

Двејн Александар Милер

Две приказни за сè

Двејн Александар Милер

Две приказни за сè

Издадено на македонски јазик од Центар за едукација, тренинг, писменост, евангелизација и подготовка за утрешниот свет ГЕДЕОН Прилеп, авторски права © 2025

Тираж: 500 примероци

Превод од англиски: Христијан Анастасов

Лектура: Мариетка Петровска

Уредник: Емилија Златкова-Анастасова

За издавачот: Тефик Мусоски

Корица: Христијан Анастасов

Преведено од англиски: Two Stories of Everything

Copyright © 2018 Duane Alexander Miller

Преведена и објавена со дозвола од авторот

Сите библиски цитати, освен ако не е поинаку наведено, преземени се од преводот на Стандарна Библија 2026

Се задржуваат сите права. Оваа книга не смее да се репродуцира или пренесува во било која форма или на било кој начин, електронски или механички, вклучувајќи фотокопирање, снимање или зачувување на било каков систем за складирање и пребарување на информации (освен за кратки цитати во рецензии на книги) без писмена дозвола од авторот/издавачот

ПРЕДГОВОР

Стоејќи во тревникот пред црквата, човекот ми ја зграпчи раката, ме погледна во очи и рече:

„Јас сум Евреин, христијанин и муслиман.“

Овој човек енергично ми се имаше спротивставено да предавам за исламот во неговата црква (истата црква во која и нашето семејството е вклучена). Ова беше сосема ново за мене. Јас предавав за исламот и христијанството во црквите, една деценија до овој момент, и никогаш некој не ми кажал вакво нешто! Во срцето на неговиот случај спроти мене беше тоа што е не-христијански, критички да се испитува верата на друга заедница.

За време на една неделна училишна сесија додека мојата сопруга споделуваше за нејзиното искуство како жена која живее помеѓу муслимани во Арапскиот свет, тој стана и ѝ се спротивстави. За време на едно од моите предавања тој го имаше направено истото кон мене. Ова ги направи сите да се чувствуваат нервозно и нелагодно. Но, тоа ми потврди во убедувањето дека критичкото и новото ревизионирање на исламот и христијанството е благовремено и корисно и дека иако сум критичен и кон исламот и кон христијанството, јас правам вистинит обид за да бидам фер.

Во секој случај, после серијата од седум неделни училишни сесии, навистина почнав да размислувам дека треба да го протолкувам овој материјал во поконкретна форма отколку само со предавања. После тој настан, одлуката за пишување на книга беше

направена. Но, генезатата на идеи наведени во оваа книга се враќа многу подалеку. Предавав во Nazareth Evangelical Theological Seminary пред неколку години. Имавме посетителска група од Италија за време на мое предавање, во кое ги споредував наративите и метанаративите на исламот и христијанството. Мојот пријател Скот Брицер праша дали може да го наведе материјалот; му реков дека повеќе од краток преглед (содржина, главни црти), и лекција немав ништо повеќе запишано. Но, имаше доволно интерес што го нафрлив краткото резиме на материјалот и што беше објавен со малку непривлечен наслов „Наратив и метанаратив во христијанството и исламот“ (списание Свети Францис, том 6:3, јуни 2010 година).

Верувам дека овој пристап на „компаративни метанаративи“ е плоден од оној на „компаративни религии“. И така, нема да ги третирам темите предметно - Бог, пророците, ритуалите, светите списи итн. Наместо тоа, ќе ги третирам хронолошки, или уште подобро, наративно - како што се развива приказната. Затоа што ова се приказни

Од сè, обете предложуваат дека твојот сопствен живот е дел од нивниот метанаратив, и како таков бараат да донесете одлука и да заземете став во врска со тоа како се однесувате со нив. Јас сум христијанин, и мојата осуда дека христијанската метанаратива е поубедлива од исламската може да биде очигледна од време на време. Сепак, оваа книга не е обид на воспоставување на супериорност на христијанството, ниту е полемика против исламот. Постои само едно место во книгата каде што јасно објаснувам зошто сметам дека христијанската метанаратива е понесовладлива за разлика од исламската. Споредна тема е моето

убедување дека Западот, цивилизација, карактеризирана од секуларна хуманистичка метанаративност, е неповратно изумрена.

Но да се оддалечам од предметот. После таа кратка статија во SFM, објавив голем број на статии за англиканизмот на Блискиот Исток, но мојата главна концентрација беше истражувањето, пишувањето, а потоа (најлошото од сè) уредување на мојот докторат. Ова беше постепено постигнато со способното водство од страна на д-р Елизабет Кепинг на Њу Колеџ во Единбург. Тезата беше одбранета во септември 2013, скромни корекции беа направени, конечната верзија беше поднесена и дипломата беше доделена во 2014. Таа теза, насловена *Living among the Breakage: Contextual Theology-making and ex-Muslim Christians*, беше завршена и јас со тек на време се најдов во други писмени проекти.

Во Октомври, 2013, јас и мојата фамилија се преселивме назад во САД после многу години живеење во странство. Ова ни даде прилика повторно да можеме да ја посетуваме нашата домашна црква во Сан Антонио, после големо отсуство. Христова црква, каде што го запознав човекот кој што беше „Евреин, христијанин и муслиман“, побара од мене да претставам неколку учења за исламот и христијанството и ми овозможи дарежливи седум неделни училишни сесии да го правам тоа. Ова ми овозможи (или задолжи) да ја истражам во подлабоки граници, темата на компаративните метанаративи (подобро отколку компаративните религии).

Неколку луѓе побараа да ја купат мојата книга на темата и после некоја молитва и размислување одлучив дека дојде време да се посветам на значително проширување од таа статија од St Francis Magazine. Конечно, епиграфот од Елиот е користен со дозвола.¹

Двејн Александар Милер

*Англиканската катедрала на Спасителот, Мадрид
Петти понеделник од Мозарабско доаѓање, 2017*

¹ Извод од „Choruses from `The Rock“ Збирка Поеми 1909-1962 од Т. С. Елиот. Copyright 1936 by Houghton Mifflin Harcourt Publishing Company. Copyright renewed 1964 by Thomas Stearns Eliot. Reprinted by permission of Houghton Mifflin Harcourt. All rights reserved.

ВОВЕД

Луѓето често зборуваат за исламот и христијанството како конкурентни религии, и ги споредуваат нивните *доктрини* и *практики*. Кога се преселив во Среден Исток пред десет години го споделив ова мислење. Но со текот на времето сфатив дека овој пристап е непотполен. Што не значи дека е погрешен, но не успева да го сфатам генијалноста на која било од овие збирки на доктрини и практики. Постои ли понијансиран и поефективен начин да се види врската помеѓу христијанството и исламот. Кои други опции ги имаме? Во оваа книга ќе ги наведам приказните што исламот и христијанството ги раскажуваат. Понатаму, сите овие приказни (или наративи) се вклучени во големата приказна од сè, што значи, една метанаратива. Ислам и христијанство, што и да биле, секако се предлагаат да раскажат една голема приказна од сè, од настанокот на светот и времето сè до конзумирањето на историјата и вечната судбина на човечките души.

Верувам дека присилувањето на исламот и христијанството во просветителската категорија на „религија“ е опасен чекор. Ова не значи дека никогаш не смееме да го користиме зборот „религија“ за да зборуваме за исламот и христијанството, кои се често наречени религии. Туку, Просветителската инфлуенција на религијата, кое ги направи религиите да бидат приватизирани и отстранети од јавниот живот, е погрешно и неавтентично. Мислителите на Просветителството (раните 1600 до доцните 1700) тврделе дека ја нагласиле анализата, разумот и индивидуализмот и тврделе дека јавната сфера треба да дејствува во зависност од причината и науката, додека

пак субјективните мислења од верата (што не може да биде докажано) треба да останат за себе или за својата религиозна заедница, што би било, приватната сфера.

Оваа поделба на верата и разумот-постапувајќи кон нив (некоректно) како да се два различни извора на наука со мала или никаква врска еден со друг - го издава генијот во срцето на двете од овие движења. И обете, до својата суштина (а и тие се многу различни суштини, јас тврдам) се спротивставуваат на приватизацијата² и поделбата. Просветителската визија беше тоа што општеството ќе може да го надмине суеверието на средновековниот христијански свет во храбар нов свет на разум, анализа, индивидуализам и модерност. Со два збора, светот на секуларниот хуманизам. Секуларно затоа што управувањето со општеството доаѓа од овој свет (*saecula* на латински), и хуманистичко затоа што човечката индивидуа е центарот на универзумот на секоја личност, наместо Бог, Царството Божјо или неговиот Закон/Тора/Шеријат. Овој проект на разграничување на „објективната причина“ од „субјективната религиозна вера“ е, од самиот почеток, невозможна задача. Ова е случај затоа што самите критериуми што се користат за да се разликува верата од разумот се секогаш и веќе културно ситуирани. Секуларниот хуманизам е, со други зборови, само уште еден мит, но моќен мит. Според зборовите на големиот пророк и епископ Лесли Њубигин:

Секуларното општество е мит и има сила да ги заслепува луѓето за да не ја видат реалноста.

² Односно, човек треба да ги држи своите религиозни ставови приватно или за себе. Ниту Мухамед ниту Исус никогаш не би прифатиле таков концепт.

Еден силен мит, како што е овој, ја има во себе силата [на] „кнежевства и сили“. Христијанската афирмација во овој контекст бара демаскирање на силите. Таа бара нов вид на просветлување, имено отворање на основните претпоставки на секуларното општество, поставување на непоставените прашања, испитување на непризнаените претпоставки.³

Овој секуларен хуманизам што го опишав овде е трет метанаратив (надвор од христијанството и исламот) и има големо влијание низ целиот свет. Секуларниот хуманизам го има своето решит⁴ и неговата алфа во натуралистичкото спонтано генерирање, а потоа и натуралистичката а-телеолошка⁵ еволуција, а неговиот есхатон и омега во Свездените патеки на Џин Роденбери, повеќе или помалку.⁶ Луѓето се просветлени, научни, нерелигиозни, толерантни и живеат за доброто на учење и истражување.

³ Newbiggin, Lesslie (1989). Евангелието во плуралистичко општество (стр. 220). Вм. B. Eerdmans Publishing Co. Kindle Edition.

⁴ Хебрејските зборови со кои се отвора Библијата: на почетокот ...

⁵ А-телеолошки, што значи дека овој метанаратив можеби ќе може да одговори на прашања како што е тоа и од што е направено, но не може да одговори на прашања за телосот (или конечната причина) на нешто, особено човечко суштество: што е ова овде за? На стол треба да се седи, телевизорот е за гледање програми, а човекот е за. што? Секуларната модерност не може да одговори на таквите прашања освен да забележи дека ние сме тука да се репродуцираме и да опстанеме.

⁶ Разбирањето на светот на Star Trek како замислена идеална иднина на секуларниот хуманизам не е моја оригинална идеја. Го прочитав во Francis Gula's The Good Life (Paulist Press, 1999).

Мислам дека секуларната модерност нема многу иднина, па затоа само одвреме-навреме ќе ја опфаќам. Доволно е да се каже дека вредностите на секуларната модерност доведоа до тоа заедниците да не сакаат да се овековечат со постојано производство на доволно луѓе за да го продолжат својот култ. Со други зборови, тие едноставно немаат доволно деца за нивниот облик на живот да има долгорочна иднина. Навистина, зборовната култура и светскиот култ се етимолошки поврзани и без заеднички култ, не може да има култура, барем не долгорочно. Додека пак, побожните и религиозните луѓе - Евреите, христијаните, муслиманите - постојано раѓајќи потомство и сведочејќи за тој древен благослов на оние кои се плодни и се множат.

Но, да се вратиме на главната тема, онаа за споредување на метанаративите на исламот и христијанството. Зборот метанаратива е комбинација од честиот збор за раскажување, наратив и грчкиот префикс мета. Овој префикс се пронаоѓа и во други зборови, метакарпален, метафизика, метаморфоза и значи потоа, надвор или зад. Еден наратив може да краток (вашата приказна за одење до продавница), малку подолга (животот на мојот херој, блажениот Рамон Лул) или малку широка и грандиозна (историјата на Римската Империја). Но, метанаративот е приказна која стои зад сите наративи, на сите места и тврди дека може да ги објасни сите тие, во нивната разновидност на контексти, локации и јазици. Исламот и христијанството предлагаат такви приказни за сè – наративот што стои зад или надвор од сите други наративи, дури и кога играчите не знаат за неговото

постоење. Оваа книга ќе ги спореди исламот и христијанството како метанаративи – не првенствено како религии. Верувам дека овој пристап е поплоден од оној на „компаративните религии“. Нема да ги третирам темите локално – Бог, пророците, ритуалите, светите списи итн. Наместо тоа, ќе ги третирам хронолошки, или уште подобро, наративно како што се развива приказната. Бидејќи ова се приказни за сè, секој од нив предлага дека вашиот сопствен живот е дел од нивната метанаративност и на тој начин бараат од вас да донесете одлука и да заземете став за тоа како се однесувате со нив.

Сепак, морам да започнам со неколку предвидувања. Прво, оваа книга е за неспецијалисти. Ова дело може добро да се разбере самостојно, но солидно познавање за историјата и географијата ќе биде од помош. На крајот од оваа книга е дадена листа за читање. Нешто од вокабуларот може нема да му биде познато на читателот, па затоа има фусноти и речник.

Второ, секогаш некаде ќе можете да најдете исклучок од она што го велам: постојат христијани кои не се крштеваат; постојат муслимани кои веруваат дека по Мухамед имало пророци. Мојата цел овде не е да бидам исцрплив, туку да опишам во прилично големи прегледи како ги разбирам овие два метанаративи, засновано на годините што ги живеев како христијанин меѓу муслимани. Сепак, сè на сè, јас се обидувам да ја пренесам широката ортодоксија на исламот и христијанството, наместо да предлагам радикални нови насоки за тие да ги преземат или денес да ви кажам како мислам дека треба да изгледаат во иднина.

Трето и конечно, ќе пронајдете многу референци за Куранот и Библијата. За Библијата имам

тенденција да ја користам англиската стандардна верзија⁷, но не ја користам исклучиво. Користените преводи на Куранот се од Давуд, Пиктал и Али. Други преводи што ги консултирав беа Кан, Арбери и Шакир. Кога е потребно, сам го преведувам арапскиот за да си помогнам со јасност.

⁷ Во македонскиот превод е користена Свето Писмо: Стандардна Библија 2006 – заб. на прев.

Поглавје еден ПРОТОЛОГИЈА

Протологијата е учење за почетоците. Визиите на Библијата и Куранот за создаденото, на прв поглед се слични. И двете предлагаат *ex nihilo*⁸ создавање од едно божество на кое не се спротивставуваат другите божества (како што се наоѓа во некои други древни наративи за созданието). Во Библијата (Бит 1) созданието се развива постепено и на уреден и прогресивен начин. Водите, кои подоцна во Библијата се симболи за опасност и смрт, како и за прочистување и ново раѓање, му се покоруваат на Бога без навестување на отпор.

Куранот (кој е долг отприлика колку Новиот завет) не содржи толку многу детали, но креативната моќ на Бог е јасна по тоа што тој вели да биде, и тоа е (6:73). Како и во Битие, создавањето извира по Божја вербална заповед. Сепак, постои разлика во редоследот на деновите, како што читаме во следниот хадис⁹:

Ебу Хураира пренел дека Алаховиот Пратеник (с.а.в.с.) ме фати за рацете и рече: Возвишениот Алах ја создаде глината во сабота, планините во неделата, дрвјата во понеделник, работите што бараат труд во вторник, создаде светлина во среда, ги

⁸ *ex nihilo* значи „од ништо“

⁹ Хадис е нарација на настан од животот на Мухамед или некој од неговите придружници. Треба да забележам дека некои историчари од неодамна се сомневаат во веродостојноста на хадисите, па дури и муслиманите признаваат дека некои хадиси се лажни измислици.

предизвика животните да се шират во четврток и го создал Адам (pбуh) во петок; последната креација во последниот час од последните часови на петок, односно помеѓу попладнето и ноќта.¹⁰

Во Библијата подоцна ќе дознаеме дека Бог создал сè и дека неговиот Син е првороден од целото создание (Кол 1:15). Додека го читаме Битие 1, имаме слична протологија на она што го опишува Куранот – семоќно божество кое зборува и создава универзум ex nihilo. Понатаму, е добро. Создадениот универзум во својата материја и телесност се добри, и двата метанаративи се спротивставуваат на секоја тенденција да се мисли дека материјата (вклучувајќи ја и материјата на човечкото месо) е спротивна на духовните нешта.

Прашања за дискусија

Во некои антички митови за создавање од Блискиот Исток, Созданието произлегува од битка или конфликт. Кое е значењето што во исламот и христијанството го нема?

Ако ова е вашата прва средба со хадис, проверете го зборот во речник. Што мислите за хадисот? Дали христијаните имаат нешто слично на нив?

¹⁰ Сахих Муслиман Број 6707, ова е информација за хадис – проверете го речникот за повеќе информации околу овој збор.

Поглавје два АНТРОПОЛОГИЈА: ШТО Е ЧОВЕКОТ?

Антропологија е учење за човекот. Во контекстот на нашите метанаративи се средоточуваме со прашањето: кој е човекот и поради која причина е тука?

Христијанство

Во христијанството, откриваме дека Бог го создал човекот според неговиот лик и подобие, учење кое не е присутно во Куранот. Во Библијата постои слика на човекот дека е крунско достигнување, оној кој е многу добар. Бог го дели својот суверенитет со овој човек дозволувајќи му да ги именува животните. (Именувањето или преименувањето е чин што ја покажува моќта на едното суштество над другото.) Не е добро мажот да е сам па го создава женскиот човек. Женскиот „човек“ нема да добие име од „машкиот“ маж додека не се побунат против Бога, што значи дека потребата на мажот да владее над женката не е дел од првобитниот „добар“ план на Бог, туку е наспротив симптом на нивното меѓусебно отуѓување од Бога и еден од друг.

И сега, да се свртиме кон Битие 3:

1 Но змијата беше полукава од сите сверови полски, што ги создаде Господ Бог; па ѝ рече на жената: „Вистина ли е дека Бог рекол да не јадете од ниедно дрво во рајот?“ 2А жената ѝ рече на змијата: „Ние

јадеме род од секое дрво во рајот; 3— само од родот на она дрво среде рајот, — рече Бог, — не јадете од него и не допирајте се до него, за да не умрете!“ 4Тогаш змијата ѝ рече на жената: „Не, нема да умрете! 5Но Бог знае дека оној ден кога ќе вкусите од него, ќе ви се отворат очите, па ќе станете како богови и ќе знаете што е добро, а што зло.“ 6Кога жената, виде дека родот на дрвото е добар за јадење, и убав на изглед, и дека дрвото е пожелно поради тоа што дава знаење, набра род од него и го изеде, па му даде и на мажот свој, та и тој јадеше. 7Тогаш им се отворија очите на обајцата, и разбраа дека се голи; па исплетоа лисја од смокви и си направија опашала. 8Тогаш го чуја гласот на Господ Бог, кога Тој одеше низ рајот во времето на дневниот ветрец; и се сокрија Адам и неговата жена меѓу рајските дрвја. 9Но Господ Бог го повика Адам и му рече: „Каде си?“ 10А тој одговори: „Го чув одењето Твое низ рајот, па се уплашив, бидејќи сум гол, и се сокрив.“ 11И Тој рече: „Кој ти кажа дека си гол? Да не си јал од она дрво, од кое ти забранив да јадеш?“ 12Адам, пак, рече: „Жената, која ми ја даде Ти, таа ми даде плод од дрвото, и јас јадев.“ 13Тогаш Господ Бог ѝ рече на жената: „Зошто го направи тоа?“ Жената одговори: „Змијата ме измами, и јас јадев.“ 14На змијата, пак, ѝ рече Господ Бог: „Затоа што си го направила тоа, про-к-лета да си меѓу сите животни и сите полски сверови; помешечки ќе се влечеш и прав ќе јадеш сè до крајот на својот живот! 15И ставам непријателство меѓу тебе и жената и меѓу родот твој и породот нејзин. Тој ќе ти ја смачкува главата, а ти ќе го каснуваш во петата.“ 16А на жената ѝ рече: „Кога ќе бидеш бремена, ќе ти ги умножам и преумножам маките; со болки ќе раѓаш деца, и ќе се приклониш кон мажот свој, и тој ќе ти биде

господар!“ 17Па потоа му рече на Адам: „Би-дејќи ја послуша жената твоја и вкуси од дрвото, од кое ти забранив и реков: – не јади од него – затоа земјата нека биде проклета за тебе; со мака ќе се храниш од неа сè до крајот на својот живот; 18трње и бодлики ќе ти раѓа; и ти ќе јадеш трева полска. 19Со пот на лицето свое ќе јадеш леб, сè дури не се вратиш во земјата, од која си земен; зашто си земја, и во земја ќе се вратиш!“ 20Адам ја нарече својата жена Ева, бидејќи таа стана мајка на сите живи. 21А Господ Бог им направи на Адам и на неговата жена облеку од кожа, и ги облече во нив. 22И Господ Бог рече: „Ете, Адам стана како еден од Нас, знаејќи што е добро и што е зло; но сега, да не ја испружи раката своја и да земе пак од дрвото на животот, и да вкуси, па да заживее вечно!“ 23Тогаш Господ Бог го изгони од Едем-ската градина, за да ја обработува земјата, од која беше земен. 24Откако, пак, го изгони Адам, по-с-та-ви на исток пред градината Едем хе-рувим и огнен меч, кој се вртеше и натаму и наваму, за да го пазат патот кон дрвото на животот.

Нарацијата на градината на Битие се надоградува до точка кога мажот и жената сфаќаат дека се голи. Прво се воведува поставката на Градината, потоа змијата, па жената, па мажот и сфаќањето дека се голи. После овој апогеј, Бог се обраќа на мажот, потоа на жената, а потоа ги открива последиците од нивниот бунт почнувајќи со обраќање до змијата, по што тие се протерани од градината. Името за овој вид книжевна структура е хијазма. Еве еден визуелен приказ на таквата структура:

А. Градина

Б. Змија

В. Жена

Г. Маж

Х. Голи

Г. Маж

В. Жена

Б. Змија

А. Прогонети од градината

Во пасусот од Битие се среќаваме со три стратегии со кои мажот и жената се обидуваат да ја избегнат вистината криејќи се од Бога, покривајќи го сопствениот срам и обвинувајќи ги другите, вклучувајќи го и Бог („Жената, која ми ја даде Ти...” во 3:12) Но, тежината на овој бунт се открива кога човекот милосрдно ќе биде изгонет од Едем (Битие 3:24), бидејќи во спротива тие би можеле да живеат вечно. Односно, ако јаделе од дрвото на животот, тогаш би имале вечен органски или биолошки живот додека живееле во вечно отуѓување и духовна смрт. Целото создание е расипано поради овој бунт. Дури и самите земјоделски обрасци на светот се погодени (Битие 3:17-19). Мажот-човечки е отуѓен од жената-човечка и двајцата се отуѓени од Бога, а потоа и остатокот од природата се отуѓува од нив.

Смртта е ултимативното отуѓување ослободена

во светот затоа што првиот маж и жена (крунисувањето на тој универзум), суштества што можеа да изберат да бидат во врска со Бога, избраа да веруваат во лага. И тоа е она нешто што змијата и го предлагаше на жената-човечка, дека Бог во основа е детиште кое е себично со своите играчки: тој знае дека нема да умреш, но всушност можеш да станеш како Него (3:5). Говорејќи го ова, тој не лажеше отворено: кога јадеа од плодот, тие не умреа веднаш физички, како што би било јасното читање на „во оној ден кога ќе вкусиш од него, ќе умреш.“ (2:17). И на некој начин тие станаа како Бог, распознавајќи го доброто од злото. Но, нивното познавање на злото е поразличен од она познавање на Бог, бидејќи тие го познаваат злото со тоа што се заразуваат со неговата сила. Тие го знаат тоа бидејќи се под неговата сила, и затоа и нивните потомци ќе бидат исто така под негова власт. Дрвото во суштина беше метафизичка неопходност за да се заштити и овековечи реалноста на слободната волја, а змијата го направи жариште на сомнеж. Гревот, од своето потекло, е злоупотреба на нашата слободна волја, каде што избираме да правиме нешто што знаеме дека е спротивно на Божиот закон. Но, гревот е само еден симптом на смртта и не е основниот проблем. Преку злоупотребата на слободата, смртта влезе во целиот универзум кој беше добар. И така е поставена сликата: Еден добар универзум е ранет. Се надеваме, не неотповикливо оштетен.

Ислам

За разлика од Библијата, Куранот дава директен и недвосмислен мотив за Божјото создавање на човекот:

„Ние прво те создадовме [...] за да ти ја покажеме нашата моќ“ (22:5).¹¹ Со тоа во ум, да се свртиме кон Куранскиот наратив за Адам и Ева во сура 15.

Суриите во Куранот имаат свој контекст, како поглавјата кај Библијата. Контекстот на оваа сура (или поглавје) од Куранот, со наслов Ал Хиџр, е упорното отфрлање на пораката на Мухамед од страна на повеќето негови роднини. Како одговор на ова отфрлање, Алах им ветува одмазда на истите луѓе, велејќи: „Оние кои не веруваат повторно и повторно ќе посакаат да се поклонат (на волјата на Алах) во исламот“ (15:2). Алах го известува Пратеникот дека тие не би не верувале доколку тој (Алах) не го ставил неверувањето во нивните срца (15:12), а ова е праведна реченица затоа што секогаш кога Алах им праќал пратеник тие го исмевале (11). Згора на тоа, дури и да им била јасно видлива „порта на рајот“, тие би го отфрлиле овој божествен знак со изговор дека врз нив била фрлена магија (15). По уште неколку коментари за Божјата заштита на небото и неговите планети од ѓаволите, нашето внимание е свртено кон тоа како Алах се открил на универзумот со неговото создавање.

Тука ја пронаоѓаме една од главните теми на Куранот, слична на онаа што ја наоѓаме во Библијата: дека Создателот открил некои основни факти за Себе во големината и редот на неговото создавање. Контекстот на оваа сура може да се сфати како дел од случајот на Алах против луѓето што нема да му бидат покорени на него и на неговиот Пратеник - а Алах и Мухамед се целосно неразделни во Куранот. Куранот е психата на Мухамед напишана на големо, како и целиот

¹¹ Погледнете „Куран“ и „Сура“ во речникот за објаснување за тоа како книгата е цитирана овде.

ислам. Бидејќи Бог ги открил овие основни реалности за себе во знаците на природата, никој нема изговор да го одбие или да не верува.

Но, тогаш го наоѓаме пасусот¹² кој е од клучен интерес за нас, кој ќе го третирам како тековен коментар:

26. И навистина, Ние го создадовме човекот од сува глина од изменета црна мазна кал.

27. А циновите, Ние го создадовме порано од без чадниот огнен пламен.

28. И (сети се) кога Господарот твој им рече на мелеките: „Јас ќе создадам човек (Адам) од глина со изменета црна мазна кал!“

Овде имаме вовед на три типа на суштества кои се дел од Бојжото создавање: луѓето, циновите и ангелите. (Не постои никаков консензус во исламската мисла за Ѓаволот, без разлика дали е тој бунтовен ангел или џин.)

29. „Така, кога целосно ќе го обликувам и ќе му ја вдахнам (Адам) душата што му ја создадов, тогаш паднете за него, поклонувајќи му се.

Овде имаме диференцијација од библискиот наратив, кој не кажува ништо за мелеците во врска со создавањето на човекот, иако во Јов 38:7 се чини дека укажува дека постоело еврејско верување дека мелеците постоеле пред или во времето на создавањето. Меѓутоа, во Куранот, Бог мелеците сака да се поклонат пред човекот за да покаже дека човекот на некој начин е супериорен со мелеците.

¹² И за овој пасус ќе го користиме преводот на Мохсин Кан.

30. Така, самите мелеци се клањаа, сите заедно.
31. Освен Иблис (ѓаволот), - тој одби да биде меѓу поклонувачите.
32. (Алах) рече: „О Иблис! Која е твојата причина што не си измеѓу поклонувачите.
33. (Иблис) рече: „Јас не сум тој кој што ќе му се поклони на човечкото суштество, кое Ти го создаде од исушена глина од изменета црна мазна кал“.

Овде почнуваме да го имаме чувството дека наративот на созданието е повеќе поврзано со антагонизмот помеѓу сатаната и Бог, наместо за сеопфатната состојба на човекот во однос со Бог. Сатаната нема да му оддаде почит на човекот затоа што го смета за инфериорен – очигледно, тој мисли дека духовното битие е супериорно од човекот, отелотворено и физичко битие.

34. 34. (Алах) рече: „Тогаш, бегај од тука, зашто навистина ти си Рацим.(изгнаник или проколнато битие). "
35. „И навистина, проклетството нека биде врз тебе до самиот Ден на Судието.
(т.е. Денот на Воскресението).“
36. (Иблис) рече: „О, Господаре мој! Тогаш продолжување дај ми, до Денот кога тие (мртвите) ќе воскреснат.
37. Алах рече: „Тогаш, навистина, од тоа продолжена ти е смртната казна,
38. „До Денот на определеното време“.

Сатаната бара за одлагање од Бога и тоа му се исполнува, до денот на воскресението. Во Библијата го

немаме сатаната кој бара за одлагање, но го имаме, во книгата на Јов, кој разговара со Бог во небесата.¹³ Сè до ешатонот кога сатаната¹⁴ и неговите демони (во христијанството) не се прогонети во Огненото езеро. (Откровение 21)

39. (Иблис) рече: „Господаре мој, затоа што ме заведе, јас навистина ќе им го (на човештвото) украсам патот на заблудата на земјата и сите ќе ги заведам.

40. Освен Твоите избрани (упатени) робови меѓу нив“.

41. (Алах) рече: „Ова е патот кој директно ќе води до Мене! "

42. „Сигурно, власт над робовите Мои нема да имаш, освен оние кои те следат од Гавин (соработници, оние кои се во заблуда, криминалци, многубошци и злосторници итн.)

43. И, секако, Цехенмот е ветеното место за сите нив“.

Иблис (можеби расипување на грчкиот дијаболос) го објавува своето непријателство кон Бога и неговите создадени луѓе, ветувајќи дека ќе ги доведе сите во заблуда, освен верниците кои Бог избира да ги води. Во типичен курански стил, наративот потоа станува повод за предупредување на слушателите за огновите во пеколот.

¹³ Вреди да се забележи дека кај Јов технички го имаме „сатаната“, што значи „обвинителот“.

¹⁴ Забележете дека во исламот „сатана“ не е соодветна именка, и општо се однесува на она што христијаните би ги нарекле демони. Иблис, од друга страна, се однесува како едно специфично суштество.

Исто така, наоѓаме уште еден наратив во најдолгата сура во Куранот, Кравата. Ова е почетна точка за повеќето луѓе што го читаат Куранот од почеток до крај, бидејќи тоа е второто поглавје во Куранот по кратката почетна молитва.

Во сура 2:31-37 се среќаваме со уште неколку работи за човекот и сакам да истакнам две од нив. Човекот е божји вице-регент, а основната добрина на човекот не ја расипува гревот на Адам и неговата сопруга. Има и една точка која вреди да се спомене за мелеците во ова поглавје: тие се сомневаат во човекот при неговото создавање, прашувајќи се дали луѓето нема да шират зло низ целиот свет. Божјиот одговор на нив е загадочен, едноставно велејќи дека тој го знае она што мелеците не го знаат. Исто така, во куранскиот наратив наоѓаме дека протерувањето од рајот е привремено и дека човекот може еден ден да се врати пак.

Адам и Ева се покајуваат за својата грешка, им се простува и со тоа завршува драмата на Градината. На Бог во Куранот не му е потребна покајувачка жртва. Тој едноставно може да им прости, а нивниот основен морален интегритет е зачуван. Бидејќи луѓето во основа се добри, тие се родени во правилен однос со Бог и природата. Со други зборови, тие се родени во состојба на ислам или потчинување на Алах.¹⁵ Ова ни помага да разбереме зошто муслиманите инсистираат на тоа дека

¹⁵ Имам слушнато дека луѓето велат дека арапскиот збор за Ислам се преведува во англискиот збор за мир. Тоа е очигледно неточно. Она што може да се каже е дека арапскиот збор за мир (salaam) е само граматички поврзан со арапскиот збор за поднесување (ислам), со тоа што и двата имаат некој корен од s-1-m.

исламот е природна религија и дека само преку неточни упатства децата несвесно го напуштаат исламот додека ги учат доктрините на христијанството, јудаизмот или секуларизмот. Згора на тоа, ова е причината зошто луѓето кои преминуваат во ислам како возрасни не се нарекуваат себеси „преобратеници“, туку „повратници“, откако ќе се вратат во односот во кој тие (и ние) сите сме родени: Исламот.

Направете пауза да ви влезе тоа во глава: според исламскиот метанаратив ти си роден како муслиман, а единствената причина зошто сè уште не си муслиман е тоа што си неук за Божјата волја и подложен на делото на ѓаволот, Иблис.

Аналогија

Замислете човек кој има некои симптоми и не се чувствува добро, и посетува двајца лекари. Едниот му вели на човекот да се одмори, да јаде подобро и да вежба повеќе. Другиот му кажува на човекот дека неговата состојба е крајна и дека човекот не може да направи ништо за да се спаси од смрт. Овие двајца доктори одговараат на двете антропологии (теории на човештвото) погоре.

Бидејќи двете движења различно го разбираат фундаменталниот проблем, сè друго се развива различно во следните потези. Ако е вистина дека луѓето во основа се добри и дека проблемот е што тие едноставно не се целосно свесни за Божјата добронамерна волја за живот (Шеријатот), тогаш решението за испраќање на непогрешлива и јасна книга

е добро. Ако пак од друга страна, самата природа на човекот како морално битие е компромитирана, тогаш колку и да се јасни Божјите насоки, тоа нема да биде доволно. Ова е бидејќи луѓето, дури и знаејќи што е правилно, понекогаш, можеби и доста често, нема да го направат тоа. Исто така, ако Бог може едноставно да се определи за милост наместо правда во неговата суверена моќ (како во Куранот), тогаш идејата за жртва направена од Бога во име на човекот (како кога Бог го убива животното за да ја покрие голотијата на човекот во Битие 3) е непотребна и бизарна. Во исламот, кога на Адам и неговата сопруга им е простено, врската е обновена. Меѓутоа, во наративот на Битие, нивниот обид за да го прикријат сопствениот срам (смоквените лисја) пропаѓа, и самиот Бог мора да пристапи и да пролее крв од животно за да им обезбеди животински кожи. Токму тие облекува, обезбедени од Создателот, се способни да го сокријат нивниот срам.

Ова е, предлагам, основната бифуркација помеѓу исламот и христијанството. Тоа е токму таму во антропологијата и конкретно во хамартиологијата (теоријата на гревот). Бог, каков и да е тој, одговара на овој основен проблем – проблем што не го создал самиот тој. Друг начин да се каже ова е, прво мора да се разберат лошите вести пред да се разберат добрите вести. Ако некој не верува дека е грешник кој, од сопствени ресурси, не е во состојба да посегне и да го послуша Бог, тогаш пораката дека Исус умрел за нив е бесмислена.

Постои технички збор што треба да го научиме: наклонетост. Јас го научив овој збор додека студирав морална теологија, од еден стар свештеник, Маријанец

и сфатив дека е многу корисен термин за споредбата на исламот со христијанството. Овој термин се однесува за вродена тенденција кон правење на она што не е добро, и сите луѓе го споделуваат тоа. Овој збор ни помага да ја разбереме мистеријата на човечноста: дека сме способни за такви добри и убави работи, а истовремено сме способни и за огромна, намерна штета и зло. Бог нè создаде добри, и еден ден ќе ни ја обнови таа добрина. Но, сега за сега сме компромитирани и не можеме, од нашите сопствени ресурси, да допреме до него. Не мислам дека исламот има задоволителен начин да ја објасни оваа реалност: дека луѓето се, како Божји суштества, добри, но дека дури и кога ги знаеме правилата (Десетте заповеди) не секогаш ги следиме. Дури и кога знаеме дека она што го правиме е всушност штетно и за нас самите (на пример, афера, зависност), ние често го правиме тоа во секој случај, без оглед на последиците.

Пред да го завршам ова поглавје, мораме да истражime како Бог почнува да реагира на овие различни основни проблеми, или две различни верзии. Во христијанството е наречено смрт. Смртта влезе во универзумот и во однос на нашата сопствена духовна смрт и нашата меѓусебна поврзаност како луѓе (за разлика од ангелите, од кои секој е свој вид), ние го нарекуваме ова, првороден грев. Оваа смрт има биолошки аспекти – корупцијата на човековото тело и неизбежноста од стареење и умирање, но непосредниот ефект е духовен и релациски.

Во исламот постои теорија (или хамартиологија) за првобитната невиност, за разлика од христијанската хамартиологија за првобитниот грев. Според оваа теорија, јас и ти сме биле родени како Адам, а жената

била создадена во состојба на невиност пред и по потчинување на Создателот. Следствено, секој човек ќе застане сам пред Бога и можеби ќе му биде простено, можеби не. Тие можат да се надеваат дека тој ќе биде милостив, но за повеќето луѓе не постои начин за сигурност.

Прашања за дискусија

Авторот нагласува дека клучниот проблем во христијанскиот метанартив е смртта, а гревот е едноставно еден ефект на смртта. Сте го слушнале ли ова некогаш? Мислите ли дека е точно? Кои се импликациите на ова толкување?

Исламот предлага дека клучен аспект на човечката дилема е незнаењето. Дали се согласувате или не? Зарем ова не е опитото верување на луѓето од Запад?

„Грев: ова е злоупотреба на нашата сопствена слободна волја.“ Се чини дека слободната волја е контроверзно прашање во различни христијански деноминации. Дали тоа влијае на оваа примарна разлика со исламот?

Препрочитајте ја аналогијата на крајот од поглавјето. Дали е корисна? Дали мислите дека е точна?

Поглавје три ИЗРАЕЛ, НЕУСПЕШЕН ОБИД

Како одговара Бог на овие два проблеми во нашите конкурентни метанаративи? Во исламот постои незнаење или цахилија – луѓето не ги знаат прописите Божји. Во христијанството сложениот проблем на смртта навлезе во универзумот, расипувајќи ја природата, односите и човечката душа. Сега е време да се истражи прашањето за Израел, кој има истакната улога и во Библијата и во Куранот.

Христијанство

Во христијанството се среќаваме со тајната на изборот.¹⁶ Бог го одбира Аврам и одлучува да направи огромна нација од него, ветувајќи дека ќе ги благослови сите народи на земјата преку него и неговото потомство¹⁷. Оваа мистерија на изборот се однесува на Божјиот избор на индивидуи за спасителски дела и ретко наоѓаме јасна причина за овој избор. Навистина, Бог често ја одбира најнеочекуваната личност за неговите големи дела (муслиманите веројатно би се согласиле со ова, укажувајќи на Божјиот избор на неписмен пророк). Зошто Аврам? Зошто Марија? Не сме сигурни. Понекогаш можеме да погодиме: Зошто Мојсеј? Бидејќи бил воспитан во домот на фараонот. Но, зошто Јаков? И за доброто на рајот, зошто Петар да биде главен апостол? Се чини дека е лош кандидат за таква лидерска улога.

¹⁶ Видете *избор* во речникот.

¹⁷ Битие 12:1-3

Не знаеме. Но, ова е дел од Божјиот карактер во Библијата. Бог во Библијата не сака да ја објаснува работата на Неговата волја на читателот, но секогаш ја наоѓаме следнава динамика: изборот секогаш е за доброто на другиот. Авраам е избран за благослов на народите на земјата; Марија е избрана да го роди Месијата, кој ќе биде Спасител за неговиот народ и светлина за незнабошците; Петар е избран за да може да ги зајакне своите браќа; и така натаму.

Бог го одбира Аврам и ова е почетокот на Божјиот план (во Библијата) да го реши централниот проблем на нашата приказна, што е влегувањето на смртта во универзумот. Бог ќе го користи Аврам како канал за неговиот благослов, велејќи му дека преку него ќе бидат благословени сите народи на земјата. Под рубриката на благослов Бог ќе почне да триумфира над смртта. Бог ја изразува својата моќ над Аврам и Сараја со тоа што ги преименува во Авраам и Сара. Бог го обновува својот завет со Исак, а потоа Бог го одбира Јаков наместо Исав. Јаков, во еден од најзбунувачките пасуси во Библијата¹⁸, се бори со Ангелот Господов пред да премине преку потокот наречен Јабок. Поради ова, Јаков, како и неговиот дедо, е преименуван, и го добива мистериозното име Израел, оној кој се бори со Ел (Бог). Бог избрал да го користи овој вид на човек – кој се бори против него, но и за него (за да го добие неговиот благослов), и кој се бори против и за човекот.

Потомците на Израел се сместуваат во Египет, а потоа Богот на нивните татковци го испраќа Мојсеј; богот на Евреите се бори со идолите на Египќаните и излегува како победник. Израелците се избавени од Египет и му се поклонуваат на Господа во подножјето

¹⁸ Битие 32

на Синај каде што Бог му ја открива својата Тора на Мојсеј.

Зошто, тој, ги прави сите овие работи? Можеби изгледа дека ова подобро би се вклопило со исламскиот наратив: Луѓето не ги знаат неговите правила. Проблемот е решен. Но ова не е одговорот кој го пронаоѓаме во Хебрејските Свети Списи. Каква била Божјата стратегија тука? Како изборот на Израел го продолжува неговиот план да види дека неговиот благослов се шири над сите народи преку Авраам? Да се свртиме кон Исаија 2:1-5 за подобро да ја разбереме целта за изборот на Израел:

1Слово, откриено во видението на Амоцовиот син Исаија, за Јудеја и Ерусалим. 2И ете, во последните дни гората на домот Господов ќе биде поставена на врвот од планините и ќе се возвиси над ридовите, ќе појдат кон неа сите народи. 3Ќе тргнат многу народи и ќе речат: „Дојдете, да се искачиме на гората Господова, во домот на Бог Јаковов; Тој ќе нè научи на Своите патишта и ќе одиме по патеките Негови; зашто од Сион ќе излезе законот, и од Ерусалим – словото Господово.“ 4И ќе им суди Тој на народите и ќе избличи многу племиња; ќе ги прековаат мечевите свои во плугови, а копјата свои – во српови: народ против народ нема да крене меч и нема повеќе да се учат на војна. 5 О, доме Јаковов! Дојдете, да одиме во Господовата светлина.

Бог копнее за народ толку уникатен во сè што прават – што јадат, како се облекуваат, како се

одмараат, местото што го обожаваат, тоа што немаат крал и така натаму – околните народи¹⁹ да бидат привлечени од нивниот начин на живот и доброволно да отидат до Сион за да ја научат оваа Тора. И така, Божјиот благослов ќе се прошири од Авраам преку Израел до крајот на земјата и до целата земја. Овој благослов се спротивставува и може да го надмине повеќеслојниот проблем на смртта.

Овој план (очевидно) пропаѓа: по владеењето на Соломон, десет од дванаесетте племиња заминуваат од конфедерацијата и стануваат свое царство, наречено Израел. Големото племе на Јуда со некои луѓе од племињата на Венијамин и Леви (кои не добија парче земја, но беа расеани низ целото царство) остануваат со Ерусалим како нивен главен град. Овој расцеп се случува околу 921 п.н.е. Кралството Израел на север е прогонето од страна на Асирците околу 720 година п.н.е. и нивната етничка и верска посебност е во голема мера изгубена. Јужното Кралство Јуда останува уште некое време, но конечно е освоено и протерано во 580-тите п.н.е. во Вавилон, кој потоа е освоен од Персија, во денешен Иран. На крајот, на Евреите²⁰ им се дава дозвола да се вратат и да го обноват Ерусалим, неговите

¹⁹ Нациите или народи се повторувачка тема низ целиот библиски план за спасение: во Авраамскиот завет Бог вели дека, преку Авраам, ќе ги благослови сите народи или народи на земјата. Мојсеевиот завет го претставува изборот на Израел за свет народ или свет народ. Подоцна, по запечатувањето на Новиот завет, Исус им заповеда на своите апостоли да одат кај сите народи. Конечно, кулминацијата на човечката историја има членови од секое племе и јазик и нација кои го обожаваат Бог.

²⁰ Конечно во овој момент од историјата - прогонството - можеме да зборуваме за Евреите, наместо за Хебрејци, Израелци или Јудаи.

сидови и Храмот. Неколку храбри водачи како Неемија и Езра го водат овој напор, иако повеќето од Евреите остануваат во Вавилон, каде што многумина од нив напредуваат.²¹ Токму меѓу оваа група повратници ја наоѓаме службата на Агеј, кој мора да биде најуспешниот пророк во целата Библија, бидејќи по една кратка проповед која го опоменува народот да ги поттикне, повторно да го изградат храмот, тие веднаш го прават тоа – дури и ако е бледа споредба со првиот Храм. Но, династијата Давидова повеќе не владее со суверено, независно кралство. Има одреден временски период кога Хасмонејците го прават ова, но тоа е само минлив сон.

Имаше случаи кога незнабошците го познаваа вистинскиот Бог преку сведоците на Израел – Рута Моавката, кралицата на Саба, Нееман Сириецот се некои примери. Но, во целина, визијата на Исаија 2 не се оствари: народите на земјата ја немаат видено светоста, благословот и единственоста на Израел. Божјиот избор на Израел за доброто на народите е спречен од недостатокот на верност на Израелците кон Тората. Визијата на Исаија 2 пропадна. Изгледа дека Божјиот план при неговиот избор на Израел не успеа и дека Божјиот благослов за сите народи, ветен на Авраам, не се оствари.

Ислам

Сега да се вратиме на Куранската визија, која исто така завршува во очигледен неуспех и потоа

²¹ Научниците на оваа заедница во Вавилон го создале вавилонскиот Талмуд, кој генерално сметан како супериорен во однос на ерусалимскиот Талмуд.

открива како да го реши проблемот.

Куранот не содржи долги историско-теолошки текстови како Самуил, Кралеви, Летописи, Езра и Неемија. Иако одвреме-навреме им се обраќа на Евреите, во основа не се занимава со Евреите како што е Библијата. Но, можеме да наведеме неколку клучни точки кои ќе ни помогнат да ја разбереме теологијата на историјата што е под исламот.

Прво, постои верувањето дека Алах испратил гласници со неговото водство до луѓе ширум светот. Ги знаеме имињата на некои од нив – многумина од Библијата, но не сите. Но, повеќето од овие имиња се најверојатно тотално непознати за нас денес. Помислете на Монголите, Ацтеките, Чејените, Самбуру, Маите – според Куранот, Алах им испратил гласници. Ала бил активен во информирањето на неуките луѓе за тоа како да го обожаваат и ги информирал за доброто и погрешното:

[О Мухамед], Ние ти ја објавивме нашата волја како што Му ја објавивме на Ное и на пророците кои дојдоа по него; како што му откривме на Авраам, Исмаил, Исак, Јаков и племињата; на Исус, Јов, Јона, Арон, Соломон и Давид, на кои им ги дадовме Псалмите. За некои апостоли веќе ти кажавме, но има и други за кои сè уште не сме зборувале (Бог директно му зборувал на Мојсеј): апостоли кои му донесоа добра вест на човештвото и ги опоменуваа, за да немаат никаква молба против Бога по нивното доаѓање. Бог е силен и мудар. (4:163-165, превод на Давуд; погледни исто така во 6:42-45)

Второ, некои од овие гласници добија дури и пораки кои биле запишани. На Израелците Бог им испратил луѓе како Мојсеј, Давид и Исус, а нивните пораки биле запишани во Тора, Псалмите и Евангелијата. Меѓутоа, постои силна традиција во исламот која предлага дека текстовите на тие книги биле коруптирани.²² Што значи дека Тора, Псалмите и Евангелијата што ги имаме, не се вистинските пораки што Бог им ги дал на Мојсеј, Давид и Исус. Во муслиманскиот ум, некогаш постоеле валидни, откриени текстови на Тора, Псалми и Евангелија, но тие повеќе не постојат денес.

Овде треба да се споменат две точки: не сите муслимани веруваат во ова (иако според моето искуство повеќето веруваат), и оваа доктрина ја нема во Куранот.²³ Но, кога зборуваме за метанаративата, најголемата грижа не е текстуалната, критичката, историската вистина, туку она што заедниците го перцепираат како таа вистина. Со други зборови, не е важно што Куранот експлицитно не вели дека текстовите се расипани, или, за таа работа, дека Исус не бил распнат.²⁴ Тоа што Израелците примиле толку многу пророци и сè уште не го прифаќаат откровението на Мухамед ги означува како проблематична група во Куранот.

²² Видете корупција во речник.

²³ Некои луѓе ќе упатуваат на пасуси како 2:75, 79; 3:78 и 5:13-14. Но, имајте во предвид дека тие не наведуваат на корумпираност на текстот на откриените книги, туку само како тие се читаат или толкуваат од Евреите.

²⁴ 4:157 едноставно вели дека Евреите не го распнале, што секако е точно, бидејќи Римјаните го распнале

Трето, дека Алах вградил во неговото создавање знаци кои сведочат за монотеизмот (наместо политеизмот) и неговата моќ и мудрост. Аргументот во Куранот е дека личноста која е придружник на овие знаци (важен термин во Куранот) ќе ги знае овие работи. Осетливиот набљудувач на природата треба да може да ги сфати овие работи без пророк или гласник од Бога. Ова мислење, дека Бог открива работи за себе во Создавањето, се нарекува природно откровение. Следното е пример за тоа како Куранот се справува со овие прашања:

Еве! Во создавањето на небесата и земјата, и во разликата на ноќта и денот, и бродовите што пловат по морето со она што е корисно за луѓето, и водата што Алах ја спушта од небото, со што ќе ја оживее земјата по нејзината смрт, и ќе ги распрсне сите видови сверови во неа, и (во) наредбата на ветровите и облаците послушни меѓу небото и земјата: се знаци (за Алаховата власт) за разумните луѓе. (2:164, Пиктал)

Сè на сè, метанаративот на исламот се обидува да го упати проблемот на цахилија (незнаење): луѓето не се свесни за Божјата волја за општеството. Можеби знаат некои основни работи бидејќи се родени муслимани и во основа се добри. Но, постојат делови од природниот морален поредок што луѓето не ги знаат: тие не знаат дека жените треба да ја покриваат косата; не знаат дека треба да се молат пет пати на ден; тие не знаат дека свинското месо не е храна; тие не знаат дека ангелите нема да влезат во куќи со статуи или кучиња; не знаат како да ја носат брадата и како да се

облекуваат; не знаат како да го поделат воениот плен или наследството за децата; и така натаму. Бог испрати гласници и пророци да ги поучуваат овие работи, но вистинската содржина на тие пораки ни е или непозната или текстовите се корумпирани.

Некои луѓе предлагаат дека постои фундаментално заедништво поради еден од клучните пророци на јудаизмот, христијанството и исламот: Авраам. Значи, во овој момент треба да се осврнам на идејата за аврамските вери, и велат: „Сите ние се враќаме кај Авраам кој е татко на верата“. Ова звучи многу убаво и служи за важна психолошка цел дека ги теши христијаните и Евреите кои се вознемирени од реалноста на исламскиот тероризам. Следењето на трите вери наназад до Авраам и предлагањето на заеднички извор подразбира дека, и покрај тоа што денес се шири исламскиот тероризам, постои длабоко заедништво и затоа не треба ни да заземаме став дека тероризмот е автентично исламски. Меѓутоа, проблемот со оваа теорија не е тешко да се идентификува: Авраам во Куранот не е ист како Авраам во Библијата.

Кога Евреинот или христијанинот чита за Авраам во Битие, има големи шанси неговиот муслимански соговорник да мисли дека неговиот наратив за Битие е од корумпирана, недоверлива верзија на оригиналот, изгубена Тора.²⁵ Ова не е местото за да се понуди

²⁵ Според моето искуство, муслиман ретко ќе ви каже дека мисли дека вашата книга не е доверлива, затоа што е навикнат да се однесува со почит кон артефактите на другите религии и затоа што сака да понуди позитивна слика за исламот на немуслиманите. Ова е уште поголем случај на Западот, каде што муслиманите се

детално споредбено проучување на Авраам во трите вери, но сакам да разјаснам дека Авраам од Библијата не е идентичен со Авраам од Куранот. Вреди да се забележат две разлики: во Куранот е Исмаил, а не Исак, кој е однесен на планината за да биде жртвуван; а Авраам е личноста која ја изградил Каба²⁶, која е големата коцка која ја обиколуваат²⁷ муслиманите за време на нивниот аџилак (хаџ).

Заклучок

Во двете метанаративи завршувате со слично чувство на неуспех во однос на Израел. Со други зборови, јудаизмот е пропаднат. Овој народ привилегиран со изобилство на гласници и пророци, вклучувајќи го и Исус, не го исполнил својот потенцијал:

И запомнете дека Ала зеде завет од Луѓето од Книгата, да го направи познато и јасно на човештвото, а не да го крие. . . (3:187, Јусуф Али)

Должност на Евреите и на христијаните беше да го објават ова откровение на целото човештво, но тие не го сторија тоа.²⁸

многу свесни дека многу луѓе (религиозни и нерелигиозни) се прилично претпазливи кон исламот.

²⁶ Куран 2:125 12

²⁷ Тоа е, тие кружат околу него

²⁸ 13 Вреди да се запрашаме, што ако христијаните навистина биле вредни во евангелизирањето на Арапскиот Полуостров? Што ако

Прашања за дискусија

Авторот предлага дека изборот на поединечни луѓе не е првенствено поврзан со спасението на тие поединци, туку со Божјата желба да го спаси целото човештво. Дали се согласувате со тоа или не? Кои библиски стихови сте ги слушнале за да ја поткрепат идејата дека Бог избрал одредени луѓе пред создавањето за да бидат спасени, додека не избрал други?

Страна 18 зборува за „Аврамските вери“. Дали некогаш сте ја слушнале оваа фраза? Што значи истата? Авторот е критичен за употребата на фразата, зошто е тоа така? Дали сметате дека неговиот аргумент е привлечен или слаб?

По читањето на ова поглавје, дали воопшто се промени вашето мислење за Израел во Библијата? Зошто така? Зошто да или зошто не?

Мухамед наишол на енергична христијанска заедница во тој град и во Јатриб?

Поглавје четири

ИСУС, ПОСРЕДНИКОТ МЕЃУ БОГ И ЧОВЕКОТ

Двете метанаративи предлагаат дека Бог одговара со еден вид лак-претставник на двата проблема – смртта во христијанството и незнаењето во исламот. Во двете метанаративи овој лак-претставник продолжува да основа специфична заедница со одредена мисија и начин на живот кои го дефинираат генијалноста и духот на таа заедница, дури и до ден денес. Во ова поглавје ќе го испитаме лак-претставникот на Бога во христијанскиот метанаратив-Исус. Во следното поглавје ќе го истражime лак-претставникот на божествената волја во Исламот-Мухамед.

Христијанството предлага дека основниот проблем е смртта. Рак, криминал, развод, злоупотреба на деца, војни, трговија со луѓе, зависност, војна, злоупотреба на земјата и нејзините ресурси, депресија, природни катастрофи – сето тоа се симптоми на овој, единствен проблем. Гревот е манифестација на смртта и преку извршување на грев смртта е внесена во вселената, но проблемот е подлабок од гревот. Смртта е основното прашање што треба да се реши во христијанскиот метанаратив.

Исус верува дека има решение за овој проблем. Во синоптичкото евангелие тоа е Царството Божјо, а во Евангелието по Јован е сумирано во единствениот грчки збор *зое*, што значи живот. Ова е зборот од Исусовиот јазик кога вели дека тој е воскресението и животот и дека дошол за тие да имаат животно изобилство. Ова е зборот во Јован 3:16 кој објаснува дека секој што верува во Него да не загине, туку да има

вечен живот. Вечниот живот што значи животот Божји, како спротивен на обичниот и привремен биолошки живот, кој има свој грчки збор биос.

Исус навистина имал една сеопфатна тема што ја поучувал низ евангелијата: Царството Божјо или Божјото владеење. Не го наоѓате Исус некогаш да го користи зборот благодат; да го кажува само зборот „црква“ двапати во евангелијата (и двете во Матеј). Тој, исто така, не зборува за умирање и одење во рајот на начинот на кој ние вообичаено размислуваме за тоа. Па, зошто зборува за Царството Божјо (или Царството Небесно, во Матеј)? Зборува за Божјото Царство во однос на конечниот суд (како во параболата за мрежата), зборува за тоа во однос на парите (лепти на вдовицата, параболата за мудриот слуга), во однос на радоста на покајанието на грешникот (така наречената параболата за блудниот син, што треба да се нарекува родител на полето).

На некој начин Исус бил многу конвенционален учител: имајќи следбеници и зборувајќи за Божјото Царство и Тора – ова биле типични активности за еден еврејски учител во 1-виот век. Но, тој се разликуваше од другите еврејски учители од 1 век. Тој ги избрал своите следбеници; Тој поучуваше дека Тората може само правилно да се живее и да се толкува само во светлината на Божјото Царство, како кога исцелувал на сабат, или како кога блудната жена била исцелена со допирот на полите од неговата облека, наместо Исус да биде осквернет од нејзината нечистотија; тој зборуваше на својата власт.²⁹ Тој исто така тврдеше некои

²⁹ Повеќе за Исус во неговиот сопствен историски контекст, видете ги раните поглавја на Преобразувачката мисија на Дејвид Бош

божествени прерогативи, како простување на гревовите на луѓето. Неговата визија беше да го види Божјото владеење – владеење на простување, сочувство, исцелување на народите – напредување на овој свет. Освојувањето на овој свет од страна на Царството Божјо ќе го реши проблемот на смртта, бидејќи силата на Небесното Царство на вечниот и духовен живот ќе ја победи моќта на смртта. На крај, местото на Царството Божјо е во личноста на самиот Исус и неговото вистинско, физичко тело. Ова е причината зошто Евангелието според Јован толку многу се фокусира на седумте Исусови „Јас сум“ изјави: невозможно е да се разбере Царството Божјо и неговата природа без да се разбере самиот Исус. Ова е исто така, се сомневам, зошто неговите ученици всушност мора да јадат од неговото тело и да пијат од неговата крв (Јован 6). Навистина, невозможно е да се влезе во Царството Божјо освен прифаќањето на реалноста дека Исус е Господ во ова Царство.

Најрудиментираната форма на објавата на Евангелието беше „Времето се исполни и царството Божјо наближи; покајте се и верувајте во Евангелието.“ (Марко 1:15). Божјото владеење доаѓаше, или Господовиот ден, а еврејската публика на Јован Крстител знаеше како тоа ќе изгледа: Ете, денот Господов доаѓа лут, со гнев и пламната јарост, за да ја претвори земјата во пустина и да ги истреби од неа грешниците нејзини. (Исаија 13:9).

Добрата вест е дека луѓето можат да се подготват за Денот на Судињето што доаѓа: тие можат да се подготват со покајание, а потоа да го покажат ова

(Орбис, 2011) и Исус низ Блискиот Исток на Кенет Бејли (IVP Academic, 2009).

покајание со тоа што ќе се крстат. Ова беше навистина добра вест!

Зборот евангел или евангелие не им бил непознат на луѓето од Римската империја во првиот век. Кога имало добра вест од царот – ако победил во голема битка – тогаш во градовите доаѓал евангелист и ја објавувал таа добра вест. Дека човек може со покајание да се спаси од гневот Божји е голема вест!

Исус најмногу се нарекува себеси како Син Човечки. Луѓето често веруваат дека тој ја користел оваа титула затоа што сакал да ја нагласи својата солидарност со остатокот од човештвото, но ова толкување не е точно. Се чини дека титулата доаѓа од Даниел 7:

Видов во ноќните виденија, а тоа на небесните облаци како да идеше Синот Човечки, дојде до Старецот и застана пред Него. И Нему Му се даде власт, слава и царство, за да Му служат сите народи, племиња и јазици; владението Негово е владение вечно, кое нема да измине, и царството Негово нема да се разруши. (Даниел 7:13-14)

Синот Човечки не е сличен како било кој друг човек зашто тој ја добива власта директно од Бога. Тоа не е доминација над Израелевата земја, туку над целата земја, и за разлика од Давидовото владеење, неговото владеење не завршува по неговата смрт, туку вечно ќе владее. Исус, со избирањето на оваа титула за себеси, нагласува дека тој е носител на власта и моќта на Царството Божјо кое го објавува. Освен тоа, неговото царство навистина е над Израел, но тоа е проширено за

да ги вклучи сите луѓе, нации и јазици (забележете дека темата на народите се повторува).

Па, зошто Исус беше убиен? Ова е фасцинантно прашање во мојот ум. Претежно тој беше во регионот на Галилеја (денешен северен Израел). Тој поучувал луѓе, ги лекувал и истерувал демони – сето тоа укажува дека Божјото владеење доаѓаше на овој свет. Па зошто бил убиен?

На многу начини, Исус наликуваше на фарисеите, кои исто така се занимаваа со Божјиот закон и Божјото Царство.³⁰ Тие исто така беа лаици, а не професионални книжници или свештеници. Исус јадеше со некои од нив, а кога одеше во Ерусалим, некои од нив го предупредуваа да не оди. Од книгата Дела, знаеме дека голем број фарисеи станале христијани. Но, имаше една клучна точка каде што Исус и фарисеите не се согласуваа: природата на Божјето Царство.

Повеќето Евреи од првиот век верувале дека имаат прилично добро разбирање за Божјето Царство: Бог еден ден ќе испрати човек од лозата на Давид, од племето Јуда, кој преку воена експертиза ќе ги протера Римјаните и повторно ќе воспостави суверено царство. Исус имал многу поширока визија за природата на Божјето Царство. За оние кои влегувале во него и живееле според неговите закони, тоа било исцелување, спасение и прошка. За оние кои се спротивставиле на тоа, тоа било суд и доведе до надворешна темнина.³¹

³⁰ Јас сум должен на почитуваниот Давид Пилеги од Христовата црква во Стариот град на Ерусалим за овие сознанија во врска со сличностите на религиозните наклоности на Исус и фарисеите.

³¹ Која јас ја разбираам како вечна и апсолутна онтолошка осаменост: неприроден универзум, создаден од сопственото јас

Покрај тоа, Божјото Царство има приоритет пред Тората. Исусовото учење и неговите чуда укажуваат на несогласување околу правилното толкување и примена на Тората, и тоа беше клучната разлика што ја имаше со некои фарисеи. Накратко, за Исус доаѓањето на Божјото Царство беше главниот настан и послушноста на Тората му беше потчинета – Тората требаше да се чита и толкува низ објективот на претстојното Царство.

Во таканаречената парабола за блудниот син пронаоѓаме дека оваа точка е многу добро објаснета. Ако го прочитате почетокот на поглавјето (Лука 14) ќе го добиете контекстот за тоа: дека некои фарисеи се жалат за Исус поради друштвото што тој го прави. Ова е повод за неговата парабола, а фарисеите се публиката. Во оваа парабола, домот на таткото е местото на Божјото Царство. Синот кој си замина и го растури наследството е како блудницата или даночникот – тој беше многу далеку од Божјото Царство. Тој се покаја и се врати во домот, а татко му истрча радосен да го пречека и да го внесе в кука. Синот на полето одговара на фарисеите. Таткото излегува да го види и го прашува, Зошто не влегува во куќата? Таткото објаснува со две важни точки: дека радувањето е соодветен одговор (не мрморење, како што правеа фарисеите на почетокот); и дека помалиот син нема наследство – веќе го потрошил. Синот на полето ќе наследи сè што има, но треба да влезе во куќата. Параболата завршува без резолуција, затоа што фарисеите кои мрморат треба да одлучат дали ќе се

за сопственото јас, во кој јас е единствениот предмет на обожавање и во кој прави како што сакаш ќе биде целиот закон.

радуваат и ќе влезат во куќата или ќе останат во полето мрморејќи.³²

До последната недела од неговиот живот во Ерусалим (Светата недела), се чини дека е време да се покајат и да влезат во куќата. Исус им раскажува една од своите најзапаливи параболи за еден човек кој имал лозје, а потоа го оставил во доверба на некои слуги, што се покажале како зли, кои ги убиваат гласниците на сопственикот, а потоа дури и неговиот син. Исус заклучува дека сопственикот ќе се врати во лозјето и „злосторниците ќе ги погуби“ (Матеј 21:41), а потоа ќе го изнајми лозјето на други. Овде присутните не се само некои фарисеи, туку и некои од главните свештеници, кои во нормални околности би биле лути непријатели.

Враќајќи се на главната поента, пораката на Исус за Божјото Царство била многу оригинална, дури и скандалозна, и му создала моќни непријатели. Исто така, самиот збор „кралство“ беше доволно политички за да се изврти во обвинение за востание против Цезар. Казната за ова беше распнувањето на крст, и важно беше погубувањето на Исус да биде извршено од Римјаните, за некој Евреин да не стане ритуално нечист на Пасха со убиство на човек.

Друг клучен фактор што доведе до распнувањето на Исус беше Неговата реторика за Храмот. Исус не го

³² По пат на примена, повеќето христијани кои одат во црква, поголемиот дел од својот живот се како синот на полето и ги предизвикува да се радуваат кога некој ќе се покае и ќе влезе во Црквата, наместо да мрморат за тоа. Во врска со параболата за изгубените овци, тие треба да се запрашаат дали се подготвени да останат сами за некое време со другите 98 овци, па свештеникот да може да излезе и да ја земе таа изгубена овца.

поминал поголемиот дел од своето време во Ерусалим, но сепак успеал таму да создаде моќни непријатели. Кога го претскажал уништувањето на Храмот, а потоа тврдел дека тој самиот, во своето тело, бил вистинскиот Храм, свештениците и садукеите (центрирани во Ерусалим) разумно се чувствуваае загрозени. На крајот на краиштата, Храмот бил изворот на нивната моќ и богатство. Кога го прочисти дворот на незнабошците во храмот од менувачите на пари, тој исто така искажуваше важна поента - не за капитализмот или толку многу алчноста, туку за незнабошците. Храмот требаше да биде дом за молитва за сите народи, а не само за Евреите.³³ Тоа беше причината за да се има суд на незнабошците, за да се исполни визијата од Исаија 2:1-5. Сепак, наместо да им посакаат добредојде на народите, да го запознаат единствениот вистински Бог, властите на храмот го одвоиле просторот за трговија.

Но, Исус е многу популарен! Евреите кои го пречекаа во Ерусалим на Цветници не одеднаш се свртеа кон него за време на седмицата пред Велигден. Навистина, еден од главните проблеми за оние што ќе го уапсат Исус беше тоа што тој секогаш беше во јавноста, опкружен со голем број на луѓе кои го почитуваа и го сакаа. И така, тој е уапсен, молејќи се во градината.

Но, распнувањето не е изненадување за Исус. Тој знае дека ова доаѓа затоа што се поистоветил со ликот на страдалниот слуга во Исаија. Фасцинантен е спојот на ликот на Синот Човечки од Даниел 7, а потоа и на страдалниот слуга од Исаија. Тие би изгледале како многу различни фигури, но Исус е и победничкиот Син

³³ Забележете го повторно присуството на нациите.

Човечки и презрениот слуга. Исаија 53 е одличен пример за работата и животот на Слугата:

1Кој поверува на тоа, што го чул од нас и кому му се откри силата Господова? 2Зашто изникна Тој пред него како младо дрвце и како стебленце од сува земја; нема во Него ни убавина, ниту величие; ние Го видовме, и во Него не-маше изглед, што ќе нè привлекува кон Него. 3Тој беше презрен и отфрлен меѓу луѓето, човек на болки и свикнат на страдања, и ние го одвраќавме од Него лицето свое; Тој беше презиран, и ние за ништо не Го сметавме. 4Но Тој ги зеде врз Себе нашите болки и ги понесе нашите слабости; а ние мислевме дека Тој беше поразуван, казнуван и понизуван од Бога. 5А Тој беше изнаранет за нашите гревови и мачен заради нашите беззаконија; казната за нашиот мир падна врз Него, а преку Неговите рани ние се излекувавме. 6Сите ние бевме заблудени како овци, секој си одеше по својот пат, – и Господ ги натовари врз Него гревовите на сите нас. 7Тој беше измачуван, но страдаше доброволно и устата Своја не ја отвораше; како јагне Тој беше одведен на колење, и како што е овцата пред стри-жачите свои безгласна, така и Тој не ја отвори устата Своја. 8Тој беше лишен од праведен суд. Кој може да зборува за Неговите наследници? Зашто беше отсечен од земјата на живите; заради беззаконијата на Мојот народ беше осуден на смрт. 9Му определија гроб со злодејци, но Тој беше

погребан кај богатиот, иако Тој не беше направил грев и во устата Негова немаше лага. 10Но волјата Господова беше да Го казни, и Го предаде на мачење; а кога ќе го принесе Својот живот како милос-тивна жртва, Тој ќе види долговечно потомство, и волјата Господова ќе напредува преку Неговата рака. 11Ќе се зарадува поради трудот на душата Своја и ќе види светлина. Пра-ведниот Слуга Мој ќе ги оправда мно-зина и гревовите нивни врз Себе ќе ги понесе.

Овој пасус ни помага да разбереме зошто Исус може да каже работи како: „Зашто и Синот Човечки не дојде за да Му служат, но да послужи и да го даде животот Свој за откуп на мнозина.“ (Марко 10:45), и зошто Јован Крстител може да извика: „Еве Го Јагнето Божјо, Кое ги зеде гревовите на светот врз Себе!“ (Јован 1:29)

Тука ја разбираме централноста на крстот. Крстот е Божјото решение за нашата вина пред него. Крстот обезбедува покритие за помирување, така што Бог ќе може да биде и праведен и милостив во исто време без да се појавува самоволно. Меѓутоа, воскресението е почеток на новото создание. Старото создание е преполно со рак на смртта, но Исусовото воскреснато тело му припаѓа на новото создание, како да припаѓа на различен и нов универзум. Ова е причината зошто тој може да прави работи што нормалните тела не можат (како одење низ сидови) и зошто луѓето што го познаваат не го препознаваат на почетокот. Самото

негово тело е живот, тоа е Храмот, а тој самиот е Израел.

Тој самиот е Израел? Дали тој го кажа тоа? Одговорот е очигледно да. Една од основните метафори за односот меѓу Бога и Израел во Стариот Завет е дека Израел е Божја лоза или ластар: „Ти ја пренесе од Египет лозата, ги изгони народите и ја посади; 9исчисти за неа место, и ги зацврсти корењата нејзини, и таа ја исполни земјата. 10Горите се покрија од сенката нејзина, и гранките ѝ се како кедрови моќни; 11таа пушти гранки до морето и ластари до реката.“

Матеј го разбираше ова и истакнува слична поента кога го вади Осија 11:1 радикално надвор од контекст за да се осврне на враќањето на Светото семејство од Египет. Осија 11:1-4 гласи:

„Кога Израел беше млад, Јас го сакав и од Египет го повикав како Мој син. 2Но колку повеќе ги повикував, толку повеќе се оддалечуваа од Мене, принесуваа жртви на Вааловци и им кадеа на идоли. 3Јас Самиот го учев Ефрем да оди, го носев на рацете Свои, а тие не сфаќаа дека се грижев за нив. 4Ги привлекував со нежност и со љубов, и Јас бев за нив како оној, што ја олабавува уздата од устата нивна, и кротко им подавав храна.“

Овој пасус е очигледно историско сеќавање на Егзодусот и на Божјиот син е Израел. Но, Матеј (2:15) го цитира овој стих поврзувајќи го со Исус. Матеј многу добро знае што зборува оригиналниот стих, но сега верува дека самиот Исус е Израелот Божји. Перцепцијата на Осија за значењето била делумна, бидејќи, како што знае Матеј, Исус е Израел. Прецизниот збор овде е реконституција: Исус го реконституира Израел. Тој исто така го прави тоа

намерно, а неговиот избор од дванаесет ученици е уште еден показател за тоа.

Дали е ова заменлива теологија? Не, не е; тоа е теологија на исполнување. Не станува збор за тоа дека Израел е Божјиот народ и дека тие не се „заменети“ со Црквата - Црква која брзо би станала мнозинско-родоначалничка. Наместо тоа, ова разбирање за Израел е фокусирано на самиот Исус Христос, бидејќи тој бил длабоко загрижен да им објасни на своите ученици кој е тој и каков е неговиот однос со неговиот Татко. Каков и да бил етнички Израел, тој ја достигна својата кулминација и сумирање во оваа личност – Неговиот храм, Неговата Тора, Давидовата монархија и нејзините дванаесет племиња. Божјото ветување за Земјата на Израел не е откажано, туку се проширува и се универзира во Исус.³⁴ Тој е Син на Човек кому му е дадена власт над целата земја, а не само мал дел на земја во југозападна Азија. Исто така, бидејќи Исусовиот собир на следбеници (наречен Црква) повеќе не е тесно идентификуван со една етничка група, тој е „светлина за народите“ (Исаија 42:6).

Во почетокот на оваа книга се појавил дека зборот религија е толку погрешно сфатен што е опасен. Но, сега сме во време каде што можеме со право да го разбереме зборот во неговиот историски контекст. Значи, Исус ја започнува религијата. Или поточно, Исус започнува посебна заедница, и кога античкиот свет барал збор за да ја опише ваквата заедница, како што никогаш не виделе нешто слично, тие се зафатиле за зборот „религија“. Слушнав дека луѓето велат дека

³⁴Исто така, би истакнал дека во Римјаните 11:28-29 Павле се чини дека препознава уникатна откупувачка, есхатолошка улога за етничкиот Израел во последните времиња.

Исус не основал религија. Тоа е прилично анахроно да се каже, бидејќи се претпоставува дека имало работи наречени „религии“ кога Исус бил тука. За паганите постоеле култови за многу различни божества. За монотеистичкиот и етнички дефинираниот народ наречен Евреи, постоело еврејско, легално, култно, културно, духовно и историско во исто време.

Но, Исус дефинитивно нашол добро дефинирана заедница: тој назначил водачи за истата, им доделил овластување, им дал етички кодекс, посебна и нова визија за Бог како Таткото, мисија за извршување, обред на иницијација за нови членови, обред на спомен за да го потврдат својот идентитет, и им дал да пример на молитва: „Оче наш, кој си на Небесата...“³⁵ Може да содржи, персонален (или комунален) однос со Бога, но не само што Исус започнал религија, туку и ја започнал првата религија. Исус ја основал оваа заедница, која не била етнички определена, ги испратил до крајот на земјата за да ја рашират оваа добра вест, дека може да се подготвуваат за доаѓањето на Божјото Царство со покајание и да покаже нечие покајание со крштевање. Ова беше влез во Божјото Царство, кое беше карактеризирано со одредена структура на моќ (за ова, погледнете го величествениот на Марија во Лука 1:46-

³⁵ Во секој од овие елементи има аспекти на континуитет со различните форми на јудаизмот што постоеле во првиот век. Освен тоа, Црквата низ вековите не го ценела овој континуитет. Во неодамнешните децении има процут на стипендијата за истражување на оваа тема, која можеме да ја резимираме во фразата „Еврејството на Исус“. За понатамошната стипендија, читателот се упатува на научници како С. Е. В. Cranfield, W. D. Davies, J. D. G. Dunn, John P. Meier, Бен Ф. Мејер, Марк Нанос, Е.

55), и некои многу јасни етики и упатства за тоа како да се однесувате со Бога и со оние околу вас, со што фокусот е на Проповедта на гората. Ова движење растеше и го привлече потсмебот на дел од интелигенцијата, со еден човек кој се потсмеваше на оваа „религија на робови и жени“.³⁶

Исус имаше една, и единствена, стратегија за тоа како оваа заедница ќе расте и ќе се шири до крајот на земјата: учеништво. Не семинари, христијански училишта или евангелистички крстоносни војни – иако сите овие работи имаат добри компоненти. Учеништвото значи поучување со моделирање, нешто како чирак што учи како да прави потковици или како јас кога научив да менувам кочници – гледајќи го мојот пријател Сем како го прави тоа и потоа го пробува под негов надзор. Лесно е, денес да погледнеме во црквата на САД и да се запрашаме што тргнало наопаку – немаме многу такво учеништво. Но, тоа е таму, во личните врски како христијани учат да бидат христијани (буквално, мали Христови) од нивните пријатели, нивните пастори, нивните свештеници, нивните родители, баби, дедовци и нивните соседи. Тоа ретко е поврзано со одредена активност или неделна училишна програма, но таму е, под површината, само повремено го покажува своето присуство експлицитно. Учеништвото беше методот.

А моќта? Исус имал идеја и за ова. Стариот Израел бил само повремено посетуван од Светиот Дух во личност на судија или пророк исполнет со дух. Но, Исус би го замолил својот Отец, а Отецот би го испрати Духот да остане во Исусовата Црква засекогаш. Со тоа

³⁶ Погледни Origen's Contra Celsus Book 3, Chapter 49.

се исполнило пророштвото на Јоил, како што истакнува Петар на Пентекост.

Заклучок: Исус посредувал во нов сојуз меѓу човекот и Бог. Тој тврдел дека е и страдалниот слуга, кој ќе го помири човештвото со Бог преку неговата смрт, и дека е и апокалиптичен судија и вечен владетел на светот. Човештвото би имало одреден временски период да се подготви за конечниот суд, а со цел да ги предупреди луѓето за овој суд и да ги повика на покајание, тој основал заедница наречена Црква. Тој ѝ дал на Црквата метод наречен учеништво, а неговиот Отец ја проткајал со силата на Светиот Дух да ја изврши оваа работа, повикувајќи ги луѓето да се покајат и да бидат крстени, подготвувајќи се за крајот на човечката историја и конечниот суд. Повејќи го ова, Исус го основал најуспешното движење во историјата. Сето тоа го направил само за три години на јавна служба, и така, тој стана единствената најважна и највлијателна личност во историјата на човештвото.

Прашања за дискусија

Авторот тврди дека Исус ја основал „првата религија“, но некои сметаат дека јудаизмот е „првата религија“, а други мислат дека зборот религија е правилно сфатен како „приватна духовност“ како што би тврдел секуларниот светски поредок? Дискутирајте за ова.

Авторот тврди дека Исус го замислил учеништвото како една и единствена стратегија на Исус за проширување на Божјото Царство. Како можат црквите денес да имаат повеќе учеништво?

Која е разликата помеѓу теологијата за „замена“ и „исполнување“ предложена од авторот? Некои тврдат дека теологијата за исполнување е едноставно категорија на теологијата за замена. Што мислите за тоа?

Авторот предлага малцински став - дека основната цел на Црквата е учеништвото. Почест одговор е дека целта на Црквата е да го обожаваме и да го славиме Бога. Споредете и контрастирајте. До кој степен, доколку го има, се овие два навистина различни одговори?

Поглавје пет МУХАМЕД, ПРОРОК И ДРЖАВНИК

Поставувањето на животот на Мухамед

Но, сега да се свртиме кон Исламот и Мухамед, кој (барем од секуларна и историска гледна точка) може да биде втората најважна и највлијателна личност досега.

Со Исус не се обидов да дадам детална биографија, а со Мухамед исто така нема да го сторам тоа. Наместо тоа, мојата цел е да ги отцртам контурите на неговиот живот за да можеме да разбереме како Бог го користел Мухамед во исламската метанаратива за да одговори на фундаменталниот проблем предложен од исламот - непознавањето на Божјата волја, но не и влезот на смртта (а со тоа и гревот) во универзумот.

Во исламската приказна ова е контекстот: Евреите не биле добри чувари на пораките на нивните пророци, а христијаните биле во сомнителна ситуација, обожавајќи го Исус, обичен пророк, заедно со Бога. Ова им отворило врата за обвинување на ширк или здружување, што е голем грев во исламот. За да се поврзе нешто со Бог значи да се тврди дека има нешто или некој што е како Бог на некој суштински начин. Ова се смета за прекршување на Куранското учење: „Аллах, навистина, нема да прости да му се припише здружник, а ќе прости, кому сака, се друго освен тоа... Оној кој му припишува здружник на Allah веќе паднал во беспаке далечно.” (4:116)

Меѓутоа, меѓу Арапите, повеќето биле пагани, иако меѓу нив имало заедници на христијани, и некои арапски Евреи, кои веројатно се преобратиле во јудаизам или биле Евреи кои биле културно арапизирани, или и двете.

Сепак, приказната започнува во Мека, која немала домородна, значителна популација на христијани или Евреи. Навистина, имаме само неколку извештаи за кога Мухамед лично се сретнал со некои христијани. Ова може да помогне да го објасни неговото слабо разбирање за основните христијански доктрини, како што е Светото Тројство, за кое се чини дека мисли дека се состои од Бог, Исус и Марија, во што, се разбира, ниту еден православен христијанин никогаш не поверувал.³⁷ Мека, во секој случај, била паганска. Тоа беше град на караванска рута и исто така примаше пагански ации кои би се поклонувале во неговата Каба, големата црна коцка што ја споменав погоре во врска со Авраам. Според основната исламска приказна,³⁸

³⁷ 5:116

³⁸ Преводот на Давуд. Како и со евангелскиот материјал погоре, јас се држам со она во што муслиманите веруваат, а не со она што всушност може да биде вистина. На пример, постои мала, но важна група на учења што го доведуваат до прашањето за вистинското постоење на историската личност по име Мухамед. Слично со материјалот за Исус погоре, постои голем тренд во некои од христијанските кругови, да се разбере Евангелието според Јован, како многу минимална заснова од вистинските историски зборови на Исус. Овие движења можеби се интересни, но тие не го претставуваат православието или да го одразуваат она што всушност веруваат муслиманите и христијаните, што е поважно од она што всушност се случило - ако навистина има разлика.

Мухамед бил роден во 570 година кратко после смртта на неговиот татко. Мајка му починала кога тој бил млад и бил оставен да чува дедо кој исто така починал, а потоа и вујко. Тој бил трговец и, според благочестивата муслиманска традиција, неписмен, но стекнал репутација бидејќи бил чесен и доверлив. Тој се оженил со жена која била околу 19 години постара од него, по име Хадија, која се чини, имала христијански роднини. Била богата, а Мухамед имал корист од нејзиното богатство.

Почетокот на неговата пророчка кариера

Еднаш годишно Мухамед би се повлекувал во пештера за време на осаменост и за време на едно од овие повлекувања бил повлечен од невидлива сила одзади, која го преплашила, и му било кажано „напиши“! Тој одговорил дека не знае да пишува. Ова се случило повторно и тој одговорил на ист начин. Ова се случило по трети пат, но овој пат со заповедта „читај“! И тоа било почеток на Куранските откровенија, кога сура 96:1-5 беше дадена:

Читај во името на Господарот твој кој создаде,
го создаде човекот од грушка на крв!

Читај, зашто Господарот твој, навистина, е
Најблагороден,

кој поучува со перце:

го поучи човекот со она што не го знаеше.³⁹

³⁹ Забележете како овие стихови покажуваат како Алах одговара на незнаењето на луѓето со тоа што ги поучува истите.

Мухамед бил прилично исплашен од сето ова и го споделил искуството со својата сопруга. Таа потоа донесе монах во таа слика, нејзин роднина, по име Варака бин Невфел. Тој веројатно бил христијанин од она што е денес Асирската црква на Истокот и знаел сириски јазик, и заклучил дека оваа мистериозна сила не е никој друг туку ангелот-гласник од Библијата, Гаврил. Мухамед, од време на време, добивал стихови од овој ангел на различни начини. Еве еден хадис кој ги објаснува различните начини на кои овие објави му дошле од Гаврил.

Раскажува Ајша: (мајката на верните верници) Ал-Харит бин Хишам го прашал Аллаховиот Пратеник: „О Аллахов Пратеник! Како ви се открива Божествената инспирација? Аллаховиот Пратеник одговорил: „Понекогаш е (откриено) како свонење на свонче, оваа форма на инспирација е најтешка од сите, а потоа оваа состојба минува откако ќе сфатам што е инспирирано. Понекогаш Ангелот доаѓа во форма на човек и зборува со мене и јас разбираам што и да каже. Ајша додаде: Навистина го видов пророкот како божествено инспириран во еден многу студен ден и забележав како потта му извираше од челото (како што заврши инспирацијата). (како што инспирацијата беше завршена).⁴⁰

Во овој момент, дозволете ми малку да зборувам за хадисите и што се тие, иако кога ќе дојдеме до делот за шеријатот, ќе дознаеме за нив подетално. Доволно е да се каже дека хадисот е раскажување на приказна, настан или изрека што се однесува (обично) за

⁴⁰ Al Bukhari, volume 1, number 2. книга на законот?

пророкот или можеби за некој од неговите придружници.

Постојат различни збирки на хадиси направени од различни научници. Поголемиот дел од нашите информации за животот на Мухамед и неговите одлуки за религиозните, етички и политички прашања (што би се рекло, основата на шеријатот) не се од Куранот, туку од овие збирки хадиси.

Денес навистина немаме вакво нешто во христијанството: сепак, замислете дека, освен Библијата, да имавме неколку тома на изреки и настани кои наводно би се навраќале на Исус и на апостолите.⁴¹ Потоа замислете дека истите би станале толку различни и би се намножиле, што би станало неопходно научниците внимателно да проценат кои од нив се автентични (сахиих е арапски употребен), и дека на крајот би биле произведени четири или повеќе збирки што би ги содржеле само овие настанати сахиих.⁴² Понатаму замислете дека овие научници би ги категоризирале овие хадиси, користејќи наслови како Пост, Тестаменти и Завети, Пророци, Лекови, Облеки, Трикови, Отпадници, Капење итн. Сега замислете дека

⁴¹ Некои би можеле да кажат дека апокрифните евангелија се за христијаните како што хадисот е за муслиманите. Аналогијата е лажна бидејќи ниту една нормативна христијанска доктрина, закон или практика не произлегува од тие текстови. Понатаму, настрана од експертите, многу малку христијани знаат нешто за овие текстови, додека муслиманите честопати можат да ви цитираат повеќе хадиси.

⁴² Постојат и други збирки на хадиси, но се смета дека составувачите на тие збирки не биле толку темелни и ригорозни во обезбедувањето дека само автентичните хадиси би биле вклучени во нивните компилации. Повеќето муслимански научници кои ја бранат традицијата го признаваат истото.

секое од овие би започнало со синцир на припишување, кој (наводно) би се вратил до самиот извор (Исус или еден апостол). Овој синцир на припишување е важен затоа што би можеле да го оцениме карактерот и доверливоста на секоја личност во тој синцир, искоренувајќи ги луѓето кои биле лукави или нечесни, што значи луѓето кои можеби измислиле хадис за своја корист (а тоа секако би се случило). Замислете го сето ова и ќе имате добра претстава што се подразбира под хадис

Во овие рани денови од неговата кариера во Мека, Мухамед се фокусираше на прашањата за социјалната правда и монотеизам. Тој направил моќни непријатели – како и Исус – бидејќи неговиот акцент на монотеизмот и необожавањето идоли бил антагонистички на еден од главните извори на приход за луѓето во Мека: паганските ации кои дојдоа во Каба.⁴³ Многу од повеќето *irenic*⁴⁴ и естетски делови од Куранот се од овој период, иако на овој период не му недостасуваат заканите за пеколот поради непокорувањето на Аллах и неговиот пророк.

Хадија умрела, а Мухамед се оженил со жена по име Савда, а околу една година подоцна бил венчан за млада девојка по име Ајша, ќерка на еден од неговите први преобратеници чие вистинско име е нејасно, но е препознаено по неговиот патроним: Татко Бакр или

⁴³Интересна паралела е противењето со кое се соочиле Павле и неговите придружници во Ефес, во книгата Дела.

⁴⁴ *Irenic* е (повеќе или помалку) синоним за мирно, но јас преферирам да го користам низ оваа книга бидејќи е антоним на полемика, додека пак антонимот за мирен е насилан. Насилното како придавка има конотации на физикалност, додека конотацијата на полемиката е повеќе реторичка отколку физичка.

Абу Бакр. Ајша била околу шест години кога се венчале и околу девет кога Мухамед имал односи со неа. Еве ја сликата со нејзини зборови:

Раскажува Ајша: „Пророкот ме венча кога бев шестгодишно девојче. Отидовме во Медина и престојувавме во домот на Харит Харзрај. Потоа се разболеа и ми падна косата. Подоцна косата повторно ми порасна и мајка ми, Ум Руман, дојде крај мене додека си играл на лулашка со некои мои пријателки. Таа ме повика, а јас отидов кај неа, не знаејќи што сака да ми направи. Ме фати за рака и ме натера да стојам пред вратата на куќата. Останав без здив тогаш, а кога здивот ми се врати, таа зеде малку вода и со истата ми ги триеше лицето и главата. Потоа ме внесе во куќата. Таму во куќата наидов на неколку жени Ансари кои велеа: „Најубави желби и Аллахов благослов и среќа“. Потоа таа ме довери на нив и ме подготвија (за брак). Неочекувано Аллаховиот пратеник дојде кај мене на пладне и мајка ми ме предаде на него, а во тоа време бев девојче од девет години.“⁴⁵

⁴⁵ Ал Бухари, том 5, број 234. Во оваа книга претежно избегнував многу академски текстови и референци бидејќи првенствено, не е напишана за академска публика. Но, оваа точка дури и на муслиманите им прави да се чувствуваат толку непријатно што често не веруваат во тоа или не го прифаќаат. Сепак, тоа е несоборливо. (За повеќе детали за тоа зошто е ова случај, видете „Ајша“ во Куранот: енциклопедија, Оливер Лиман Ед, Њујорк, Лондон: Роутлеџ, 2006 година.) Случувањето на бракот се случило околу седум месеци после хиџра или миграцијата во Јатриб во 622 година. Муслимани ќе се спротивстават дека

Миграцијата во Јатриб: Мухамед станува политички и воен владетел

Сега, до миграцијата (622), што е почеток на исламскиот календар. Градот Јатриб⁴⁶ бил оаза и за разлика од Мека имал домородно, постојано еврејско население. Две од главните племиња во градот се разидуваале/осветувале и го поканиле Мухамед да живее меѓу нив и да го реши спорот. Ова е духовната и психолошката пресвртница во историјата на животот и делото на Мухамед, а со тоа и во исламот. Како што реков претходно, исламот е психата на Мухамед напишана на големо. Во овој период суштински се менува текстурата на Куранските откровенија. Од прогонет пророк со главно духовна порака, тој се трансформирал во државник и компетентно ја центрирал целата власт во свои раце – воена, правна, религиозна, духовна.

Еве дел од извонредната студија на Али Дашти за пророкот, Дваесет и три години⁴⁷, за промената што се случила:

арапските девојки созреваа многу побрзо во тие денови и дека таа имала менарха (прво менструално крварење) на деветгодишна возраст, и затоа било и етички и дозволено за него да има односи со неа, па се чини дека дури и некои христијански апологети за исламот се согласуваат со ова објаснување. Дури и да доживеала менарха на девет години, не можам да замислам дека психолошки и емоционално би била подготвена за таков сексуален чин со сопруг во неговите 50-ти.

⁴⁶ Јатриб денес често се нарекува Медина, што е град од арапски бидејќи Јатриб станал мадинат ал неби, или градот на пророкот.

⁴⁷ Али Дашти (1994), 23 години: проучување на пророчката кариера на Мохамед. F. R. C. Bagley Преведувач. Надежта на

По преселбата во Мадина [алтернативен правопис на Медина] на 53-годишна возраст, т.е. на возраст кога физичките и емоционалните способности на повеќето мажи се во опаѓање, се појавил нов Мохамед. Во текот на неговите последни десет години, кои ги поминал во Мадина, тој не беше истиот човек како Мохамед кој тринаесет години проповедал хумано сочувство во Мека. Пророкот на кого Бог му заповедал „И опомени ја роднината твоја, најблиските!“ (сура 26, стих 214) повторно се појавил во облеката на пророкот со намера да го потчини сопственото племе и да ги понижи роднините кои го исмевале тринаесет години. Отфрлање на наметка на предупредувачот на „мајчиниот град (т.е. Мека) и луѓето околу него“ (сура 42, стих 5), тој го облече оклопот на воинот кој требаше да ја донесе цела Арабија од Јаман до Сирија под своето знаме.

Убавината и мелодијата на меканските сури, кои толку потсетуваат на проповедите на Исаија и Еремија и предизвикуваат жар на визионерска душа, ретко се појавуваат во мадинанските сури, каде што поетскиот и музичкиот тон има тенденција да се замолчи и да се замени со заповедната нота на правила и прописи.

Во Мадина по овластување на командант кој не дозволувал никакви прекршувања или отстапки биле

Дашти била да создаде научна и критичка биографија за Мухамед, но неговото прво издание морало да биде објавено надвор од Иран (во Либан) и без неговото име да биде прикачено на него. Исто така, Дашти го замолил Багли да ја преведе книгата (напишана на фарси) на англиски, но само после неговата смрт. PDF на преводот на Багли може да биде најден на интернет.

издадени наредби и правила. Казните пропишани за прекршување или небрежност биле многу строги. (стр. 81, 82)

Се чини дека Мухамед првично претпоставувал дека неговата пророчка служба ќе биде добредојдена од христијаните и Евреите. Тој навел многу од нивните пророци - од Ное до Авраам до Давид - и го потврдил монотеизмот со нив. Арапскиот збор алах е етимолошки многу близок до хебрејскиот *el* кој често се користи во множина на хебрејски како *elohim*.⁴⁸ На крајот му станало јасно дека тоа не е така и неговиот однос со другите монотеистички традиции, а особено со Евреите, почнал да се влошува. Во една од најкрвавите и најпроблематичните серии на епизоди во неговата кариера, Мухамед дозволил и благословил целосна елиминација на трите еврејски племиња Јатриб, експропријација на нивниот недвижен имот, принудување на нивните деца на ропство, а жените на наложници и прогонство или погубување на мажите. Муслиманските апологети го бранеле ова велејќи дека Евреите не успеале да ја поддржат својата страна на правен договор, но овој аргумент не ја опфаќа поентата: дури и ако некој има законско право да направи такво нешто, дали некогаш може да биде правилно? Каков и да бил одговорот, резултирачкиот прилив на богатство, робови и земја за муслиманите бил голем благодет, а

⁴⁸ Се подразбира дека Алах е многу поблизок до хебрејскиот за разлика од нашиот, англиски/македонски збор Бог, кој е целосно пагански по своето потекло.

стасот на Мухамед бил потврден.⁴⁹

Мухамед и шеријатот

Во овој период во Јатриб настанале многу основни принципи на шеријатот. На крајот на краиштата, додека бил во Мека, Мухамед немал град кој расте (а подоцна и империја) за управување. Сега имаше и важни прашања се појавија. Како треба воениот плен да биде поделен? Дали се дозволени односи со робинки? Која е вредноста на сведочењето на жената во суд? Кога треба цихадот да се вклучи? Како треба да се дели наследството? Каков е статусот на робовите? Колку жени може да земе еден муслиман? Како треба да се решат обвиненијата за прељуба? Дали треба да се наплаќа и плаќа камата?

Али Дашти се одразува од промената на тонот:

Апостолот кој толку трогателно проповедал за верата и сочувството во Мека, постепено го сменил текот на Медина и почнал да објавува наредби за војна: „Борбата ви е пропишана“ (2:212); „Борете се против оние кои не веруваат...! (9:29); „Ако некој посака друга религија освен исламот, таа нема да му биде прифатена“ (3:79); „Па, кога ќе се сретнете со оние кои не веруваат... та, удрете ги по вратовите се додека не ги совладате, а штом тоа ќе го направите, тогаш, врзете ги.“ (47:4)

⁴⁹ За детали за трите племиња и како се постапувало со секое нив, погледнете во Ефраим Карш, Исламскиот империјализам (Јеил Универзитетски Прес, 2006), поглавје 1.

Десетици подеднакво строги стихови биле објавени во Медина. Вредноста на железото, неспоменато во Мека, било оценето на следниов начин во стих 25 од Мединанската сура 57: „А и железото го создадовме (бидејќи) во кое има голема сила и корист за луѓето. И за да се знае кај Аллах кој Го помага Него и пејгамберите Негови во тајност“. Во Мека, така изгледа, или железото не постоело или Бог со Своето сознаење не размислил за средствата за идентификување на Неговите противници и противниците на Неговите Пророци; бидејќи во Мека Бог му заповедал на Мухамед: „Повикувај (луѓе) кон патот од Господарот твој, и со мудрост и со ука добра. И расправај со нив (користејќи аргументи) на најдобар начин! Господарот твој, секако, најдобро го познава оној кој скршнал од патот Негов. Он најдобро ги знае (правилно) упатените!“ (16:126).⁵⁰

Непријателството на Мухамед против Меканците сè уште продолжувало. Сепак, по голем број битки, Мухамед излегол како победник, добивајќи дозвола да влезе во Мека каде што ги уништил идолите во Каба, но потоа открил дека бидејќи била изградена од Авраам, таа треба да остане центарот на муслиманскиот аџилак. Овој разумен компромис значеше дека приходот од аџиите после се нема да биде во опасност.

Мухамед бил брилијантен и интелигентен човек. Мислам дека нема начин што може да се негира тоа. Но, дали беше безмилосен? Како и многу големи политички лидери, тој осцилирал помеѓу великодушната дарежливост и насилството.

⁵⁰ Страна 74 од онлајн ПДФ верзијата

Еве еден хадис за Божјото простување на проститутка само поради нејзин едноставен чин на љубезност кон некое куче (нечисто животно):

Ебу Хуреира пренесува: Пратеникот, с.а.в.с., рекол: „Една проститутка видела куче како лежи околу еден бунар и си го обесува јазикот од жед на еден топол ден. Таа сипала малку вода за него во нејзината чевла, па Аллах ѝ простил.“⁵¹

Еве што мислам дека е мудар и позитивен хадис за правдата и владетелите:

Оној кој владеел над десет луѓе ќе биде доведен во окови на Денот на Воскресението, додека правдата (со која владеел) не му ги олабави синцирите или тиранијата не го доведе до уништување.⁵²

Од друга страна, ја имаме приказната на Асма бинт Марван. Таа била паганска арапска поетеса која ги исмејувала Мухамед и неговите стихови. Испровоциран, Мухамед побарал доброволец од своите луѓе да ја убие, и еден веднаш се согласил.⁵³ Ја имаме и приказната за убавата еврејка Сафија бинт Хујај, која, по требењето на нејзиното племе, Бану Надир,

⁵¹ Sahih Muslim number 2245.

⁵² 16 Al-Tirmidhi, Hadith1037

⁵³ Приказната е поврзана во Сират Расул Алах на Ибн Исхак, вообичаено наречен на англиски Животот на пророкот. Ова е најраната биографија на пророкот и е напишана од муслиман.

вклучувајќи ги и нејзиниот татко и сопруг, била ослободена од ропство и веднаш се омажила за пророкот. Таа имала 17, а тој 62 години.⁵⁴

Куранот и хадисот алудираат на недостаток на стабилност во домаќинството во домот на пророкот. Во текот на својот живот тој би имал повеќе од десет жени, но истовремено никогаш повеќе од осум - дозвола што му ја дал Алах, додека другите муслимански мажи можеле да имаат само четири. Неговите сопруги формирале фракции, натпреварувајќи се за неговото внимание и наклонетост. Еве едно такво објаснување:

Убејд бин Омар раскажува: Ја слушнав Ајша како вели:

Пратеникот долго време престојуваше кај Занаб бинт Џахш и пиеше мед во нејзината кука. Затоа, јас и Хафса решивме дека ако пророкот дојде кај некој од нас, таа да му рече: „Го откривам мирисот на Магафир (гума за цваќање со непријатен мирис) во тебе. Така, пророкот посети еден од нив и таа му рече на сличен начин: „Немајќи се, зедев малку мед од куќата на Зејнеб бинт Џахш, но никогаш повеќе нема да пијам од него.

Така беше објавено: „О пејгамберу! Зошто го забранувате (за вас) она што Аллах ви го дозволил... Ако вие двете (жените на Пратеникот) се покаете кај Аллах“, (66.1-4) обраќајќи им се на Ајша и Хафса. „Кога пророкот им откри нешто во доверливост на некои од неговите жени“ (66.3) имено неговата изрека: Но јас зедев мед.

⁵⁴ Sahih al Bukhari, Hadith 522

Овде го среќаваме Алах како пристига со одбрана на Пророкот поради љубомората на некои од неговите жени, а тие стихови со кои Алах го оправдува својот пророк се наоѓаат во Куранот денес.

Исто така го среќаваме и следниов интересен хадис:

Од Ајша се пренело дека жените на Аллаховиот Пратеник паднале помеѓу две групи. Едната група ги содржела Аиша, Хафса, Сафија и Савда, а другата ги содржела Ум Салема и останатите жени на Аллаховиот пратеник.

Муслиманите знаеле за љубовта на Аллаховиот пратеник кон Ајша, па кога некој од нив имал подарок што сакале да му го дадат на Аллаховиот пратеник, тој го одложувал се додека пратеникот на Алах не бил во куќата на Ајша. Потоа, човекот со подарокот го испраќал до Аллаховиот пратеник додека тој бил во куќата на Ајша.

Партијата на Ум Селема зборувал за тоа и ѝ рекол: „Кажи му на Аллаховиот пратеник да зборува со луѓето и да каже: „Кој сака да му даде подарок на Аллаховиот пратеник, нека му го даде во куќата на која и да е жена.“ [Мухамед одбива да зборува за тоа со неа.] Тој [Мухамед] завртел околу неа [Ум Салема] и таа почнала да му зборува. Тој ѝ рекол: „Не ме повредувај во врска со Ајша. Таа рекла: „Се каам на Алах што не те повредив, Пратенику Алахов“.

Потоа ја повикале Фатима, ќерката на Аллаховиот пратеник, и ја испратиле кај Аллаховиот пратеник да му каже: „Вашите жени бараат од Аллах праведност во однос на [Ајшата]“. [Фатима] зборувала со него, а тој рекол: „О, ќерко моја, зар не го сакаш тоа што јас го сакам? Таа рекла: „Да навистина“. Таа се вратила кај нив и ги известила. Тие рекле: „Врати се кај него“, но таа одбила да се врати.

Зејне бинт Цехш ја испратиле, а таа отишла кај него и грубо му се обратила, велејќи: „Вашите жени од Аллах бараат правичност од вас, во однос на [Ајша]“. Таа го повишила гласот се додека не се свртела кон Ајша, која седела, и ја напаѓале додека Аллаховиот пратеник не ја погледнал Ајша за да види дали ќе зборува. Ајша зборувала за да ѝ одговори на Зејнеб, додека таа не ја замолчи.

Пророкот ја погледнал Ајша и рекол: „Таа навистина е ќерка на Ебу Бекр“.⁵⁵

Муслиман може да земе повеќе од една жена само ако може подеднакво да ги третира нив. Овде, група сопруги на Мухамед биле вознемирени бидејќи на сите им било јасно дека тој ја сакал Ајша повеќе од другите негови жени. Бидејќи народот го знаел тоа, му носеле подароци секогаш кога бил со неа, со разумна претпоставка дека би бил расположен. Групата на негови сопруги пробувале различни стратегии за да го оспорат од оваа предност за Ајша. На крајот, тој

⁵⁵ Сахих ал Бухари, поглавје 52, број 2442. Го цитирав целиот овој долг хадис затоа што ако ја сумирам неговата содржина, некој би рекол дека погрешно го цитирам.

објаснил дека инспирацијата, односно стиховите од неговиот Куран, му доаѓале само кога бил облечен во облеката на Ајша. Затоа тој ја сакал Ајша повеќе од другите негови сопруги – тоа е кога ангелот разговарал со него, кога тој бил облечен во нејзината облека.

Не сум толку заинтересиран за очигледното вкрстено облекување – можеби има некоја културна причина за тоа за која не сме свесни. Но, факт е дека Мухамед не можел да се однесува подеднакво со сите негови сопруги. Па зошто тогаш се оженил со толку многу жени? Со сигурност не ја добиваме сликата дека сите биле среќни овде, а на крајот, кога Зејнеб дошла да го прекорува Мухамед, тој не одговарал, а потоа таа ја прекорувала Ајша. Потоа Ајша лежела на Зејнеб додека таа не се смирила. Во овој момент Мухамед ги пофалил нејзината брза духовитост и остроумен одговор велејќи дека личела на нејзиниот татко, Абу Бакр. Од муслиманска гледна точка ова го укажува недостатокот на вера и послушност од страна на сопругите на совршениот маж; од христијанска (или секуларна, за таа работа) гледна точка, тоа е нефункционално и несреќно семејство.

Мухамед и луѓето во Книгата

Куранот е двосмислен околу следбениците на Книгата, што би рекол Евреите и Христијаните.⁵⁶ Христијанските монаси добиваат пофалби со овој често цитиран стих:

⁵⁶ Иако подоцна во историјата муслиманските научници ќе вклучат и други немуслимански религиозни заедници, како зороастријците, под овој наслов.

Не се исти следбениците на Книгата. Меѓу нив има заедница стабилна, кои ги кажуваат ајетите во текот на ноќта, токму, на сејде паѓајќи.. (3:113, Давуд)

Нагласувајќи го она што муслиманите го имаат заедничко со Следбениците на Книгата, го наоѓаме овој стих:

... веруваат и во Аллах и во Денот ахиретски, наредуваат добро и одвраќаат од зло; се натпреваруваат во добри дела. Такви се праведните луѓе... (3:114, Давуд)

Се чини дека следниов стих ја остава отворена можноста дека и Евреите и христијаните можеби ќе влезат во рајот:

А оние, пак, кои веруваа – Евреи, христијани и Сабејци – и оние кои веруваа во Аллах и во Денот ахиретски, и кои правеа добри дела – па, за нив има награда кај Господарот свој, навистина! Оние не ќе стравуваат и не ќе тагуваат! (2:62, Пиктал)

Освен тоа, храната подготвена од Евреи или христијани на тој начин се прави *халал* ⁵⁷ (иако свинското месо никогаш не е *халално*):

⁵⁷ Односно, дозволено според шеријатот; наспроти харамот или забранетите работи.

Денес ви се дозволуваат добрата(сите); дозволена ви е храната на оние на кои им е дадена Книгата, а и храната ваша е дозволена за нив. (5:5, Пиктал)

Сепак, постои импликација дека повеќето Евреи и христијани кои го слушнале Мухамед не биле правилно водени. Поради ова, постои очекување дека автентичните Евреи и христијани ќе ја препознаат валидноста на пораката на Мухамед и ќе веруваат во неа. Што би се кажало, тие би станале муслимани:

И кога им се кажува, зборуваат: „Верувавме во него. Тоа, секако, е вистина од Господарот ваш. Ние и пред него бевме Послушни.“ (28:53, Јусуф Али)

Некои од Евреите го промениле Светото Писмо (или неговото читање) и им беше кажано: „Па, зулумкарите го заменија кажаниот им Збор со оној што им беше веќе кажан“ (2:59).

До крајот на својот живот, јасно е дека Мухамед имал големо непријателство кон Евреите и христијаните, како што укажува овој хадис:

Ајша и Абдула пренесуваат: „Додека Аллаховиот Пратеник (с.а.в.с.) требаше да издише, го покри лицето со својот чаршаф и кога се чувствуваше непријатно, го откри лицето и во таа иста состојба рече: „Проклетство врз Евреите и христијаните да има, што ги земаа гробовите на нивните апостоли како места на богослужба“. Тој

всушност ги предупреди (своите луѓе) за она што тие (Евреите и христијаните) го направија.⁵⁸

Понатаму, ја имаме, како што изгледа, јасната потврда од Алах дека Тора и Евангелието треба да бидат читани и применувани, што логично би ја исклучило можноста за текстовите (за разлика од тоа како се читани) да се корумпирани:

Како е можно тие да (доаѓаат) кај тебе (Мухамед) на суд, кога ја имаат Тората, во која Аллах изрече пресуда (за нив)? ... Еве! Ние ја објавивме Тората, во која се наоѓа упатство и светлина. .. И Го наведовме Исус, синот на Мерјем/Марија, да ги следи нивните чекори, потврдувајќи го она што беше (објавено) пред него во Тората, и Му дадовме Евангелие во кое се упатството и светлината, потврдувајќи го она што беше (објавено) пред него во Тората - упатство и предупредување за оние кои се чуваат (зло). Луѓето на Евангелието нека судат според она што Аллах го објавил во него. Кој не суди според она што го објавил Аллах, тоа се души.

И на нив (Муслиманите) Ние ја објавивме Книгата (Куранот) со вистина, потврдувајќи го она што беше пред него и чувар над него. Па судете меѓу нив според она што го објави Аллах и не следете ги нивните желби оддалечувајќи се од вистината што ви дојде. За секој Ние одредивме божествен

⁵⁸ Sahiih Muslim, Book 4, Number 1082

закон и трасиран пат. Ако Аллах сакаше, ќе можеше да ве направи една заедница. Но за да ве испроба со она што ви го дал (Тој ве направи такви какви што сте). Затоа натпреварувајте се еден со друг во добри дела. Сите ќе се вратите кај Аллах, а Тој потоа ќе ве извести за она во што се спротивставувате. (5:43-48, Пиктал)

Сè на сè, значи, Куранот е двосмислен во однос на статусот на валидноста на религијата на Евреите и христијаните. Се чини дека некои стихови укажуваат дека ако живеат според нивната религија со посветеност и искреност, ќе го наследат рајот и нивните книги имаат интегритет (иако некои од нивните научници може погрешно да ги протолкуваат тие книги). Други стихови имплицираат дека нивните пророци ги учеле за исламот и дека секој вистински Евреин или христијанин би ја препознал валидноста на пораката на Мухамед и ќе ѝ се потчини. Само непослушните и тврдоглави Евреи и христијани би продолжиле да се однесуваат како да го обожаваат Бог, а во реалноста да не му се покоруваат.

Исламската традиција ја решила оваа енигма со тоа што Следбениците на Книгата ги направи јасно инфериорни во однос на муслиманите, притоа признавајќи дека тие не се атеисти или пагани. Како резултат на тоа, за разлика од атеистите или паганите, тие би можеле да продолжат да живеат во земјата на исламот, но за разлика од муслиманите, тие би имале статус на граѓани од втор ред. Најјасниот таков гест од Куранот е цизија – посебен данок што го плаќаат Следбениците на Книгата, кој треба да се прави јавно

за да се покаже на целото општество дека се инфериорни во однос на муслиманите:

Борете се против оние кои не веруваат во Аллах и во Денот ахиретски и кои не го забрануваат она што го забранија Аллах и пејгамберот Негов, и кои не ја застапуваат вистинската вера на оние на кои им е дадена Книгата се додека не дадат цизија со рацете, потчинето!

Името на заедниците на Следбениците на Книгата (често погрешно сфатено како да е некако термин за љубовта) било *дхими*. Често се смета дека *дхими* се религиозни малцинства. Ова толкување е погрешно. Статусот на *дхими* е исклучиво поврзан со муслиманското владеење. Тоа е сè – нема ништо со тоа да се биде малцинство. Навистина, имало примери на места каде што 80% од населението било христијанско, но бидејќи биле под муслиманска власт, тие биле *дхими*.⁵⁹ Ќе дознаеме повеќе за овој аспект на шеријатот во следното поглавје. Засега, сакам да повторам дека во однос со Следбениците на книгата, Мухамед бил амбивалентно-колеблив помеѓу тоа да биде благо позитивен и насилно антагонистички. Со оглед на тоа што исламот е психата на Мухамед напишана на големо, оваа амбивалентност живеела во разнишаните богатства и честопати несигурниот статус на Евреите и христијаните под муслиманската власт низ вековите.

⁵⁹ Мислам на Анадолија под турската власт, спомната во книгата на Бат Јеор од 1996 година, Падот на источното христијанство под исламот.

Ако семејниот живот на Мухамед не бил идеален можеби, тој бил успешен во проширувањето на својата заедница. Како што еднаш Кенет Крег рекол, „Мухамед, со проширувањето на својата империја, успеал да основа и религија“. Ова е одличен цитат бидејќи ја открива јејупе класификацијата на исламот, едноставно како религија. Тоа е многу повеќе од религија бидејќи самата категорија, како што ја користиме денес, историски е толкувана дека се однесува за христијанството. Исламот не е исто нешто како што е христијанството; не спаѓа во истата категорија на начините на животот. Ајатола Хомеини го кажал вака: „Исламот е или политика или ништо“.⁶⁰

Мухамедовата визија и заедница

Исламот, да се потсетиме, не возвраќа на истата криза како што возвраќа христијанството. Во метанаративата на исламот, неуспехот до овој момент беше дека луѓето на кои им е доверена пораката од Бога за тоа како да дејствуваат и да живеат (Евреите и христијаните) не успеале добро да ја сочуваат, да доживеат според неа и да ја објават низ целата земја. Бог на ова сега одговори со робуствен и конечен начин: тој го испрати на светот печатот на пророците-Мухамед. Откако документот е запечатен, тој повеќе не може да биде сменет. Во суштина, печатот јасно го покажува потеклото или сопственоста на документот.

61

⁶⁰ Цитирано во книгата на Бернард Луис од 2004 година, Од Бабел до Драгомани, стр 303.

⁶¹ Овде вреди да се напомене дека во христијанството, светата тајна на Потврда се подразбира како печат, при што Божјата

Понатаму, структурите на христијаните и Евреите не успејале во нивната универзална мисија. И така, Мухамед основал нова заедница, која е истовремено и држава и „религија“. Креговата употреба на зборот *империја* за да се однесува на *умма*, е остроумна, бидејќи империјата е тој вид на политика во која законот се создава само со наредба на единствено лице *imperator*, што е латински збор за „заповед“, а самиот е поврзан со англискиот збор „императив“.

Оваа *умма* ги раширила божествените заповеди низ ширум свет: ова е нејзината вистинска цел:

Вие сте најдобрата заедница за луѓето која се појави: наредувате добро, одвраќате од зло; и верувате во Аллах. А кога Следбениците на Книгата би верувале – тоа би било подобро за нив. Меѓу нив има верници, но мнозинството од нив се расипани! (3:110, Јусуф Али)

Спроведувањето на оваа мисија ширење и спроведување на шеријатот (наредување за добро, забранување на лошо) може да се врши на различни начини. Ова може да се постигне со воено освојување, што е историски начин на кој исламот првично растел низ Блискиот Исток и Северна Африка, или може да биде со поканување на луѓето да го прифатат исламот и информирање за финансиските и општествените придобивки од преобраќањето, како што бил истиот случајот во делови од Источна Африка и Индонезија, а

сопственост на потврдувачот јавно и ритуално се покажува и потврдува.

и денес е во илјадници затвори и универзитети низ Северна Америка и Европа.

Покрај тоа, оваа умма нема да биде управувана од случајните закони создадени од човечките суштества, туку од детално и прецизно тело на божествени закони кое ќе допре и ќе даде насоки за секој аспект на животот, од најмалите до најголемите детали. Во деновите на Мухамед, уммата била управувана од пророкот, а потоа следувале неговите наследници, арапскиот збор *мулафа*, еднината е *малифа* или како што вели традиционалната транслитерација на англиски, калиф.

Во меѓувреме, владата на христијанската заедница била доверена на апостолите, а бидејќи тие станале свесни дека враќањето на Месијата може да биде продолжено, тие назначиле други луѓе да ги продолжат нивните служби. Тие го симболизирале ова со ставање на рацете на главите на луѓето кои ги принесуваа на Бога и на неговата Црква, истиот гест што го користеле поединците кои принесуваа животински жртви во Стариот завет.⁶²

Во овие две метанаративи, тогаш, Бог назначувал еден вид на врвен претставник, кој формирал специфична заедница. Во христијанството ова се нарекува Црква, а во исламот се нарекува умма. Овие две заедници имаат свои мисии. За Црквата, таа е да ја проповеда Радосната вест до крајот на земјата (точно она што Куранот со право се жали дека не го направиле), крштевањето на нови членови, а потоа подучувањето на патот на Исус – сето тоа заедно се нарекува учеништво. За уммата тоа е да се живее според Божјиот вечен и непроменлив шеријат, со

⁶² Погледнете за пример Левит 8:14.

трпение и мудрост, без разлика дали преку војна или проповед или преселба, да го види тоа како се шири до последните краеви на земјата. Црквата одвраќа на влегувањето на смртта во вселената, подготвувајќи ја за денот кога Божјиот град ќе биде со луѓето (Отк. 21) и сè ќе биде ново создадено. Уммата одговара на вистинскиот проблем дека луѓето не знаат или ќе одбијат да ја послушаат Божјата добронамерна и непроменлива волја за човечко однесување, и лично и заедничко. Сега да се свртиме подетално на животот во овие две заедници.

Прашања за дискусија

Авторот ја споменува реалноста дека пророкот имал односи со својата несозреана невеста. Некои христијани тврдат дека ова во исламската визија е голем проблем за тоа дека Мухамед е идеален или совршен човек. Дискутирајте за ова.

Авторот предлага дека „Исламот е психата на Мухамед напишана на големо“. Што сака тој да каже со ова?

Дали на муслиманите треба да им се дозволи да практикуваат некоја приватизирана или комунална верзија на шеријатот на Запад?

*Се наведува дека Ајатолах Хомеини
рекол дека „Исламот е или политика или
ништо“. Зошто овој цитат не е пошироко
познат? Дали е важен? Зошто или зошто не?*

Поглавје шест

ЖИВОТ ВО ЗАЕДНИЦА

Ако мојата обработка со Исус и Мухамед беше донекаде поширока, тогаш овој дел ќе биде уште повеќе. А и мора да е така. Исламот и христијанството за сега се стари повеќе од еден милениум и се вкоренати во секој континент и докажано се двете најмоќни сили во светот – повеќе и од капитализмот, национализмот, научната револуција, атеизмот, комунизмот, материјализмот, комерцијализмот, која било земја, нација или мултинационална корпорација. Ако ова не ви се чини точно, тогаш запрашајте се што би преостанало подолго? Христијанството и исламот веќе го преостанаа подемот и падот на империите, светските војни, чуми, глад, природни катастрофи, економски тешкотии, па дури и смртта на инаугуративната фигура на секоја традиција – секој можеен вид на библиска катастрофа што може да биде замислена. Христијанството и исламот ќе постојат долго и откако западната цивилизација ќе изумре и ќе ја нема (верувам дека во моментот е во состојба на брз и неповратен пад). Значи, ако некоја дадена сила може да биде крената, таа веројатно нема да ја има моќта на задржување на ниту едно од овие две големи движења/заедници.

Но, како изгледа да се живее според животот на овие заедници? Овие прашања ќе ги обработам во три дела: етика; доктрина; и ритуал. Невозможно е, веројатно и непожелно да се есенцијализираат исламот и христијанството. Така, и сликањето со широки потези е неопходно. Сепак, уверен сум дека моите прикази ќе работат за баптистот во Тексас или католикот на

Филипините или православниот верник во Етиопија, како и за шиитите во Иран, за сунитите во Гвајана и за салафистите во Лондон.

Пред да започнам, сакам да изјаснам дека работам од релативно конзервативна гледна точка. Многу брзо научив додека студирав со мојот магистер по теологија дека ако нешто не е барем 500 години старо, веројатно е нешто повеќе од мода. Често најновите, „најпрогресивните“ и модерните идеи се оние кои привлекуваат големо внимание и ветуваат многу, но речиси секогаш неуспешни се. Од оваа гледна точка, мислам дека можеме да кажеме дека сега доаѓаме до една цел каде што можеме да направиме искрена проценка на оние хаотични движења во Западна Европа од шеснаесеттиот век, на кои им е даден насловот на реформацијата за самопрославување, евро-центрични и тотализирани. Традиционалното и конзервативното генерално укажуваат на растечките бројки. Најпрогресивните цркви во светот (вклучувајќи ја и мојата епископска црква во САД) во целина, не растат. Наместо тоа, низ целиот свет, црквите кои растат имаат тенденција да бидат најконзервативните и најтрадиционалните – цркви кои придонесуваат големо значење на членството, давањето, одговорноста, споделувањето на нашата вера со оние околу нас и личната посветеност, дома или на работа. Истото важи и за јудаизмот. Истото важи и за исламот - конзервативните сили се тие што растат и стануваат повеќе, а не помалку моќни. Ова е моето поткрепување за изборот на конзервативно резиме за животот на двете заедници на овие две метанаративи.

Етика

Етиката е проучување на доброто и погрешното. Тоа е гранка на филозофијата и генерално е под големо влијание од она што се верува за Бог. Навистина, клучен предизвик за атеистите е она што треба да предложат логична, објективна и несамопобивачка теорија на етиката која не пропаѓа во релативизам или субјективизам. Порано, кога студирав додипломски за уметностите на филозофијата мислев дека ова не е невозможно (за атеистите), но оттогаш се предомислив – но тоа е тема за друга книга.

Во христијанството, етиката произлегува од вечниот закон, суштински волјата и битието на Бога. Бог не само што вели дека ова или она е добро, туку и тој самиот е добрината, тој е љубов и убавина. Постои теорија која вели дека сè што ќе заповеда Бог е добро – ова се нарекува теорија на божествената команда (ТБК). Мислам дека тоа е она што го наоѓаме повеќе или помалку во исламот, и ќе се навратиме на тоа за момент. Ова не е тоа што го учиме од христијанската етика (иако да, има некои христијани кои се задржуваат до ТБК). Поголемата традиција на христијанската етика тече од Аристотел до Тома Аквински, италијанскиот монах кој предложил брилијантна и (за мене) привлечна синтеза на Аристотел, Библијата и Свети Августин.⁶³

Аристотел не бил само филозоф, туку и ботаничар и зоолог. Тој бил интензивно заинтересиран

⁶³ Не е нашироко познато, но овде ќе споменам дека делото на Аквински *summa contra gentiles* е составено со цел да им помогне на неговите сограѓани Доминиканци во евангелизирањето на муслиманите во тогашната муслиманска Шпанија 2 1 Кор13:13.

да учи за тоа како функционирала природата. Тој научил дека постојат различни начини за одговорање на прашањето „Што е тоа?“ Една од нив е да се реши материјалната причина: тоа е нешто направено од дрво. Друга е да се одговори на формалната причина: тоа е нешто со четири нозе, квадратно парче дрво хоризонтално од подот и друго парче дрво кое е нормално на подот и прицврстено на едниот раб на други парчиња дрво. Ефикасна причина: тоа е нешто направено од Јосиф столарот. И последната причина: тоа е работа на која треба да се седи. Идентификувањето на четирите причини за нешто ќе ви даде релативно прецизна идеја за тоа што е тоа: стол. Токму оваа рамка на размислување води до неговата морална теологија.

Зборот „virtue“⁶⁴ е изведен од латинскиот збор *vir*, што значи човек. Идејата е она што го прави мажјакот во маж не е неговата возраст или образование или моќ за заработка, туку неговиот морал – дека поседува одредени квалитети. Аквински позајмил четири главни доблести од претхристијанските филозофи (Платон многу навлегувал во нив во својата Република), кои се храброст (понекогаш наречена цврстина), умереност (понекогаш наречено целомудреност), претпазливост и праведност. Потоа, тој позајмувал уште три „теолошки“ доблести од свети Павле: верата, надежта и милосрдие.⁶⁵ Има и други доблести, како чесноста, религиозност и учтивоста, но сите овие се варијации или типови на овие седум доблести.

⁶⁴ Доблест – заб. на превод

⁶⁵ 1Коринтјани 13:13

Овие доблести учам на моите деца (на возраст од 4, 7 и 10 години). Кога прават нешто лошо, често ги прашувам: „Која доблест ја пропуштивте? Ова значи дека моите три деца знаат повеќе етика од 99% од Американците. Ќе забележите дека да се биде добар не е доблест. Еве како им ги објаснувам доблестите:

Храброста е она кога ја правиш вистинската работа дури и ако не сакаш (може да имаш страв, но може да биде и друга причина).

Умереност е она кога не правите нешто што сакате, затоа што знаете дека тоа не е правилно или добро за вас.

Разумноста е она да се прави вистинското нешто во вистинско време.

Правдата е наградување на доброто и казнување на злото (или секому да му го давате своето право, ако се чувствувате фенси).

Значи, што е религијата? Аквински вели дека тоа е форма на правдата (и мислам дека ова е симпатично) со која се обидуваме да му го дадеме на Бог она што му следува. Знаеме дека ова е невозможно, но тоа го правиме преку нашата служба и обожавање и Бог, со својата дарежливост кон нас, го прифаќа тоа.⁶⁶ Или, попрецизно, тоа да учествуваме во совршеното обожавање на Отецот од страна на Синот преку Светиот Дух. Затоа Отецот го прифаќа нашето обожавање, затоа што е споено во тековното обожавање на Синот како наш голем Првосвештеник.

⁶⁶ Види го неговиот ST II-II q.81 a.4c.; II-II q.81 a.5 и q.95 a.2 обј.2. За повеќе за визијата на Аквински за религијата како доблест видете го есејот на Роберт Џаред Стауд од 2008 година „Религијата како доблест“ (<http://www.scotthahn.com/download/attachment/3734>, пристапено на 22 февруари 2015 година).

Претпоставувам дека христијанските читатели веќе знаат за верата, надежта и љубовта и затоа не треба да има потреба да се дискутира за нив. Наместо тоа, поентата овде е дека христијанството предлага кохерентен етички систем, но има тенденција да се држи настрана од правилата. Мислам, постојат правила како Десетте заповеди. Но главно има добри навики (доблести) кои ќе ни помогнат да ја направиме вистинската работа без разлика каков е контекстот – Палестина во првиот век, Кина во седмиот век, или Саудиска Арабија денес (да, денес има преобратени дури и во Мека). Сумирано, има четири кардинални доблести и три теолошки доблести, а од овие доблести, кои се добри морални навики, остатокот од етиката тече природно. Оваа етичка рамка вообичаено се нарекува етика на природното право или етика на доблеста.

Понатаму, според христијанската етика, злото не постои; или подобро кажано, злото не поседува сопствено постоење, без да се закачи на Доброто. Односно, злото е недостаток на доброта. Свети Августин ја објаснува оваа реалност вака:

А во вселената, дури и она што се нарекува зло, кога е регулирано и ставено на свое место, само го зголемува нашето восхитување на доброто; затоа што повеќе уживаме и го цениме доброто кога го споредуваме со злото. Зашто Семоќниот Бог, кој, како што дури и незнабошците признаваат, има врвна моќ над сè, бидејќи Самиот врвно е добар, никогаш не би дозволил да постои нешто зло меѓу Неговите дела, ако не беше толку семоќен и добар што

може да донесе добро дури и од зло. За што е тоа, што го нарекуваме зло, освен отсуството на доброта? Во телата на животните, болеста и раните не значат ништо друго освен отсуство на здравје; та кога лек ќе делува, тоа не значи дека злата што биле присутни - имено, болестите и раните – ќе заминат од телото и ќе пребиваат на друго место: тие целосно престануваат да постојат; зашто раната или болеста не се супстанција, туку дефект на телесната супстанција, - самото месо е супстанција, а со тоа и нешто добро, од кои тие зла - т.е. недостаток на доброта што го нарекуваме здравје - настануваат несреќи. На истиот начин, она што се нарекува порок во душата не е ништо друго освен недостаток на природно добро. А кога ќе се излечи, не се пренесува на друго место: кога ќе престане да постои во здравата душа, не може да постои никаде на друго место.⁶⁷

Лагата кажува нешто што му недостасува вистина, да се биде алчен е да се нема дарежливост, да се биде лаком или пијаница е да се нема воздржаност итн. Сето ова произлегува од смртта (сетете се на Битие 3), што е недостаток на живот. Бог, свесен за овој драстичен проблем, во Новиот завет всушност го испраќа својот Дух да живее во нас, трансформирајќи

⁶⁷ Свети Августин, Енхиридион 11, „Она што се нарекува зло во вселената е само отсуство на Бога“.

http://biblehub.com/library/augustine/the_enchiridion/chapter_11_what_is_called_evil.htm

нè одвнатре кон надвор, за да можеме да го носиме плодот на Духот, кој е толку јасно поврзан со доблестите за кои штотуку разговараме:

„А плодот на Духот е: љубов, радост, мир, долготрпеливост, благод, добрина, верност, кротост, воздржливост. Против такви нема закон. Оние, пак, кои се Христови, го рас-пнаа телото свое со страстите свои и похотите.“
(Галатјаните 5:22-24)

Честа поплака што моите пријатели муслимани ми ја упатуваат е: вие (христијаните/христијанството) сте религија на љубовта, можете да правите што сакате. Со ова тие не мислат дека ние стануваме неморални, туку дека секој христијанин има голема слобода да сфати како изгледа доблесниот живот.

Од муслиманска гледна точка, сето ова е многу нејасно и од друга страна: каква политика е таа што ја одредува христијанската етика?

Оваа етичка рамка, без разлика дали ја нарекуваме етика на доблест или етика на природното право, не диктира одредена форма на владеење. Од која било политика, навистина ќе се запрашаме, дали е ова доблесна држава во однос на правдата? Дали е ова доблесна држава во однос на милосрдието? Дали е ова состојба која им дозволува на луѓето да дејствуваат според нивната конечна причина или *telos*, а тоа е да го љубат Бога и вечно да уживаат со Него (што значи, дали постои религиозна слобода)? Дали трошоците на оваа држава се во согласност со нејзиниот приход (умереност), или дали оваа држава континуирано троши повеќе отколку што произведува (лакомост, што

е недостаток на воздржаност)? Но заедницата наречена Црква може да процвета или да умре во демократија, република, монархија, империја, конфедерација, град-држава или племенска влада.⁶⁸ Навистина, таа има процветано во секоја од овие и во многу други од нејзините почетоци. Таа не е поврзана со некоја одредена политика, иако во која било точка од историјата има тенденција да ги поддржува оние што го овозможуваат процутот на човечкото суштество да го достигне својот *telos*.

Ова ја прави Црквата фундаментална за разлика од *уммата*, која секогаш и секаде мора да биде политие, или барем во случајот кога нема калиф, да тежнее да биде политика. Ова е една од причините за големиот успех на Исламската држава со нејзиниот калиф (непризнаен иако е од повеќето муслимани). Реформираните групи како Ал Каеда и Муслиманското братство со децении зборуваа за оживување на Калифатот (мртов од 1920-тите со Отоманската империја), но всушност Исламската држава го направила тоа. Важно е да се разбере како, за некои муслимани, ова е интензивно инспиративно, драматично и охрабрувачко - Пророкот повторно има калиф! Затоа, не е ни чудо што стотици, можеби илјадници млади од САД, Канада, Велика Британија, Германија, Франција, Белгија и Холандија се приклучиле на неговите редови. Замислете само како би било да нема римски бискуп (т.е. Папата) цели 90 години, а потоа некој конечно да пробие и преку било

⁶⁸ Колку и да вредело, Платон не ги сакал демократиите бидејќи рекол дека населението во овие држави имало тенденција да нема умереност. Тоа ме погодува денес кога ќе ги погледнам Соединетите Американски Држави.

каков лојам да има и да го избераат изгладнетите кардинали во Сикстинската капела! Тоа би било возбудиливо за католиците ширум светот. И ако тој би упатил повик за нов верски поредок до младите католици во светот, тие пак би дошле во значителен број, се сомневам. На исламот. Тоа што е добро е она што Бог вели дека е добро. Навистина има доблести во исламот како што и во христијанството, но има и многу инструкции во врска со тоа како да се изживеат тие доблести. Тие детали се наведени во шеријатот, кој е вечен, божествен и непроменлив. Овој шеријат ни е познат како два извора: 1) Куранот; и 2) животот на пророкот. Ние знаеме за животот на пророкот најмногу од хадисот, иако вистинската објавачка содржина не е хадисот, туку животот на пророкот што тој го опишува; хадисот едноставно пренесува настани од животот на пророкот.⁶⁹

Името на процесот со кој луѓето го толкуваат, кодифицираат и применуваат овој вечен, непроменлив шеријат се нарекува *усул ал фиг*, што може да се преведе како изведба на исламската *јуриспруденција*. Во исламот ова генерално се смета за највисоко нешто од сите определби, повеќе и од исламската филозофија или теологија.⁷⁰ Шеријатот е божествен, но борбата е човечки потфат и затоа низ вековите се појавиле голем број истакнати школи. Кога има едногласност меѓу нив (наречено *идма*), работата се смета за решена и не може да се разгледува повторно. *Идма* е знак дека уммата

⁶⁹ Токму поради оваа причина често се слуша дека Куранот и хадисот се двата извора на шеријатот, но моето објаснување е попрецизно.

⁷⁰ Овие две дисциплини сè уште постојат, иако од средниот век доживеале тешки времиња.

правилно го разбрала вечниот и непроменлив шеријат, кој не може да се промени со човечка волја повеќе отколку што можеме да ги ажурираме законите на планетарното движење.

Постои уште едно прашање: како некој би се идентификувал преку текстовите на Куранот и хадисот што е всушност шеријатот? Односно, од овие два извора кои методи и начела би можело да се применат за да се распознае Божјиот ум, што би рекле шеријатот? Постојат два примарни принципи кои можат да помогнат во тоа: *укинување* и *аналогија*.⁷¹

Да почнеме со укинувањето.⁷² Принципот дека подоцнежните стихови во Куранот мора да ги укинат претходните стихови во Куранот е важен принцип на толкувањето, или херменевтиката, бидејќи како што видовме погоре во однос на Следбениците на Книгата, Куранот е често амбивалентен или дури, очигледно, контрадикторен. Кога некој има два стиха кои се чинат дека заповедаат работи кои меѓусебно се исклучуваат, како некој би се одлучил кој стих да го следи? Одговорот е едноставен: вториот стих го укинува претходниот. Така, тоа е класичен пример за ова е

⁷¹ Свесен сум и за други методи за изведување на исламската јуриспруденција како што се *маслаха*, *истихсан*, *истисла*, итн. Иако овие се интересни и важни за сеопфатното разбирање за тоа како тепачката била спроведена во одредени временски периоди и на одредени места, овде се фокусирам само на основниот вовед во темата, а не сите научници се согласуваат дека овие методи биле или се легитимни стиховите што се појавиле на Мухамед подоцна во неговиот живот, а тие се оперативните и контролните. Овие стихови се, во голема мера, оние кои се најмногу фокусирани на *џихадот* и *војувањето* - непријатна вистина.

⁷² На арапски ова се нарекува *nasx wa mansuux*

прогресивното откровение во врска со алкохолот.⁷³ Најпрвин алкохолот бил дозволен, потоа било издадено предупредување против алкохолот кој бил потврден дека можел да им користи на луѓето, но и дека има опасност во него, а потоа на крај алкохолот бил целосно забранет. Принципот на укинувањето е јасно наведен во Куранот со следниот стих:

Ако укинеме еден стих или комплетно го забораваме, ќе го замениме со подобар или сличен стих. Зарем не знаевте дека Бог има моќ над се? (2:106, Давуд)

Објаснувањето дадено за овој концепт е дека Бог знаел дека луѓето, во своето незнаење и кривост, не биле способни да ја асимилираат целосната и правилна визија за исламот и неговиот уреден, етички живот (шеријатот), и затоа Бог, во својата љубезност кон нас, постепено ја откривал полнотата на својата вистина. Укинувањето функционира и во рамките на Куранот (како во примерот погоре), но исто така важи и за претходните откритија. На пример, една ноќ бев со некои од моите пријатели муслимани и разговаравме дали е во ред да го следиме водството на Исус и да го нарекуваме Бог „наш Татко“. Еден од нив одговори дека било во ред само во времето на Исус и до времето на Мухамед. Импликацијата беше јасна: дека Бог им дозволил на луѓето да му се обраќаат со овој интимен термин, Татко, но дека по последното пророчко прашање морал да биде расчистен, и бидејќи Мухамед никогаш не го сторил тоа, не треба ниту ние. Или со

⁷³ Патем, зборот алкохол е арапски збор (забележете го дефинитивниот член ал на почетокот на зборот).

правилата за исхрана на Тората: Тората беше точна за забраната на свинското месо, но нејзините учења за школките беа укинати, бидејќи сè од морето е халално (што би рекле, дозволено или кошер).

Постои и употреба на аналогија или *кијас*. Во логиката, аналогијата е процес на аргументирање од сличност во познати аспекти до сличност во непознати почити. Во *фикхот*, аналогијата зазема настани од животот на пророкот од VII век и проблеми од други места и периоди од историјата и се обидува да ги поврзе со цел да открие, како Божјиот шеријат се применува за нив. Размислете за примерот со алкохол. Куранот само експлицитно забранува неколку видови локални ферментирани пијалоци што ги имале во Арабија во тоа време. Не кажува ништо за текила, вотка или вино од ориз (саке)⁷⁴. Но, знаеме дека виното е слично на овие други работи, бидејќи сите тие можат да предизвикаат пијанство кога се консумира прекумерно. И така, сите ферментирани пијалоци се забранети.

Аналогијата била исто така и на срцето за објаснувањето на Осама бин Ладен за тоа зошто нападите на 11 септември биле легитимни акти на самоодбрана. Америка активно ги прогонувала муслиманите ширум светот. Го поддржувала Израел кој наводно им ги одзел домовите и земјиштето на муслиманите во Палестина, ја осквернил Арабија со тоа што таму има воени сили итн. Во едно од подоцните поглавја на Куранот го читаме следниот стих:

⁷⁴ Друг начин за да се реши ова прашање би било муслиманот да каже дека текстот на Тората првично имал точни информации, но дека подоцна бил корумпиран.

Дадено им е секакво овластување на оние кои се убиваат, зашто врз нив зулум се прави. Аллах, навистина, е Кадар да им помогне; оние кои се истеруваат од огништата нивни бесправно, затоа што зборуваа: „Господарот наш е Аллах.“ Кога Аллах не би ги спречувал луѓето еднисо други ќе беа срушени манастирите, и црквите, и синагогите и џамиите во кои многу се споменува името Аллахово. И Аллах сигурно не ќе му помогне на оној кој не го помага Аллах. Аллах, навистина, е Моќен и Силен! (22:39-40, Арбери)

Ал Каеда, во нападите од 11 септември, сфатило дека работи според овој принцип.⁷⁵ Тие сметале дека незнабошците кои ги бркале муслиманите од Мека (на што Мухамед мислеше во тој стих) биле аналогни на Америка која ја користила својата комерцијална и економска моќ за да ги прогонува муслиманите, без разлика дали е директно или индиректно. Има многу други стихови на кои би можеле да се потпреме за да покажеме зошто тврдењето на Ал Каеда дека е автентична практика на исламот не е неразумно, но нашата цел овде е да го објасниме принципот на аналогитата како алатка за примена на божествениот и совршен шеријат во практични ситуации кои се појавуваат денес.

⁷⁵ Превод на англиски од „Писмо до Америка“ на Осама бин Ладен може да најдете на www.theguardian.com/world/2002/nov/24/theobserver, пристапено на 7 јануари 2015 година.

А што со обезглавувањето и распнувањето, како оние што ги практикувале Исламска држава? Грешно е да се отфрлат овие дела како „неисламски“. Западњаците често исклучуваат работи од нивното толкување за исламот со кои не се согласуваат. Тоа е погрешно разбирање на исламските цели и некои може да го сметаат ова намерно незнаење како навреда за илјадници мажи и жени кои се искрено воодушевени од оживувањето на Калифатот. Некои од нив ги оставиле безбедноста и осигурувањето во Северна Америка и Европа за да отидат и „да се борат на патот на Алах“. Исто така, сметам дека е навредливо само затоа што нивната употреба на насилство не е лесно разбирлива за тесниот и плиток западен ум, да ја отфрлиме нивната побожност и посветеност како ништо повеќе од „радикализам“ или „тероризам“ или „не ислам“. Како христијанин, не верувам дека тоа што го прават е етичко или дека е од слава за Бог, но да се тврди дека се обични „насилници“ кои не знаат ништо за исламот е очигледно лажно. Една од најновите сура во Куранот е Пленот или Ал Анфаал. Името доаѓа од фактот дека во оваа сура, Алах дава конкретни упатства за тоа како да се подели пленот на цихадот, и токму овде наоѓаме еден од стиховите за обезглавувањето:

И кога Господарот твој им вдахна на мелеките: „Јас сум, навистина, со вас: бодрете ги, тогаш, оние кои веруваат.“ Во срцата на оние кои не веруваат ќе фрлам страв. Па, удирајте ги по вратовите и по прстите! (8:12, Шакир)

Неколку точки: Прво, ова е доцен стих и не е укинат со ниту еден друг стих (иако, се разбира, може да ги укине претходните иренички стихови). Второ, овде арапскиот е недвосмислен. Трето, не може да има прашање за тоа дали е дозволено обезглавувањето или не; навистина, тоа е наложено. Под одредени околности Бог наредува обезглавување сосема јасно. Единственото прашање е: кога? Која е соодветната аналогија помеѓу ситуацијата на Мухамед и нашата денешна ситуација? Некој би можел да одговори дека Евреите и христијаните се луѓе на книгата, додека Меканците биле пагани, што значи дека не може да има аналогија. Друг одговор би бил дека Мухамед се занимавал со самоодбрана, но како што видовме погоре, кога мислите дека сите сакаат да ве фатат, тогаш повеќето чинови може да се толкуваат како самоодбрана. Поентата ми е дека треба да разбереме дека постојат добри причини зошто муслиманите би можеле да ги погледнат обезглавувањата на Исламската држава и да кажат дека не се според шеријатот, бидејќи не постои соодветна аналогија помеѓу контекстот на Мухамед и ситуацијата на Исламската држава денес.

Од друга страна, кога луѓето велат дека се во согласност со шеријатот, не можеме да ја отфрлиме можноста без контрола. На Мухамед му било кажано да користи обезглавување против оние кои му се спротивставувале нему и на растот на уммата, а тоа е она што Исламската држава го прави денес.

Накратко кажано, шеријатот ни е откриен во два различни извори: Куранот и суната или животот на Мухамед. Херменевтиката на укинувањето ни помага да го избереме авторитативниот дел од Куранот или

хадисот кога постои очигледна противречност. А потоа, постојат два примарни принципи или методи што ни помагаат да го изведеме тој шеријат: аналогича и консензус (иџма, кој беше обработен погоре).

Дејството на независно правно расудување (наместо едноставно цитирање на постоечки преседан) се нарекува иџтихад. Постои дебата за тоа кој е способен да се вклучи во оваа активност и дали овој процес бил или не, затворен во 11 или 12 век. Период од четиристотини или петстотини години за да се доведе тој огромен проект до негово затворање изгледа прилично разумен. Сепак, идејата за во голема мера да се разбере и кодифицира шеријатот е непривлечна за некои од луѓето на Запад. Тие прашуваат, зошто муслиманите не можат да го ревидираат или обноват? Зошто не можат да го модернизираат? Зошто да не го обновиме со идеалите на човековите права и либералната демократија? Но, целата поента е да се има закон кој не треба да се ажурира или ревидира! Тоа е закон од Бога! И мора да се запрашаме, ако уммата до сега не можела значително да го кодифицира шеријатот, со преку милениум за проектот, тогаш каква корист има таков проект? Дали е воопшто можно? Дали е само бркање на залудност?

Во исламската етика, некои работи се забранети или харамни (свинско месо, алкохол), други се дозволени или халални (односи со своите робови, морска храна). Има и уште други категории, како нешта кои не се забранети, но се обесхрабрани (пушење), работи кои немаат морално значење во секој случај, и работи кои се непознати.

Исламската и христијанската етика имаат осет за квалитетите кои треба да се негуваат кај поединецот и заедницата, но исламскиот шеријат дава многу подетална слика за тоа како изгледа тој етички живот – од тоа како да се пие чаша вода до што да се каже кога ќе влезете во бањата. Се разбира, не сите муслимани се придржуваат на сите овие правила, а многу од нив дури и не ги знаат овие правила, исто како што не сите христијани се придржуваат или па дури не ни ги знаат правилата или етичката рамка на христијанството. Но, сите тие знаат некои од правилата. Исто така, дури и кога луѓето не ги знаат правилата или доктрините на нивната религија, тоа не значи дека тие се занемарливи или неважни. Можеби е вистина дека американските католици, во голема мера, не избегнуваат вештачка контрола на раѓање како што вели нивната Црква дека треба, но тоа не ја намалува важноста на радикално контракултурниот поглед на Црквата за ова прашање.

Етичките системи и во двата метанаративи се различни затоа што одговараат на два различни проблеми. Исламот предлага дека луѓето се добри, но треба да ја знаат волјата Божја за уредување на животот и општеството: шеријатот одговара токму на таа потреба. Христијаните треба да го живеат овој живот за да привлечат и други луѓе кон заедницата на Новиот завет, Црквата. Исто така, бидејќи нашата заедница припаѓа на кралството во овој свет, не треба да се однесуваме како светот. Така, ние ги благословуваме оние кои нè проколнуваат, го вртат другиот образ и се впуштаат во верска посветеност заради Бога. Ние сме негови соработници во големиот проект за спас на светот. Крајно, ние живееме морални животи затоа што грехот е симптом на смртта, а целата наша мисија е да

живееме и да го проповедаме Евангелието на животот, повикувајќи ги сите народи да се покајат и да се крстат и така да се подготват за неискажливото сумирање на човечката историја - конечниот суд.

Доктрини во христијанството

Не сакам да се фокусирам премногу на доктрината. Западната цивилизација има тенденција да се фокусира многу на интелектуалната содржина, како христијанството и исламот да се првенствено „збирки на верувања“. Тоа е прилично слаба визија за она што го предлагаат двете метанаративи. Тие се движења; тие се начини на живот. Намерно се обидов да се фокусирам на метанаративната или големата приказна предложена од секое од овие движења, наместо да ги набројувам нивните „верувања“, бидејќи ова е најплодниот и највредниот пристап. Како и да е, целосно преминување на верувањата кои анимираат и се составени како дел на двете метанаративи е невозможно. Самите верувања растат од почвата на овие наративи.

И за христијанството и за исламот, избрав три клучни доктрини за разгледување.

За христијанството, трите доктрини на кои ќе се фокусираме се помирување, воплотување и Тројство.

Помирувањето е збор што значи, до некаде, покривање. На хебрејски, тоа е кипур како во Јом Кипур, Денот на помирувањето, а арапскиот е сроден: кафаара. Ефектот на доктрината за помирување е сумиран во Никејскиот Символ на верата кога вели дека веруваме во простување на гревовите. Ова убедување е присутно низ Новиот завет и стана дел од

древната литургија на Црквата: *agnus dei, qui tollis pecata mundi*. . . („Јагне Божјо, ти ги одземаш гревовите на светот“). Христијанството, препознавајќи ја длабочината на смртта што влегла во светот, признава дека луѓето не можат да ги искупат своите гревови или да бидат доволно добри за Бога. Бог од својата љубов го дал Исус, чиста и беспрекорна жртва за нас. Резултатот е простувањето на гревовите.

Воплотувањето е логичен предуслов за помирување. Според свети Анселм, на Бога му се должи честа.⁷⁶ Луѓето мора да го платат тоа, бидејќи сите заедно, како семејство, го обесчестивме. Божјата чест е бесконечна и затоа е потребна понуда со бесконечна вредност. Бог во својата љубов го обезбедува Богочовекот. Исус Христос бил едно човечко суштество, потполно сличен на Бог по Својата Божественост и потполно сличен на нас во Неговата човечност, но без гревот (Евреите 4:15).¹⁴ Затоа, тој бил „еден е Бог и еден е Посредник меѓу Бога и луѓето – Човекот Христос Исус“ (1. Тимотеј 2:5). Доктрината за воплокување се обидува да го разбере Исус, она што Тој го кажал за себе, Неговиот однос со својот Татко и искуството (и обожавањето) на раната Црква кон Него.⁷⁷

Тројството е Божјо откровение за човештвото во однос на неговото сопствено искуство за тоа кој е и што е тој. Поточно, дека Бог се доживува Себеси во три

⁷⁶ Овде го следам *cur deus homo* на Свети Анселм. Некои луѓе мислат дека Анселм предавал замена на казни. Сепак, ова е погрешно, бидејќи тој експлицитно го негира концептот. Наместо тоа, тој предложил замена на честа, како што е многу кратко сумирано овде.

⁷⁷ Погледнете ја и Дефиницијата за Халкидон од 451 година.

начини наречени Отец, Син и Свети Дух. Ова се Божјите вечни начини на самоспознавање. Типично користените зборови „три лица“ се донекаде погрешни бидејќи латинскиот збор *personae* и англискиот збор *persons* (денес) не значат исто. Поврзаноста на Синот со Таткото е вечно поколение и Тој е „вечно роден од Отецот“, а човекот Исус е „лик на невидливиот Бог“ (Колосјаните 1:15). Името на односот меѓу Отецот и Духот е излега/процесија, и во оваа процесија и во овој чин на постоење, тој е „дател на животот“. Зборот излега/процесија е технички, теолошки збор и доаѓа од Јован 15:26 „... духот на вистината“. Кој излегува од Отецот...

Одликата на Отецот е тоа што Тој е несоздаден, Извор на секое битие, божество и постоење. Неделивата суштина на Бог како што Тој се доживува Себеси ни се открива како љубов, светост и убавина, кои пак се сите прекршувања на битието.

Доктрини во исламот

За исламот, трите доктрини што ќе ги истакнам се: Мухамед како печат на пророците; Создадената природа на Куранот; и монадскиот монотеизам.⁷⁸ Мухамед како печат на пророците: Оваа доктрина е важна од најмалку две причини. Едно, тоа значи дека има конечност на она што Бог го открива и на тој начин може да се направи почеток во согледувањето на неговиот божествен закон (шеријатот). Ова значи дека има крај на укинувањето. Она што го имаме во Куранот е конечно и нема други информации или материјал за

⁷⁸ Види тавхид во речник.

откривање. Второ, на практично ниво тоа значи дека по исламот не може да се основаат легитимни религии – ни бахаизмот, ни мормонизмот, ни ахмади исламот, ни скиентологијата. Ова може да изгледа како езотерична точка, но тоа значи дека бахаите кои живеат во Египет и Иран не можат да добијат официјално признавање на нивните религии.

Несоздадената природа⁷⁹ на Куранот: Во раните денови на исламот, постоеше значајна и важна контроверзија за природата на Куранот. Едната група, позната како му'тезила, била рационалистичка во својата теорија и предлагала дека Куранот е создадена работа, и затоа може да се испитува критички како и другите книги. Тие ја загубиле битката од групата наречена Ешарити кои тврделе дека Куранот се создавал со Бога, истовремено не значејќи исто нешто како што и Бог. Ова придонесува потешкотија бидејќи изгледа како гревот на ширк или асоцијацијата - за она што е вечно, освен Бог? Оваа вечност на Куранот ја поддржува мојата изјава дека Куранот е повеќе како Исус (конечното и целосно откровение на вечната Божја реч) отколку Библијата. Исто така, треба да им помогне на луѓето да разберат зошто прашањето за тоа како се третира Куранот како физичка книга е толку чувствително за некои муслимани.

На пример, муслиманите никогаш не го ставаат Куранот на стол, седиште или на под. Наместо тоа, обично се става на највисоката полица за да се покаже неговата возвишена природа. Вообичаената практика на некои христијани да пишуваат белешки на маргините на Библијата е незамислива за муслиманите,

⁷⁹ Односно, имајќи статус на постоечки, но никогаш не создаден; вечност.

бидејќи се смета дека божествената книга ја третираат како нешто повеќе од бележник.

Монадски монотеизам: За разлика од тринитарниот монотеизам (христијанството), исламот предлага дека Бог е монада. Во однос на нас, јасно е дека господарството над вселената му припаѓа само нему, и нашето обожаване мора да биде само спрема него и на никој друг (тоа би било ширк). Иако не можеме да ја именуваме суштината на Бог, можеме да именуваме некои карактеристики или „имиња“ кои ги опишуваат неговите постапки или настροι во дадено време: така тој може да биде оној кој правилно води и оној кој води кон заблуда истовремено, различни луѓе; тој може да биде „вистина“ и „шемичар“ истовремено за различни луѓе. Куранот учи дека „нема ништо слично на Него“ (42:11) и затоа треба да бидеме задоволни со користењето на овие божествени имиња или атрибути, но без да прашуваме колку точно се тие вистинити.⁸⁰

До овој момент ние пронаоѓаме нешто изненадувачко во нашите метанаративи: во секоја, разликата во природата на едниот Бог-Тројствен наспроти Монадски-резултира во различна визија за човечкото битие-што би рекле, теолошка антропологија. Ова е основната појдовна точка во нашите метанаративи. Монадскиот Бог не може да доживее љубов или да сака во себе, бидејќи самата природа на љубовта е да се жртвува сопственото добро за друг. *Освен создавањето и суштествата за љубов, божеството на исламот не може ниту суштински да*

⁸⁰ Погледни „Тавхид“ во Куранот: Енциклопедија, Оливер Лиман ед. (2005) за повеќе детали на ова сложено прашање.

се сака ниту да се сака⁸¹. Затоа имаме два различни одговори во врска со конечната причина (телос) на човекот: во христијанството е да се сака Бог и да се ужива во него засекогаш; во исламот тоа е Божја сила и биди негов заменик на земјата (против советите на ангелите запомнете).

Меѓу некои муслимани постои традиција дека на судниот ден Мухамед ќе се застапува за другите муслимани, и тие ќе ја добијат Божјата милост. Ова предание, сепак, е туѓо за Куранот каде што е јасно наведено дека „Посредништвото за сите е кај Аллах! Власта и на небесата и на Земјата е – Негова!“ (39:44). Навистина, самиот Аллах во Куранот ги исмева оние кои мислат дека тој ден ќе надвлее за нив посредување и ќе им рече: „И, секако, ќе ни доаѓате, поединечно, токму онака како што ве создадовме првпат и зад себе ќе го оставите она со што ве дарувавме; и Ние не ги гледаме со вас посредувачи ваши, здружениците за кои вие мислевте дека, навистина, ќе бидат со вас. Меѓу вас има, секако, врска прекината. Оние, меѓу вас, кои ги замислувавте

⁸¹ Овде намерно го вклучив зборот „суштински“. Постојат традиции во суфискиот ислам каде што има фокус на доживување на битието на самиот Бог и тоа понекогаш се зборува во смисла на љубов кон Бога и да се биде сакан од него. Сепак, таквата поврзаност со Бога може да биде само случајна за неговото битие бидејќи монадската онтологија на божеството на исламот го оневозможува тоа да биде суштинско за неговото битие. Ретко дури и суфиите зборуваат дека Бог ги сака. Иако некои суфии зборуваат за нивната љубов кон Бога, тие речиси универзално препознаваат дека Божјата трансценденција значи дека тој нема да има „чувства слични на нивните“. Маргарет Смит, Рабија Мистикот и нејзините ближни светци во исламот (Кембриџ: Cambridge University Press, 2010), 92.

здруженици, веќе скршнаа!” (6:94). Ова само по себе е повторување на еднакво јасна наредба до Мухамед претходно во истата сура: „Опоменувај ги, со она што ти се објавува, оние кои се плашат од тоа што ќе бидат збрани кај Господарот свој, за кои, освен Аллах, не ќе има ни заштитник ни посредник – за да бидат богобојазливи!“ (6:51)

Во уште еден дел наоѓаме дека Алах експлицитно му кажува на Мухамед дека неговото посредување за група злосторници е бескорисно: „Ти не се грижиш за тоа дали Тој ќе се обрати кон нив (милосрдно) или ќе ги казни, зашто сигурно тие се неправедни“, а следниот ајет појаснува дека ова е универзален принцип поврзан не само со она што е во тој свет, туку и со она што е во таа конкретна заедница: „И сè што е на небесата и на земјата е Аллахово; Тој му простува на кому што сака и го казнува тој што сака; Аллах простува и е милостив“ (3:128-129). Какви и да постојат други преданија, Куранот е многу јасен за ова прашање: „На Денот тој, ќе го следат оној што ќе ги вика и за него не ќе има пречка. И гласовите ќе замолчат пред Милостивиот и само шепот ќе слушнеш.“ (20:109).

Можеби оваа монадска природа на Бог во исламот е исто така поим за тоа зошто, во ортодоксниот ислам, секој човек мора да стои, сам и гол, пред Алах бидејќи Бог е монада, а исто така, секој човек се смета за монада.

Христијанството сугерира нешто поинакво: бидејќи Бог е Тројство, целото човештво е семејство кое има одреден степен на колективна одговорност. КАКО што Павле рекол: „И како што по Адам сите умираат, така и во Христос сите ќе бидат оживеани“ (1.

Коринтјаните 15:22). Бидејќи Единствениот Бог е заедница на личности, а ние сме создадени според Неговиот лик и подобие, сите можеме да си наштетиме едни на други, а исто и да бидеме благословени едни од други. Какви што се личностите на Единствениот Бог, такво е и човештвото, меѓусебно зависно се доживува во порозност и ранливост што овозможува помирувањето да биде заменик, а не, како во исламот, само приватно.⁸²

Ритуали

Се сомневам дека срцето на една религија честопати го гледаме многу повеќе во нејзините ритуали и живи практики отколку во нејзините официјални доктрини. Се сеќавам, на универзитет еднаш слушнав дека зборовите ритуал, обред, примирје и вистина се од истиот антички индоевропски корен. Етимологијата на мојот речник не оди подалеку од староанглискиот и германскиот јазик, но сметам дека идејата е привлечна бидејќи обредот е откривање на вистината, донесување на вистината. Луѓето со малку когнитивно разбирање на доктрините можат енергично да учествуваат во ритуалите на двете заедници. Онаму каде што се ограничени поради класа, образование, пол

⁸² Исламот секако има доктрина за помирување, но човек може само да се искупи за сопствените гревови, како што е случајот со оној што умира во џихад. Но, шиитите имаат доктрина за откупничко страдање во Хусеин, за кој се верува дека бил „откупнина за својот народ, за човештвото“. Џон Л. Еспозито, Ислам: Правиот пат (3d ed.; Oxford: Oxford University Press, 1988), 260-63.

или што и да е, обично има простор за личен ритуал. Овде си замислувам, жени од Египет како седат наоколу и го рецитираат целиот Куран над шишиња со вода за да го благословат. Можеби ќе можат да присуствуваат на локалната џамија *ако има соба за жени*, но некои немаат, па еве еден ритуал што сами го измислиле.

Сега накратко ќе ги посетиме централните ритуали кои материјално ја изразуваат вистината во овие две метанаративи. Навистина, ритуалот на некој начин е прераскажување или реприказ на некој дел од метанаративот, а со тоа станува и учество во него.

Во христијанството имаме две основни тајни, понекогаш наречени и мистерии или прописи. Истите биле експлицитно заповедани од Исус и така се нарекуваат „доминални“, од латинскиот збор за „Господ“. Прво е Крштевањето. Давајќи ѝ мисија на својата Црква да оди до крајот на светот и да прави ученици, тој исто така ги научи како да вклучуваат нови преобратеници или верници во таа Црква: Крштевањето во името на Отецот, Синот и Светиот Дух (Матеј 28:19). Крштевањето е реприказ на избавувањето на Евреите преку Црвеното Море, што само по себе укажува на смртта и воскресението на Исус. Крштевањето е премин од царството од овој свет во Царството Божјо, од смрт во живот, од обожавање на лажни идоли (вклучувајќи го и самиот себе) до обожавање на Бога и од грев во праведност. Тоа е надворешниот знак на покајанието, што е и начинот на кој се влегува во Царството Божјо и се подготвува за неговото доаѓање.

Причеста, исто така наречена и Господова вечера или Евхаристија (на грчки, благодарност), е

ритуал кој има три времиња. Тоа е спомен од минатото со тоа што се сеќаваме на смртта на Исус. Тоа е примањето на „вистинската храна“ и „вистинската напивка“ (Јован 6:55) што нè зајакнува сега да ја извршиме мисијата што ни ја дал. Фокусирано е и на иднината со тоа што објавува дека Христос некогаш ќе се врати да им суди на живите и мртвите и неговото Царство никогаш нема да има крај.

Во исламот постојат петте столба. Ќе бидам многу краток со овие, бидејќи обично, ако луѓето знаат нешто за исламот од училиште или кафулет, ова е позната територија.

Првиот е рецитирање на *шехада*: „не постои божество освен Алах и Мухамед, кој е негов апостол или гласник“. Ова потврдува две од доктрините кои штотуку ги дискутирав погоре: Бог како монадско единство и Мухамед како печат на пророците. Оваа многу кратка исповед е приближно аналогна на верата на апостолите во христијанството, бидејќи во секоја заедница овие соодветни професии ги содржат основните вистини што треба да се исповедаат за да се стане член.⁸³

Вториот столб е Зекат, или милостина. Ова е процент од нечија вредност (не приход) кој е даден еднаш годишно (обично); традиционално мора да се користи за да им се помага на муслиманите, но не и на немуслиманите. Ова го зајакнува чувството на братство меѓу муслиманите широм светот.

Трето, постои хаџ, или аџилак. Ова е аџилакот во Мека, во кој се обиколува Каба и се вклучуваат во некои други ритуали таму. Сите муслимани треба да учествуваат во ова барем еднаш во текот на нивниот

⁸³ Во исламот, мажот мора да биде обрежан ако веќе не е.

живот. Ако сте премногу болни или стари за да го направите ова, можете да ангажирате некој да го направи тоа наместо вас. Многу луѓе кои одат на хаџ доживуваат чувство на величественост за тоа колку е разновидна муслиманската ума, со богати и сиромашни кои доаѓаат од Кина, Аргентина, Канада, Индија, Кенија и речиси секоја земја од светот.

Постои општо разбирање дека по завршувањето на хаџот, минатите гревови ќе бидат целосно простени.

Четврт е намазот или молитвите. Истите треба да се кажуваат пет пати на ден. Има поголема заслуга ако овие молитви ги изговарате во џамија, иако тие можат да бидат искажани или дома или во деловен простор. Молитвите првично се вршеле свртени кон Ерусалим, но откако Мухамед отпаднал од Евреите од Јатриб, било променето кон Мека. Пред да ги прават молитвите, луѓето обично се вклучуваат во ритуално чистење. Намазот обично се состои од формални молитви и рецитации од делови од Куранот. Секогаш мора да бидат искажувани на арапски, иако петочната проповед (џутба) може да биде проповедана на локалниот јазик.⁸⁴ Ако по намазот, некој има индивидуални работи што сака да ги бара од Бог (мудрост, жена, работа, дожд), има неколку кратки формализирани молби што може да ги рецитира.⁸⁵ Едно нешто, што вреди да се спомене, за намазот во џамијата е дека своеволно не се избира седиштето. Без

⁸⁴ Иако проповедта може да ја придружува молитвата, самата проповед не е столб на исламот.

⁸⁵ Нешто како збирките во Книгата за заедничка молитва, но понекогаш дури и пократко.

разлика кој сте, вие треба да го заземете следното место во редот и тоа (теоретски) може да значи просјак кој се моли покрај крал или претседател. Сметам дека овој аспект на намазот е прилично убав.

На крај, има и пост или пила. Ова треба да се прави за време на лунарниот месец на Рамазан, иако повеќето муслимани не знаат зошто е тоа така.

Исламскиот календар е лунарен, но за разлика од хебрејскиот календар не добива дополнителен месец на секои две години, така што Рамазан полека се менува низ годишните времиња. Постот, кој трае од изгрејсонце до зајдисонце, бара од вас да не голтате ништо, дури ни плунка. Кога деновите се долги и времето е топло, ова може да биде исклучително оданочување. На крајот од Рамазан, семејствата можат да купат облека или играчки за децата и секој ден за време на Рамазан, вообичаени се и големи гозби, на зајдисонце. Тоа е обично среќно време за муслиманите и покрај постот.

Заклучни забелешки

Има ли паралели меѓу христијанството и исламот во овие прашања? Муслиманите постат за време на Рамазан, а христијаните постат за време на Велигден. Природата на постот е различна и во христијанството многу варира од место до место.

Практикување некој вид на пост е вредно, поучно и библиско. Христијаните имаат традиција да даваат прилог или, десет проценти од својот приход за хуманитарни цели или за црквата, иако не постои учење дека овие пари мора да одат само или првенствено кај

христијаните. Христијаните исто така одат на аџилак, иако тоа не е задолжително. Живеев со години во Назарет и секој ден налетува на христијани од Африка, Индија, Европа, Латинска Америка и од секаде, како одат по улицата Папа Павле VI за да го посетат изворот од каде што Марија точела вода (и тоа сигурно било вистинското место, затоа што не може навистина да се премести изворот или да се заборави каде е), а потоа до куќата на Марија (можеби вистинското место, а ако не, многу блиску до вистинското место), а потоа по планината Пропаст од која требаше да го фрлат Исус (Лука 4:29). Еднаш бев упатен кон Ерусалим од Аман и на мојот млад таксист му кажав дека ќе го посетам нашето најсвето место во црквата на Воскресението (или Црквата на Светиот гроб, како што ја нарекуваат западните христијани) и сакав да знам како можам да се застапувам за него таму. За малку ќе почнеш да плаче затоа што беше многу трогнат од ова. Тој ми рече дека би сакал да се ожени и кога бев таму се молев за него.

Откако живеев на Блискиот Исток речиси цела деценија, морам да кажам дека ја сметам јавната религија на муслиманите (и источните православни христијани) привлечна и освежувачка. Да, понекогаш тоа може да биде конфронтирачко, но интроспективното христијанство на Запад со неговата тивкост и компартманализација ме погоди, поразително, безобразно и со изнемоштено срце. Не вела дека христијаните треба да се вклучат во јавни религиозни дела за да добијат пофалби од луѓето (на Исус очигледно не му се допаѓа ова), но зошто да не им кажеме на луѓето „среќен Божиќ“ наместо „Среќни

празници“? Зошто да не отидете во вашето соседство и да запеете песни за бебето Исус? Зошто не обработувате јавно, со крст, одежди и сето тоа, додека пеете химни, до блиската црква или околу вашето соседство? Зошто пасторите и свештениците не треба да носат свештеничка облека на јавно место? И зошто калуѓерките и монасите не треба да ги покажуваат своите уникатни, моќни звања со тоа што се облекуваат поинаку? Задржувањето на религијата надвор од јавноста и власта е длабоко небиблско и болно за нашите општества, и ако треба муслиманите да не потсетуваат за тоа, нека биде така.⁸⁶

Ајде да резимираме што е претставено до сега, до оваа точка: Христијанството започнува со Бог кој создава луѓе кои ја злоупотребуваат својата слободна волја (грев), а смртта потоа го заразува целиот универзум. Луѓето не се способни да го поправат универзумот, па дури и нивните сопствени односи, но Бог се труди да го направи токму тоа. Тој го избира човекот Авраам и ветува дека ќе биде проводникот на Божјиот благослов до народите во светот. Благословот Божји ја достигнува својата кулминација во личноста на Исус Христос, кој во своето тело и личност го донесе Божјото владеење во овој скршен свет, и тој најавува дека луѓето насекаде, со покајание треба да се подготват за откривањето на ова скриено Царство. Ветувањето до Авраам дека Божјиот благослов ќе се прошири на сите народи на земјата бара оваа порака да биде глобална по својот опсег, и така е основана

⁸⁶ Еден читател одговори дека поделбата на религијата од политиката е во уставот. Тоа не е точно. Уставот вели дека не треба да има воспоставена државна црква – многу поразлично.

Црквата – логиката на Заветот со Авраам и Исусовиот повик за покајание ја раѓаат оваа заедница.

Во исламот, основниот проблем не е смртта, туку непознавањето на контекстот на овој вечен натпревар помеѓу ѓаволот и Бог. Луѓето во основа се добри, родени во потчинување (исламот) на својот Творец. Претходните откровенија на Божјите упатства за животот и општеството биле острани, изгубени или укинати. Затоа, потребно е конечното откровение од печатот на пророците. Ова е Мухамед, кој во својот Куран и во секое негово дело и збор ја покажува вечната Божја волја за целото човечко општество и однесување. Вечната мудрост и Божја волја сега решително се откриени, а на неговата заедница, Умма, му е даден божествен мандат да ја шири оваа порака до краевите на земјата, наредувајќи за добро и забранувајќи го лошото.

Сето ова нè води до следното прашање: колку добро им оди на овие две заедници додека се обидуваат да ги извршат нивните соодветни мисии? Ќе се свртиме сега кон ова прашање.

Прашања за дискусија

Авторот тврди дека исламот и христијанството се најголемите сили со влијание врз човештвото во текот на последниот милениум, и ќе продолжат да бидат. Дали се согласувате или не се согласувате? Кои се други претенденти за оваа улога?

Според вас, која е клучната разлика помеѓу етиката во исламот и христијанството, доколку ја има?

Која е важноста на калифатот во исламот?

Во исламот не постои едногласна позиција во врска со тоа, како муслиман може да идентификува дали одреден барател на калифатот е автентичен или не, имало и историски периоди кога имало повеќе кандидати за оваа функција. Ако би биле муслиман, како би одредиле дали некоја личност е навистина калиф?

Поглавје седум СОСТОЈБАТА НА МИСИЈАТА

Во оваа книга ги прегледавме метанаративите на исламот и христијанството. Ова не е исто нешто, како прегледување на историјата на исламот и христијанството, како што се обидов да објаснам. И сега може да се фокусираме на поставувањето на прашањето: како овие две заедници работат во исполнувањето на нивните мисии денес? Истовремено, ќе се запрашаме: како овие две заедници ги исполнуваат своите мисии? Како и со повеќето други теми, така и ова, не може да биде потврдено дека е сеопфатно.

Црквата: Создавање ученици од сите народи

Мисијата на Црквата е наведена многу јасно (и познато) во Матеј 28:18-20:

„А Исус, кога се приближи, проговори и рече:
„Ми се даде секаква власт на небото и на земјата.
Одете и научете ги сите народи, крштавајќи ги во името на Отецот, и Синот, и Светиот Дух,
и учејќи ги да пазат сè што сум ви заповедал; и ете, Јас сум со вас преку сите дни до свршетокот на светот.“ “

Исус започнува со изјавување дека, како и фигурата на Синот Човечки во Даниел, тој сега ја добил сета власт на небото и на земјата (Даниел 7:13 и понатаму). Ова е основата на Исус за да им ја даде оваа мисија. Во воскресението Бог јавно покажал дека на Исус му е дадена сета власт на небото и на земјата. Врз

основа на оваа моќ тој ги испраќа своите ученици. Заповедта е да се оди, и тоа е само една заповед Сега, додека одат, треба да прават три работи: да прават ученици, да крстат нови преобратеници и да ги научат за полнотата на Исусовата порака. Овие три активностите треба да го карактеризираат начинот на тие кои одат во целиот свет.

Создавањето ученици веројатно започнува пред преобраќањето. Во спротива редоследот на трите елементи би ја изгубил својата кохерентност. Тие создаваат ученици, а потоа ако некој ученик сака да му го заложува својот живот и вечноста на Исус и ова Царство, тој би се крстел во името на Светото Тројство. А потоа, по оваа иницијација на Крштевањето, тие треба да се поучат за целокупната содржина на Исусовата порака-етичка, ритуална, теолошка, социјална, политичка и семејна. Ова навлегување кон сите народи е централно значење, бидејќи штом Црквата престане да оди, таа почнува само едноставно да опстанува, нејзиниот придонес за исполнување на Божјиот завет со Авраам да ги благослови сите народи во светот завршува.

Исусовото ветување дека ќе биде со Неговата Црква е целосно поврзана со нејзината послушност на оваа заповед. Тогаш не е изненадувачки да се види дека црквите кои најмалку се вклучени во евангелизмот и странските мисии за недостижните се оние кои умираат, вклучувајќи ги и сите главни цркви во САД, Презвитеријанската црква на САД, Евангелско-лутеранската црква на Америка, мојата сопствена епископска црква на САД, Обединетата методистичка црква и така натаму.

Досега видовме што имал Исус на ум кога основал заедница и движење, истото што денес го нарекуваме Црква. Но, сега пристигнуваме до делот во христијанската метанаративност во која живееме. Вистина е дека прескокнуваме 1900+ години црковна историја. Можевме да истражимо до кој степен црквата останала верна во различни места за својата причина за постоење. Но, ова историско истражување е надвор од опсегот на оваа работа. Наместо тоа, да се запрашаме како ѝ оди на Црквата 2000 години денес?

Како професор на црквата би ѝ дал „тројка“ Поминува, секако, но не со голема разлика. Првото нешто што современиот читател треба да го разбере е тоа дека „нации (народи)“ во Велика комисија, не значат „национални држави.“ Односно, целта на Црквата не е само да се увери дека секоја национална држава има локална црква. Националните држави се изум на модерноста и овој начин на уредување на населението и територијата на земјата не функционира добро на многу места како Авганистан, Ирак, Сомалија, Либија и Јемен меѓу други.

Ако „нации“ не значи „национални држави“, тогаш што значи тоа? Грубо, тоа значи сите народи, или етнички групи и општествени групи во светот. Не се фокусира на поединци, туку ја препознава реалноста дека прогласувањето на Божјото Царство мора да се вкорени во секоја етничко-културна групација низ светот. Понатаму, ова е поврзано со претстојниот есхатон⁸⁷ и е соодветен и неопходен услов за влегување на Царството во човечката историја во неговата полнота: „И ќе биде проповедано ова Евангелие за Царството по целиот свет, за сведоштво на сите народи;

⁸⁷ Погледнете во речникот за повеќе околу овој збор

и тогаш ќе дојде крајот.“ (Матеј 24:14). Овде реалноста на авторитетот на Синот Човечки и глобалниот досег на Царството се обединети во проповедањето на заедницата на Новиот Завет – Црквата.

Накратко, во однос на поимите народи и нации, станува збор за групи на луѓе кои споделуваат слична култура, јазик и идентитет. Тоа не значи дека сите се исти, но дека евангелската порака може слободно да тече во група на луѓе. И тоа е Исусовата визија, дека неговото Царство и порака се однесуваат на секоја група на луѓе. Нема индикации дека таа треба да стане доминантна, победничка или моќна во секоја група, туку дека тој треба да има барем неколку ученици од „секој народ, племе, јазик и народ“ (Откровение 14:6).

Неговата визија за како тоа ќе се случи е учеништвото, како што објаснив погоре. Учувството, во оваа прогресија, често започнува пред обраќањето. Ова беше практика на самиот Исус, бидејќи во Новиот Завет прилично е јасно дека учениците не го сфатиле целосно Евангелието дури по воскресението, а навистина, по Педесетницата. Нема ништо лошо во тоа да се има координирана програма за ученици во одредена црква, но учеништвото на најосновното ниво е всушност учење на христијанската вера и живот преку поминување време со позрел христијанин и учење преку набљудување. Не бев израснат во христијанско семејство, па дури на околу 11 или 12 години почнав да одам во црква. Ова беше во Пуебла, Мексико, и нашата мала библиска црква имаше мексикански пастор, но младинскиот пастор беше американски мисионер од Сан Антонио (подоцна ќе се оженам за една млада дама од црквата во Сан Антонио кој ја испрати младинскиот свештеник како мисионерка). Тој беше ентузијастичен

за учењето и еднаш неделно се среќававме за да го проучуваме Светото Писмо, но јас исто така работев и јадев со него и неговата фамилија. Ова беше моето прво изложување на христијанско семејство. Навистина не се сеќавам многу од нашите библиски студии (иако сум благодарен што ги имавме истите), но бидејќи бев единствено дете од разведен дом кој, во ретроспектива, беше прилично непријатен, ова ми беше неверојатно.

Тој и неговата сопруга се почитуваа, а тој имаше и деца кои го почитуваа. Тој не претпоставуваше дека треба да го сторат тоа затоа што „тој беше човекот“, туку затоа што работеше напорно за да обезбеди за нив и да им биде пример нивен. Сето ова беше многу радикално и контракултурно за еден млад Американец кој отсекогаш го учел она што го учат сите современи американски момчиња: дека мажите се инфериорни во однос на жените и дека сопрузите и татковците се лесно непотребни. Ова беше плод на учеништвото, а овде ми беше понудено како пример за тоа како изгледало правењето ученици во еден момент од мојот живот.

Подоцна, кога студирав филозофија на Универзитетот во Тексас во Сан Антонио, од мене беше барано да бидам студентски претседател на локалното поглавје на InterVarsity Christian Fellowship. Бевме група од средна големина со можеби од шеесет или повеќе луѓе кои редовно беа вклучени. Имавме молитвена група, некои мали групи кои се состануваа во домовите на студентите и една голема групна прослава секоја недела. Ја прифатив поканата да ја преземам оваа позиција од нашиот персонал и си помислив, што ќе правам сега? Едно нешто што решив да направам е да се фокусирам на учеништвото и поканив тројца млади мажи редовно да се среќаваат со

мене, да разговараат, да се молат, да учат, па дури и да извршуваат заеднички работи. Не знам колкав впечаток им остави тој семестар, но поентата е што јас се угледував на она што го направи мојот прв професор. Ова е принципот што го гледаме овде во Големата заповед.⁸⁸

Сепак, постои вистински проблем. Ако се создаваат ученици меѓу сите народи во светот, тогаш некој треба активно да станува и да оди кон оние групи луѓе кои немаат ученици – ние ги нарекуваме овие, групи на недостижни луѓе. Постојат некои такви недостижни групи на луѓе во САД, но повеќето од нив се во мнозинските муслимански, хиндуистички и будистички региони. Во некои од овие недостижни региони, локалните цркви посегнуваат, како и во Кина и Индија. Но, има и други делови од светот каде што Црквата е во опаѓање; мислам на Блискиот Исток, каде што античките и големите цркви во Турција, Либан, Сирија, Ирак, Персија, Египет, Израел-Палестина, Јордан, Арабија и Магриб или се целосно истребени, или се во состојба на постојан или брз пад. Христијаните тежнеат да направат голем дел од вистинскиот факт дека муслиманите таму се преобратуваат во христијани. Ова е точно, но за секој преобраник во христијанство од ислам кој останува на Блискиот Исток, има се повеќе домородни христијани кои бегаат на Запад поради безбедносни грижи.

Исто така, Американската црква речиси и да не троши пари за исполнување на големата задача на Исус до неговите ученици. Десетици илјади групи на недостижни луѓе од штотуку споменатите, едноставно не се на радарот на повеќето американски цркви.

⁸⁸ Слична инструкција се наоѓа во 2. Тим 2:2.

Американците секако трошат многу на „мисии“, но тоа скоро секогаш значи испраќање пари и/или луѓе на сиромашните сохристијани. Колку и да е ова за пофалба, тоа воопшто не ја унапредува Големата заповед.

Друга грешка е да се претпоставува, бидејќи има христијани, да речеме, во Индија, тогаш таму е исполнета Големата задача: Индија е нација и до неа е постигнато, но ова е погрешно. Современиот концепт на национална држава со нејзините дефинирани граници и пасоши е целосно туѓ за светот на Библијата.⁸⁹ Во Библијата нации се: Аморејците, Египјаните, Персијците, Арапите, Грците и, иако неименувани, Ацтеките, Хаусите, Чејените и Сиукс. Ова е библискиот образец за мисијата на Црквата: да се погрижи да секое од овие племиња има ученици кои создаваат уште ученици. Ако локалната црква стане свесна за племе или група луѓе, без разлика дали се блиску или далеку, кои немаат ученици, таа ја презема на себе кроскултурната мисија да создава ученици.

Сето ова открива дека постои вистински проблем за тоа колку христијани од Западот размислуваат за тие мисии – Навистина, би отишол дотаму што би рекол дека доминантната мисиологија на повеќето американски цркви е сосема туѓа за сè што се наоѓа во Светото Писмо. Само прашајте ја вашата црква: дали финансиски ги поддржуваат сите мисионери кои работат со една третина од светската популација што е недостижна? Одговорот речиси сигурно ќе биде не.

⁸⁹ Оваа теорија во однос на иднината на глобалната политика се нарекува неосредовековност.

Размислете за овие отрезнувачки бројки, засновани на истражувањето на почитуваниот Центар за проучување на глобалното христијанство на Теолошката семинарија Гордон-Конвел:

Во основа, светот може да се подели на три дела врз основа на тоа како луѓето одговараат на овие две прашања:

1. Дали имате пристап до христијанско сведоштво?
2. Дали сте христијанин?

Луѓето кои одговараат со „да“ на двете прашања се сметаат за „Свет Ц“. Овие луѓе се распространети во земји како САД, Шпанија, Англија, Полска, Кенија, Романија и низ цела Латинска Америка. Тие имаат значителен пристап до евангелието и многу луѓе кои живеат во овие области барем би тврделе дека се „христијани“ иако можеби се многу номинални или културни следбеници на Христос. Се проценува дека околу 10% од светската популација се вистински верници, додека уште 23% барем се сметаат за приврзаници на христијанската вера.

Луѓето кои одговараат со „да“ на првото прашање и „не“ на второто прашање се сметаат за „Свет Б“. Овие луѓе се распространети низ земји како Индија, Тајланд, Јапонија, Кина, Нигерија и Виетнам. Тоа се луѓе кои во најголем дел имале пристап до евангелието, но не избрале да го прифатат од повеќе причини. Тие се она што би го нарекле разоткриени неверници затоа што имале шанса да одговорат на пораката.

Луѓето кои одговориле со „не“ на двете прашања се сметаат за „Свет А“. Овие луѓе живеат во земји како Иран, Бутан, Сомалија, Турција, Авганистан и Алжир. Многу од овие луѓе немаат пристап до христијани, мисионери, црква или Библијата. Овие поединци се практично недостижни и би требало надворешно сведоштво да дојде и да го сподели Христос со нив. Ние, овие ги нарекуваме неизложени неверници затоа што немале никакви реални шанси да слушнат за Исус.

Од 2011 година, светската популација може да се подели на овие три категории:

- Свет А - 1,6 милијарди луѓе 29,6% од светското население
- Свет Б - 2,4 милијарди луѓе 40,1% од светското население
- Свет Ц - 2,0 милијарди луѓе 33,0% од светското население

Па, каде одат овие мисионери?

Ова е поделбата на светските странски мисионерски сили и каде се распоредени во моментот:

- Свет А - 10.200 (2,4%)
- Свет Б - 103.000 (24,5%)
- Свет Ц- 306.000 (73,1%)

Значи, во основа, имаме само 2,4% или 1 од секои 40 наши странски мисионери кои служат меѓу „Светот А“, каде што

живее мнозинството од недостижните луѓе во светот.⁹⁰

Наодите погоре не се многу позитивни. Црквите во Америка се многу зафатени, но очигледно не се зафатени со исполнување на големата задача. Можеби тие не разбираат дека тоа е самата причина поради која постојат.

Во секој случај, ваквите наоди ме наведуваат да се сомневам дека Црквите на Запад (освен некои пентекосни) ќе ја вратат библиската визија за мисија и учеништво. Тие се гранки што ќе се отсекаат од лозата и ќе се исушат. Тие прават добри работи, како служење во народните кујни и помагање на бездомниците – ова се важни аспекти на домашната работа на Црквата.⁹¹ Но, тие не ја исполнуваат својата последна цел или телос, а тоа е Големата задача. Тие ја имаат оваа рамка на умот што вели: „Има толку многу работа што треба да се заврши овде, зошто би одиле во странство? Ова е длабоко нешто, против Исус и против писмото за да се каже. Секогаш ги прашувам луѓето кои зборуваат вака: „Што е со вашите пагански предци? Вие сè уште ќе бевте пагани да не беа овие луѓе кои имале храброст да „Одат“ како што рекол Исус - Павле, Патрик, Августин, Фрументиј, Давид од Велс, Нинијан, Бонифациј,

⁹⁰ Од globalfrontiermissions.org/state-of-the-world-the-task-remaining/, пристапено на 6 јануари 2015 година. Препечатено со дозвола.

⁹¹ Зборот домашен е изведен од грчкиот збор за дом: тоа е работата што ја работите во вашата куќа или дом. Во продолжение, американските цркви вршат многу работа во својот дом и никогаш не излегуваат надвор.

Френсис Ксавиер, Андреј. Зарем тие „немаа многу што требаа прават овде?“

Но, не се сите лоши вести. Големи нешта се случувале во минатиот век и понатаму. Кина е светла точка - со изненадувачки раст. Африка била околу 10% христијанска во 1900 година, а до 2000, 40% христијанска. Пентекостализмот, покрај неговата склоност кон култови на личноста и одредени ексцеси, бил и одличен подарок за *црковната мисија*.⁹² Посветив голем дел од моето истражување⁹³ на разбирањето на христијанското преобратување од исламот и точно е дека има голем раст во бројот на такви преобратеници од околу 1960-тите. Сепак, морам да образложам дека и покрај возбудата што кружи околу оваа реалност, мислам дека тоа нема да направи огромна разлика на глобално ниво. Дури и ако бројот на преобратеници се удвои во следната година, тоа сепак ќе биде мала капка во морето од 22% од светската популација која е исламска ума.

Европа е тврд орев кој треба да биде скршен. Бев прилично голем обожавател на визијата на папата Бенедикт Шеснаесетти за повторна евангелизација на Европа. Навистина, се сомневам дека тоа е затоа што го присвоил името Бенедикт, а Свети Бенедикт Нурсиски

⁹² На латински „мисија до народите [од светот]“. Се прашувам дали Бог направил преродбата на улицата Азуса, да се случи точно во 1906 година токму поради тоа што главните цркви едноставно не го извршувале својот дел во исполнувањето на мисиите за рекламирање.

⁹³ Погледнете ја мојата докторска дисертација за ова: Дуан Александар Милер, Живеење меѓу распадот: создавање на контекстуална теологија и поранешни муслимански христијани, Пиквик, 2016 година.

заштитник на Европа. Но, државните цркви таму се во голема мера бескорисни и не треба да бидеме изненадени ако продолжат да се сушат и да умираат. Така, многу од тие воспоставени цркви не се разликуваат во нивната реторика и активност од гласовите на секуларната левица. Мал број од овие цркви активно ги објавуваат тешките реалности кои ниту Исус, ниту Апостолите не ги избегнувале: реалноста и тежината на гревот, длабочината на отуѓеноста на човекот од Бог и неговиот ближен и целосната неспособност на луѓето да создадат свој рај на земјата. Според зборовите на Френсис Шефер, „Кажи ми што вели светот денес, а јас ќе ти кажам што ќе каже Црквата за седум години“.⁹⁴

Ако Европа има некаква надеж, таа е во две области: пентекостализмот и традиционалистичкиот католицизам. Европа примила голем број пентекостални имигранти од Африка, Латинска Америка и Карибите. Некои од најголемите конгрегации во Европа се од пентекосталната деноминација, и овие цркви, за разлика од неуспешните експерименти на магистерскиот протестант, напредуваат. Има нешто во врска со пентекосталното христијанство што му дозволува на христијанинот да биде дома во модерноста, а притоа да не го впира духот на времето во талогот (како што го направија тоа државните цркви). Несомнително е дека Пентекосталците понекогаш се борат со работи како култот на личноста на свештеникот и погрешната теологија на богатството, но основната

⁹⁴ Се тврди дека Шифер рекол непосредно пред неговата смрт во 1984 година, и тоа е нашироко цитирано во квалитетни публикации, но колку што можам да речам, тоа не е пишан текст.

метанаративност на верата се учи и објавува од нивните цркви.

Традиционалистичките католици, исто така, се повод за надеж. Деловите на Католичката црква кои постанале љубеници на богот на овој век ќе продолжат да се намалуваат според неразбирливата и добронамерна Божја промисла. Традиционалистичките католици кои не се извинуваат за нивното единство и особеност во однос не само на светот, туку и на другите христијански заедници, и кои го имаат присвоено богатото наследство на духовноста, дисциплината, теологијата и етиката на нивната црква – ова се мажи и жени кои „ќе бидат плодни и ќе се множат“, а исто така и ќе бидат, демфизиолошки и демаксијално опремени за да ги поткопаат и срушат произволните структури на секуларната доба. Накратко, гледам иднина за пентекосталците и традиционалистичките католици во Европа, додека магистерските протестантски цркви ќе го продолжат својот неумолив и неповратен пад. Оваа аналогија не треба да се пропушти: Европа без надеж не успева да создаде доволно деца за да избегне самогеноцид; европските цркви без евангелие мора да го следат истиот пат.

Добрата вест е тоа додека многу од Црквите во САД и Европа полека ќе изумрат, поединечниот христијанин може да направи голема работа. Пронајдете мисионер кој ќе помогне – некој што ќе допре до групи луѓе кои не се досегнати. Земете си копија од *Операција Свет* и молете се за мисијата на Црквата во сите различни делови на светот, таа книга ќе ви даде детали за потребите и статусот на понатамошните мисии на Црквата. Или, вклучете се во мисијата/одборот за достапност на вашите сопствени

конгрегации и бидете глас за исполнување на Големата задача. Моето искуство ми кажува дека луѓе нема да те сакаат кога го правиш ова, бидејќи тоа е спротивно од нивните сопствени склоности, што обично се вртат околу тоа да имаат „мисии“ како активност што им се нуди на луѓето во собранието, или како што го нарече еден свештеник, одмор со ореол. Само овие краткорочни мисии (СТМ) единствено никогаш нема да резултираат во тоа да група од луѓе, се претвори од недостижна во достижни.⁹⁵ Ова воопшто не е библиското разбирање на мисијата на Црквата. Значи, за читателот кој навистина ќе го прифати овој предизвик, бидете подготвени за спротивставување. Упатени сте кон еден комитет од добронамерни христијани кои се сигурни дека го вршат Божјото дело, на кои им е потврдено од нивниот пастор дека вршат одлична работа, а вие ја носите лошата вест дека нивното разбирање за мисијата на Црквата е многу мало. Како што Т. С. Елиот напишал: „Човештвото не може да поднесе многу реалност“.⁹⁶

На крајот од денот, вистината е важна за Црквата, а вистината е дека „мисиите“ не се само една од многуте активности што локалниот парохиски градоначалник можеби не ги нуди. Ако ова што го велам е точно, црквата што нема да ја исполни својата улога во Големата задача ќе изумре. Исус е Господар на Црквата, а ние ја наоѓаме визијата во Исусовите поглавја 1-2 од Откровението во формирањето на различни градски цркви дека нивното место во

⁹⁵ Достигна значи дека групата на луѓе има автохтона црква, со домородно раководство и работи таинствено. Со други зборови, тие сега се способни да создаваат ученици од својот народ.

⁹⁶ Од изгорениот Нортон (1935) во неговите четири квартети.

неговиот свеќник е во опасност. Им се кажува што треба да поправат за да си го обезбедат местото. Цркви од Западот: предупредени сте.

Погоре ги посочив Пентекосталците и традиционалистичките католици како заедници кои задржуваат живост и подживност, кое ќе им помогне да го избегнат изумирањето што го избраа државните цркви. Постојат некои други причини за оптимизам на кои можеме да укажеме во однос на западното христијанство – оние кои укажуваат еден отпор кон плиткото разбирање на „мисиите како црковни активности“. Еве, накратко, неколку примери на заедници или движења кои ја задржуваат библиската визија за мисијата како телосот на Црквата:

- Движењето во Лозана: Врз основа на Лозанскиот пакт од 1974 година, евангелистичко движење кое е посветено на црква за секоја народна група во светот, ова движење успева да спои акција и производство на мноштво написи и конференции за глобалната мисија на Црквата.

- Осум изданија на *Операција Свет*: книга која ги наведува, по азбучен редослед, сите земји во светот. Секоја религија, земја и список, потоа има некои основни информации за населението и религијата, а потоа на читателот му се даваат некои молитвени точки. Овој вид на мисија на алатки може да трансформира мал молитвен состанок во сила за светска мисија додека

тие се молат со знаење за мисијата на Црквата во Азербејџан, Монголија и Јемен.

- Нова генерација на мисионерски друштва: Како што итноста на мисијата на Црквата кон недостижните групи стана поочигледна, се роди нова генерација мисионерски друштва посветени на таа служба. Во многу случаи, воспоставените мисионерски друштва станаа осетирани и не сакаа да се вклучат во креативната и смела задача на евангелизмот меѓу будистите, хиндусите и муслиманите. Граници, мисијата за новите племиња и англиканските гранични мисии се три примери за такви нови мисии општества.

- Прозорецот 10/40: фраза што била измислена од евангелистот Луис Буш во 1990 година, а се однесува на регионите во светот лоцирани помеѓу 10° и 40° северно од екваторот, опфаќајќи ја Северна Африка, Блискиот Исток и голем дел од Јужна и Југоисточна Азија. Овој регион е идентификуван дека има посебна потреба од евангелизмот и мисијата бидејќи толку многу од групата луѓе таму се неевангелизирани. Прозорецот 10/40 им помогна на мисионерските агенции и црквите да ја приоритизираат мисијата на недостижните.

Ова се неколку примери кои укажуваат на живост кај некои од христијаните од Западот во однос на

правилното и библиското, наспроти погрешното разбирање на „мисијата како црковна активност“.

Како заклучок, по 2.000 години, илјадници групи на луѓе ширум светот немаат ученици, а се чини дека црквите на Запад покажуваат малку до никаков интерес всушност да го прават она што го кажал Исус. Сепак, има доволно послушност кон Исус на маргините на американското христијанство и во две третини од светот за да се спречи оваа мисија целосно да пропадне. Така, како што реков, на современата црква и давам оценка „тројка“ за нејзиното исполнување на големата задача.

Умма: Живеење на шеријатот
Куранот за *уммата* вели:

Вие сте **најдобрата заедница** за луѓето која се појави: наредувате добро, одвраќате од зло; и верувате во Аллах. А кога Следбениците на Книгата би верувале – тоа би било подобро за нив. Меѓу нив има верници, но мнозинството од нив се расипани! (3:110 Јусуф Али)

Уммата има своја мисија да ја шири вистината низ светот, има три основни начини да го прави тоа, и ги гледаме директно во Куранот: цихад (света војна), миграција и да ва (поканување на личноста да прими ислам). Целта на уммата е да ја продолжи својата работа додека нема некој кој не ја признае вистината дека нема божество освен Алах и Мухамед дека е негов апостол. Не сите муслимани во една заедница ќе бидат директно посветени на акумулацијата на политичката

моќ со цел да и помогнат на уммата во својата божествена мисија за забранување на точното и забранување на погрешното, но некои тоа ќе го направат. Навистина, исламскиот метанаратив го бара тоа што присуството на уммата го овозможува тоа.

Од муслиманска гледна точка ова е убава визија и немуслиманите треба да го сфатат ова. Исламот е природна религија, која на луѓето им го враќа изгубеното знаење за идеалниот, чист и добар начин на живеење. Муслиманот може да рече: „Замислете колку мирен и добар ќе биде светот кога еден наследник (калиф) на Мухамед ќе владее со целиот свет, според добронамерниот и објективен вечен Божји шеријат. Можеби е вистина дека цихадот понекогаш е неопходен за да се обезбеди таа убава иднина на вистина, просперитет и мир, но тоа е природата на животот. И покрај тоа, муслиманите кои умираат во цихад не треба да се грижат дали ќе влезат или не во ценетот, бидејќи тие од Бог имаат цврста гаранција дека ќе влезат.“⁹⁷

Цихад

Во однос на цихадот, точно е дека постои и еден вид на духовен цихад, но на никому од Западот не му пречи тоа. Од друга страна, ги имаме авторитативните, укинувачки сури на Куранот кои многу високо зборуваат за она што е очигледно принуден и воен цихад. Значи, прашањето тогаш е, кога е цихадот дозволен и/или задолжителен? Ова е место каде што некој ќе има многу различни идеи од различни научници. Повеќето муслимани ќе се согласат со тој

⁹⁷ 4:74

цихад е дозволен (ако не и задолжителен) на Западниот Брег, што тие го гледаат како Муслиманско општество кое е окупирано од израелската војска. Мислам дека тоа не е особено негативно во однос на исламот, бидејќи речиси секој, каде било во светот, би се борел да го контролира она што го смета за сопствена татковина.

Веќе видовме како Бин Ладен тврди дека 11 септември е легитимен чин на самоодбрана, обид да им се наштети на финансиските и политичките мотори на прогонителите на *уммата*. Иако многу муслимани не го прифаќаат овој аргумент, тој е привлечен за многу други, и за нив нема ништо неразумно во тоа. Тие може да истакнат, на пример, дека во Втората светска војна сојузниците уништиле многу цели кои не биле веднаш поврзани со воените сили на Оската. Понатаму, дека Бин Ладен не го прифатил модернистичкото наметнување на вештачки „национални држави“ врз светската мапа. За него, напад врз муслиманите каде и да било, и според самиот факт, е напад на уммата, границите на националните држави се произволни.

Да се изгради христијанска аналогија од историјата: основата на средновековниот поредок бил христијанскиот свет, кој очигледно не бил една национална држава, па кога Арапите го земале Ерусалим од Византиската империја (член на христијанскиот свет), целиот христијански свет бил навреден. Затоа тоа била причина за праведна војна за христијанскиот свет да отиде(прилично задоцнето) и да го врати Ерусалим од арапските Сарацени, кои им го одзедоа во бесмислена агресивна војна.

Сето ова, да се каже, ако го фаворизираме негативното гледиште за христијаните и Евреите како неверници, на некои муслимани, тогаш е барем

разбирливо да се погледне светот преку традиционалната исламска визија за Престојот на исламот (дар ал Ислам), Куќата на војната (дар ал Харб), а потоа и областите кои сè уште не се управувани од исламот, но имаат привремен мировен договор со него. Не постои начин прецизно да се открие како муслиманското население во светот ја разбира разликата помеѓу тероризмот и легитимниот цихад.

Бидејќи ова е невкусно и политички некоректно во западните општества, муслиманските јавни личности од Западот зборуваат за исламот како религија на мирот. На пример, имам видено имами на телевизија како цитираат мирољубиви стихови од Куранот, уверувајќи го водителот на информативната програма за компатибилноста на исламот со секуларната модерност. Но, мислам дека и имамот и јас добро знаеме дека тој стих е укинат! Односно, стихот со толерантен звук е откажан или изменет со подоцнежнo откровение кое е повеќе антагонистичко или насилно. Но, секој од телевизиската публика се чувствува подобро и среќно.

Имамот навистина може да се надева на евентуалниот триумф на исламот над декадентната култура на Западот (јас со сигурност би го очекувал тоа од него), и тој би можел ова приватно да го учи. Но, веројатно е дека нема да го каже ова јавно кога неговата заедница нема ништо да добие од таквото признание.

Да, исламот е религија на мирот бидејќи предвидува конечна состојба на мир кога целиот свет е под водство на наследникот на Мухамед и целиот свет живее според Божјиот добронамерен шеријат. Дотогаш цихадот може да биде дозволен или дури и да се командува. Мисијата и целта на *уммата* е да го

спроведе доброто на шеријатот и да го забрани она што е лошо според него.

Сето ова, да се каже, не постои јасен начин да се процени како муслиманите го толкуваат цихадот. Исто така, ирационално и неразумно е да се гледаат делата на она што луѓето го нарекуваат „тероризам“ и да се каже, без навистина да се разбере размислувањето на наводниот терорист: „Тоа не е ислам“. Секако има терапевтска вредност затоа што може да направи луѓето да се чувствуваат подобро, но не е одговорно и всушност е непочитување кон луѓето кои прават големи жртви (дури и сопствениот живот) за да го спроведат она што искрено веруваат дека е волјата на нивниот творец.

Не постои прецизна паралела во христијанството, но за споредба, земете го во предвид успешниот христијански професионалец кој ја напушта работата да биде мисионер во опасен дел од светот и на крајот ќе биде убиен. Другите христијани можеби ја сметаат неговата ревност како неразумна или непромислена, но никој не треба да каже дека христијанството всушност не било она што го мотивирало и инспирирало.

Употребата на термини како фундаментализам, радикализам, екстремизам и тероризам е неавтентичен чин што го користиме за да не се соочиме со тешкото прашање: што ако тоа е автентичен ислам? Според моето искуство, речиси секој пат кога некој користи таков збор, тоа е со цел да се направи разлика помеѓу добрите и лошите момци, но кога лицето што го користи зборот е предизвикано да даде внимателна дефиниција на зборот, тие не можат да го направат тоа. Овие зборови, значи, се повеќе мерач на субјективноста

што ги користи, отколку придавки што ја опишуваат објективната реалност.⁹⁸

Дава

На *дава*, што е арапски кој што значи повикување, како во „повикување на луѓето кон исламот“. Ова е повеќе или помалку евангелизам за христијаните и се смета за високо ценето муслиманско дело. Муслиманските заедници низ Запад често се активни во прикажувањето на многу позитивна визија на исламот и ги повикуваат луѓето експлицитно да го прифатат. Ова е еден начин на кој исламот на Запад е очигледно супериорен во однос на христијанството на Запад. Толку многу Цркви, ги хранат муслиманите, ги учат на локалниот јазик, ги едуцираат нивните деца, ги облекуваат и ги задоволуваат нивните потреби, но никогаш не ги повикуваат да го прифатат христијанството. Не велама дека помошта од христијаните треба да зависи од преобраќањето (иако во исламската дава тоа е навистина дозволено), но нашите служби постојат за да им ја покажат на луѓето, во практика, добрата вест. И ако не ја претставиме вистинската, експлицитна понуда да влеземе во тоа Царство, тогаш одлучуваме да не бидеме библиски и апостолски, бидејќи Новиот Завет е полн со експлицитни и јасни покани да се донесе одлука за ова Царство.

⁹⁸ Ова не значи дека не се направени академски обиди за внимателно дефинирање на тероризмот. Видете, на пример, Вилијам Џеј Абрахам, Ракување со фаволот: Пресекот на теологијата и тероризмот. Поентата ми е дека луѓето постојано го користат овој збор без воопшто да размислуваат за тоа.

Дали постојат докази за постојани преобраќања во исламот во поголем обем? Не баш. Но, сигурно има преобратеници: жена која ќе се омажи за муслиманин, маж кој сака да се ожени со муслиманка, студенти и затвореници. Многу жени се привлечени од визијата за традиционално нуклеарно семејство со јасни родовни улоги, а многу цркви денес не ја нагласуваат убавината и светоста на нуклеарното семејство. По испитувањето на реториката на некои деноминации на Западот, постои таков акцент на херојската борба на самохраната мајка и сеопфатниот интерес за истополовите бракови што лесно може да се дојде до заклучок дека традиционалното нуклеарно семејство е всушност ретроградно и несакано. Не е ни чудо што младите жени кои сакаат семејство гледаат на *уммата* за потврда на нивната желба за традиционално семејство. Луѓето понекогаш се вознемирени од хиџабот, но кога ќе го споредите со тоа како се облекуваат некои млади дами, дури и во црква во недела, мора да признаеме дека понекогаш муслиманите се повеќе библиски од нас христијаните! Нашата хиперсексуализација на младите девојки на Западот е длабоко деструктивна. Треба да се помириме со тоа за да имаме искрен разговор за правата на жените и улогата на девојките и жените во општеството. Исто така, треба да се помириме и со реалноста дека традиционалната христијанска визија за жената во моментов е контракултурна.

Друга причина што некои христијани (и секуларни Американци) ги привлекува исламот е тоа што им нуди место во Божјиот голем план за светот. Односно, метанаративата на исламот е прилично мажествена и наметлива. Христијанството во Америка

стана прилично омаловажено и може да се резимира со: „Бидете добри со луѓето, не осудувајте и не зборувајте за вашата религија“. Голем дел од музиката што се пее во црквите е еднаква на љубовни песни за „Исус, мојот дечко“.⁹⁹ Не треба да се чудиме што младите мажи кои сакаат авантура и опасност ги напуштаат нашите цркви. Овој проблем е на радарот на некои црковни водачи и затоа наоѓаме книги како *Зошто мажите мразат да одат во црква*¹⁰⁰ и *Луѓето и црквата: има ли иднина?*¹⁰¹ *Ислам: од мажи, за мажи*. Тоа е голема сила на исламот. Христијанството имаше свои браќа (мислам на Општеството на Исус, основано од поранешен војник, кое испрати млади луѓе до најоддалечените делови на познатиот свет заради мисијата на црквата). Каде се тие сега? Дали црквите на Запад ќе можат да понудат позитивна и витална улога на мажите во семејството, службата и владата што ја вреднува и негува мажественоста?

Кога станува збор за нуклеарното семејство и мажите на Запад, муслиманите нудат кохерентен и традиционален модел. Овој модел привлекува и мажи и жени и може да доведе до конверзија. Се сеќавам кога мојата сопруга и јас се преселивме во Јордан со нашиот мал син. Бев во средината на дваесеттите години и на почетокот луѓето претпоставуваа дека сум само млад Американец, кои патува наоколу, учи арапски, добро се забавува. Но, откако луѓето дознаа дека не само што

⁹⁹ 13 За оваа фраза сум му должен на еден мој пријател, мисионер од Реформираната црква на Америка. Посакувам мене да ми текнеше за тоа. Бидејќи неговото министерство е во шеријатска состојба, неговата локација не може да се открие.

¹⁰⁰ Дејвид Мароу (Томас Нелсон, 2011)

¹⁰¹ Џеј Кроус (Ксулон, 2013)

сум оженет, туку и дека имам син, беше изненадувачки колку поинаку ме третираа. Муслиманите кои беа во нивните 40-ти и 50-ти години се однесуваа кон мене со почит, а многу од тоа дојде од нивната култура во која се почитуваше да се биде сопруг и татко. Спротивно на тоа, во САД, некои луѓе изгледаа тажно кога слушаа дека мојата сопруга забременила толку брзо откако се омажила. Не наведеното чувство беше дека ние навистина се ограничуваме со тоа што имаме толку мало дете – иако и двајцата завршивме факултет и бевме вработени. Муслиманите ги ценат татковците, сопрузите и децата; Западот не го прави тоа; затоа исламот има иднина, а Западот нема. Но, наместо да се потпирам на неколку лични анегдоти, дозволете ми да откријам зошто демографската динамика што се игра на Запад го поддржува овој заклучок.

Плодност и миграција

Глобалниот процент на христијани остана прилично стабилен помеѓу 1900 и 2014 година, поместувајќи се малку од 34,5% на 33%. Процентот на муслиманите, сепак, драстично се зголеми од околу 12,34% на 23,04% во истиот период.¹⁰² Неодамнешното истражување на Pew предвидува дека исламот ќе стане најголемиот верски блок во светот, надминувајќи го христијанството околу 2070 година. Напротив, тоа доаѓа од раѓање. Иднината им припаѓа на оние кои се размножуваат. Затоа, овде треба да започнеме да истражуваме неколку реалности поврзани со

¹⁰² Слика од тука: www.gordonconwell.edu/resources/documents/StatusOfGlobalMission.pdf, пристапено на 3 јануари 2014 година.

миграцијата и демографијата. Во целина, мојата проекција е дека Европа ќе станува сè поисламска, а до крајот на овој век многу поголеми градови ќе имаат муслиманска плуралност (ако не и мнозинство). Под плуралност мислам дека муслиманите го сочинуваат најголемиот сегмент од населението, а не дека муслиманите се мнозинство од населението. Значи, ако имате град кој е 40% муслимани, 30% христијанин и 30% „ништо“, тогаш постои муслиманска плуралност. Исто така, ја ограничувам оваа проекција на градовите, кои се местата што привлекуваат мнозинство имигранти, наспроти помалите градови и села, кои, во најголем дел, ќе бидат населени со постари европски популации кои се (номинално, барем) христијани. Понатаму, сакам да ги ограничам овие проекции на Западна Европа. Најголема земја во Европа е Русија, земја која активно се обидува да се спротивстави на исламизацијата, за разлика од земјите од Западна Европа.

Пред некое време беше објавено прилично смешно видео на You-Tube во кое се зборуваше за муслиманите кои ја контролираат цела Европа и дека просечната муслиманка има осум деца. Овие бројки не се поткрепени и се очигледно претерување. Откако ова беше откриено од други истражувачи имаше колективна реакција на луѓе кои мислеа: „Уф! Фала богу што не мора да се грижime за тоа!“ Проблемот е што имаше семе на вистината на тоа видео, кое очигледно беше претерано. Она што сакам да го направам овде е да прикажам некои од доказите што укажуваат на она што го предложив погоре.

Сепак, прво, дозволете ми да кажам дека христијаните не треба навистина да бидат тажни

поради падот на западната цивилизација. Точно е дека христијанството помогна да се создаде Западот, но Западот под влијание на модерноста го постави индивидуалниот човек во центарот на универзумот (секуларниот хуманизам), а не Бог или визијата за христијански општествено-политички поредок (христијански свет). Затоа, Западот, и покрај сите свои позитивни и импресивни достигнувања, се раздели од своето потекло, и така води неавтентично и уништено постоење. Таквата цивилизација не може да опстане. Навистина, Западот активно и колективно одлучува да го прекине сопственото постоење со постојано и во драматични размери, одлучување да не ја замени секоја генерација со следна генерација со еднаква или поголема големина. Многудетните семејства и хедонизмот на секуларниот хуманизам не се преклопуваат. Под хедонизам подразбирам уредување на животот каде задоволството (не вистината, доблеста, расата, нацијата или Бог) се смета за најголемо добро. Доцните модерни луѓе имаат тенденција, без навистина да размислуваат за тоа, да се залагаат за некаква хедонистичка конструкција на вредности и значење. Трансценденталниот поредок на космосот на христијанскиот свет, и покрај сите негови грешки, го вкорени Западот во нешто реално; а не хедонистичкиот хуманизам.

Исламската цивилизација (или цивилизации) сè уште го ставаат Бог во центарот на општествениот и политички поредок. Целта на оваа книга досега беше да се спротивстави на муслиманската визија за тој социјален и политички поредок од христијанинот. Но, муслиманската визија за општеството е барем

позитивна¹⁰³ визија за иднината, а бракот и децата секако се дел од исламската визија за добриот и исполнет живот, како што се и за животите на повеќето христијани. Меѓутоа, како што Западот се повеќе се отуѓува од своите христијански корени, така, ја изгуби и способноста објективно да објасни зошто бракот и децата се добри.

Спротивно на тоа, една стара арапска поговорка вели: „Богатството и децата се украс на светот“, а во Битие Бог ги благословува луѓето и вели: „Плодете и множете се“. Без Бог, зошто да имаш деца? Или конкретно, зошто да имаш повеќе од две деца – кои би ги замениле мажот и жената? Да се има едно дете е интересно искуство и може да се вклопи во хедонистичката пресметка на секуларниот хуманизам. Односно, може да има задоволство од искуството и новитетот да се има дете и да се вклучи во проектот за воспитување деца. Имањето две деца може да му даде на некогашно искуство да има по едно – момче и девојче. Но, три деца? Нема хедонистички причини за ова, особено кога задоволството од односите е благодарение на вештачката контрола на раѓање, целосно одделено од создавањето на нов живот.

Ова прашање за мотивите за размножување се поврзува со вкупната стапка на плодност на културата (TFR). TFR се однесува на просечниот број на деца родени од една жена во нејзиниот живот, под

¹⁰³ Со тоа што велам дека е позитивно овде, треба да мислам дека е добро. Наместо тоа, мислам дека предлага вистинска визија кон која треба да се работи и да се гради. Се разбира, може да се праша колку е привлечна оваа иднина за жените и немуслиманите

претпоставка дека жената живее до крајот на природните години на раѓање (исто така има и други фактори како нето миграција, смртност на деца, природни катастрофи и војни кои можат да имаат драматичен ефект врз населението на земјата). На една земја и треба TFR од 2,1 за да се одржи стабилно население (не земајќи ја предвид миграцијата). Тоа значи дека просечната жена треба да има две деца, а неколку жени да имаат три. Ова е неопходно бидејќи некои деца умираат пред да стигнат до репродуктивна возраст. Од друга страна, само затоа што TFR на населението оди под 2,1 не значи дека веднаш ќе почне да се намалува. Ова се должи на нешто што се нарекува темпо ефект: „Темпо ефект се дефинира како инфлација или дефлација на периодот на инциденца на демографски настан (на пр., раѓања, бракови, смртни случаи) кои произлегуваат од пораст или пад на просечната возраст во која се случува настанот.“¹⁰⁴ Со други зборови, постои период на задоцнување помеѓу промените во плодноста на населението и намалувањето.

Ајде да ги погледнеме TFR и популациите на некои клучни земји на Запад, при што земјите подолу се заменети со курзив:¹⁰⁵

Земја TFR Популација
Франција 2,08 66 милиони
САД 2,06 314 милиони

¹⁰⁴ Елизабета Барби, „Колку долго живееме? Демографски модели и размислувања за темпото ефекти: Вовед“, стр 1.

¹⁰⁵ Бројките се од index mundi (indexmundi.com), пристапено на 23 декември 2014 година.

ОК 1,91 63 милиони
 Холандија 1,78 17 милиони
 Австралија 1,77 22 милиони
 Данска 1,74 5,5 милиони
 Канада 1,59 34 милиони
 Португалија 1,51 11 милиони
 Шпанија 1,48 47 милиони
 Австрија 1,41 8,2 милиони
 Германија 1,41 81 милиони
 Италија 1,40 61 милиони

Само две од овие земји се блиску до нивото на замена, САД и Франција. Забележете, сепак, дека TFR не ги брои децата родени како граѓани, туку децата родени од која било жена, вклучително и имигранти, легални или други, во таа земја. Без плодноста на имигрантите на Запад, бројките на TFR би биле уште помали.

Сега да ги погледнеме бројките на TFR за четиринаесетте најнаселени земји со муслиманско мнозинство во светот. (TFR на малите земји е важен за иднината на тие земји, но не е од посебен интерес за нас бидејќи многу висок TFR за земја со, на пример, 100.000 жители, веројатно нема да има големо влијание врз светот.)

Земја TFR Популација Нето стапка на миграција на секои 1000

Индонезија 2,23 249 милиони -1,08
 Пакистан 3,07 190 милиони - 2
 Бангладеш 2,55 161 милиони -1,04
 Египет 2,94 84 милиони -0,2
 Турција 2,13 80 милиони 0,5

Иран 1,87 79 милиони -0,11
Алжир 2,78 37 милиони -0,27
Судан 4,17 34 милиони -4,52
Мароко 2,19 32 милиони -3,67
Ирак 3,58 31 милиони 0
Авганистан 5,64 30 милиони -2,51
Узбекистан 1,86 28 милиони -2,65
Саудиска Арабија 2,26 27 милиони -0,64
Јемен 4,45 25 милиони 0

Само две од овие земји се под TFR. Некои се приближно на замена, но повеќето од нив се многу над нивоата на замена.

Ако ги погледнете првите десет земји во светот во однос на TFR, сите тие се или со мнозинско муслиманско население или во Суб-Сахарска Африка.¹⁰⁶ Сè додека не стигнете до 52-та најплодна земја во светот (Гватемала со 3,18) не наоѓате земја во Америка, а дури на 109-то место ќе најдете земја која (често се смета за) дел од Европа: Турција со 2,13.

Значи, што се случува со овие растечки популации? Историски гледано, кога населението расте надвор од она што може да го обезбеди природната средина, постојат неколку опции. Едена од нив е

¹⁰⁶ 20 Многу од земјите во Субсахарска Африка имаат големо христијанско мнозинство и разумно е да се очекува светското христијанство да изгледа се повеќе африкански како што продолжуваат децениите. Веќе се сметаше дека африканскиот кардинал има вистинска шанса за папството; и архиепископот Јорк. Втората највисока позиција во англиската црква по Кантербери е африканска. Африканските англиканци имаат исто така започнато мисионерски потфати во Европа и Северна Америка, а јас познавам голем број локални христијани чиј епископ е Африкански.

гладот, при што вишокот луѓе умираат бидејќи немаат доволно храна. На ова денес во голема мера се спротивставуваат меѓународните напори за ослободување од гладот. Друга опција е војната, при што една заедница ги освојува земјиштето и природните ресурси на друга група, во процесот прогонувајќи/убивајќи/поробувајќи ги членовите на таа друга популација. Трета опција е миграцијата, понекогаш мирна, понекогаш не. Нашата сегашна карта е длабоко под влијание на овие различни поместувања: Саксонците од Германија влегуваат во Англија, или Турците од Централна Азија ја освојуваат Мала Азија, или Арапите од Арапскиот Залив кои ја освоиле долината на Нил и некогаш плодната Северна Африка. Во најголем дел, нашиот меѓународен светски поредок денес значи дека бегалците од локалните војни нема да умрат, туку многу од нив ќе бидат преселени на Запад. Без разлика дали војната е граѓанска или меѓу две национални држави, не е важно, бидејќи и двата вида војни предизвикуваат раселување. Исто така, кога има глад, наместо да ја оставиме природата да го земе својот брутален и смртоносен тек, ние испраќаме олеснување од гладот. Сето ова води до незапирливата реалност дека помеѓу системот за преселување бегалци и реалноста на миграцијата (дури и ако понекогаш е опасна или нелегална), дел од вишокот население од плодните земји со мнозинско муслиманско население, порано или подоцна, ќе заврши во западните земји каде што домородните немуслимански популации не ја ни заменуваат нивната популација од генерација по генерација. Посведочите го огромниот број Сиријци

кои мигрирале во Европа како резултат на тамошната граѓанска војна.¹⁰⁷

Сега, да ги погледнеме моделите на миграција. Идеално, би имале податоци за тоа какви мигранти прима една земја, какви мигранти ја напуштаат земјата и колку мигранти „штотуку минуваат низ“. На пример, Турција има многу мигранти кои се на пат кон Европа. Исто така, Иран има многу имигранти од соседен Авганистан, што резултира со помала нето бројка. Египет и земјите од Северна Африка, исто така, примаат многу луѓе кои се, или би сакале да бидат, на пат кон Европа, особено од хаотични и разурнати места како Судан и Сомалија.

Сега да ги погледнеме нето стапките на миграција¹⁰⁸ за нашите западни земји:

¹⁰⁷ Свесен сум за книгата на Дејвид Голдман од 2011 година *Како умираат цивилизациите* (и зошто исламот умира исто така), Вашингтон, ДЦ: Регнери. Во оваа книга тој тврди дека додека Западот умира, така е и муслиманскиот свет. Тој наведува голем број земји во муслиманскиот свет кои имаат доживеа нагло намалување на плодноста, како Иран и во помала мера Турција. Уживав книгата и оценките на Иран и Турција беа од помош. Сепак, авторот не успеа да се занимавам со многу од земјите во мојата листа погоре. Понатаму, во многу мнозинско муслиманско население плодноста на земјите навистина е намалена, но сепак останува далеку над замената ниво. Тоа значи дека тие не умираат, туку само растат побавно отколку во минатото.

¹⁰⁸ Забележете, сепак, дека овие стапки на миграција беа пред масовниот прилив на мигранти од Сирија и другите земји во Западна Европа, а потоа особено во Германија и Шведска, кој започна во 2015 година.

Земја TFR Нето миграција на население на 1000

САД 2,06 314 милиони 3,62

Канада 1,59 34 милиони 5,65

ОК 1,91 63 милиони 2,56

Италија 1,40 61 милиони 4,67

Австрија 1,41 8,2 милиони 1,79

Германија 1,41 81 милиони 0,71

Данска 1,74 5,5 милиони 2,36

Холандија 1,78 17 милиони 2,02

Франција 2,08 66 милиони 1,1

Шпанија 1,48 47 милиони 5,02

Португалија 1,51 11 милиони 2,9

Австралија 1,77 22 милиони 5,93

Очигледно, не сите имигранти во овие земји се муслимани. Од друга страна, не станува збор дека значителен дел од нив се. Разгледајте ја оваа статистика од Форумот Пју:

Бројот на муслимани во Европа порасна од 29,6 милиони во 1990 година на 44,1 милиони во 2010 година. Се предвидува дека муслиманското население во Европа ќе надмине 58 милиони до 2030 година. Муслиманите денес сочинуваат околу 6% од вкупното население во Европа, од 4,1% во 1990 година. До 2030 година се очекува муслиманите да сочинуваат 8% од населението во Европа.¹⁰⁹

¹⁰⁹ 23 Пју Форум, „Иднината на глобалното муслиманско население“, 2011. <http://www.pewforum.org/2011/01/27/future->

Истата студија покажува дека муслиманското население во Европа ќе продолжи да расте за над 1% годишно до 2030 година, додека немуслиманското население, кое веќе е во опаѓање, од 2020-2030 година ќе продолжи да се намалува за 0,2% годишно.

Сега да го погледнеме проектираниот процент на муслиманско население врз основа на студијата Pew и нејзините проекции:

Земја % Муслимани во 2010 % Муслимани во 2030 година

Австрија 5,7 9,3

Франција 7,5 10,3

Германија 5,0 7,1

Италија 2,6 5,4

Шпанија 2,3 3,7

Обединетото Кралство 4,6 8,2

Како би изгледале овие бројки кога би се прошириле до 2100 година? Тешко е да се најдат одговорни проекции за таа бројка, но една статија од 2009 година од Телеграф известува дека околу 20% од населението на ЕУ ќе биде муслиманско до 2050 година.¹¹⁰ Моамер Гадафи, некогашниот диктатор на Либија, верувал дека исламот ќе стане доминантен во Европа во текот на векот:

of-the-global-muslim-population-regional-europe/#4. Пристапено на 23 декември 2014 година.

¹¹⁰ Адријан Мајклс, „Една петтина од Европската унија ќе биде муслиманска до 2050 година“, Телеграф, август 2009 година.
<<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/5994045/A-fifth-of>

„Имаме 50 милиони муслимани во Европа“, рече Гадафи. „Постојат знаци дека Алах ќе му даде на исламот победа во Европа - без мечеви, без пушки, без освојувања. 50-те милиони муслимани во Европа, ќе ја претворат во муслимански континент во рок од неколку децении.“¹¹¹

Одреден дел од населението не сака да ги слушне овие вести. Така, наоѓаме одговори како: „Не, муслиманите не го превземаат светот“, насловот на написот во Гардијан, гласило на секуларниот мултикултурализам.¹¹² Во оваа статија сме информирани дека целата загриженост е преголема бидејќи „се предвидува глобалната муслиманска популација да расте со побавно темпо отколку што беше во текот на претходните две децении“. Но, зошто е тоа важно? Она што е важно е дека муслиманското население ширум светот всушност сè уште брзо расте, додека европското население се намалува и ќе продолжи да се намалува, а постојаниот влез на муслимански мигранти во Европа сигурно ќе продолжи да се случува без знаци на препуштање. Тоа се проблемите кога станува збор за Европа. Насловот на

¹¹¹ [Read-European-Union-will-be-Muslim-by-2005.html](http://www.wnd.com/2006/05/35992/#m6VskrUgZWkX73rp.99) повеќе <http://www.wnd.com/2006/05/35992/#m6VskrUgZWkX73rp.99>. пристапено на 23 декември 2014 година. Пристапено на 27 декември 2014 година.

¹¹²

<http://www.theguardian.com/commentisfree/belief/2011/feb/11/islam-population>. Пристапено на 23 декември 2014 г.

статистиката е исто така измамлив, бидејќи имплицира дека луѓето кои се загрижени за растот на исламот (особено на Запад) се диви фанатици кои се нетолерантни. Написот за проповедање, коавтор на Џон Еспосито, основачот на Центарот за муслиманско-христијанско разбирање принц Алвалид,¹¹³ заклучува:

Реалноста е дека нема преземање, туку дека постои опасност од нетолеранција која се заканува на самата структура на британското и европското општество. Не сме сведоци на судир на цивилизации, туку на судир на култури поттикнати од оние кои го прикажуваат исламот како монолит и гледаат на религиозната и културната различност само како закана, а не како потенцијален извор на сила и збогатување.

Наскоро ќе се осврнам на софистичноста на „заблудата на монолитот“, но прво да се вратиме на мојата првична хипотеза: дека муслиманите ќе бидат плуралноста во повеќето урбани центри на Западна Европа до 2100 година. Логично, повеќе ќе личи на општествата на нејзините нови жители и на децата и

¹¹³ 27 Принцот Алвалид е од кралската куќа на Сауд, која владее со Саудиска Арабија. Тоа дека позицијата и приходите на Еспосито се поврзани со богатството на овој принц дојде до критики, што доведе до тоа да биде обвинет како „апологет на вахабистичкиот ислам“ (погледни http://www.americanthinker.com/articles/2011/09/john_1_esposito_apologist_for_wahhabi_islam.html). Саудиска Арабија е една од најнетолерантните земји во целиот свет во однос на верските слободи.

внуците на таквите имигранти. Понатаму, наивната претпоставка дека муслиманите (и другите) слепо ќе се асимилираат, игнорира две реалности: прво, дека исламскиот метанаратив е многу попривлечен и поенергичен од банкротираниот, празен, материјалистички метанаратив на секуларниот хуманизам; и второ, дека не е секогаш случај втората или третата генерација да биде „поевропска“ од првата генерација имигранти. 7 јули е потсетник за ова. На тој ден во 2005 година, голем број муслимани од средна возраст, родени во Британија, експлодираа четири бомби насочени кон транспортните системи на Лондон, што резултираше со над 50 смртни случаи и стотици повредени. Овие млади момчиња беа израснати во Обединетото Кралство и ги добија сите придобивки од животот во тоа општество.

Навистина, додека европскиот идентитет сè повеќе се корне од своите корени во христијанскиот свет, мора да се запрашаме, зошто муслиманскиот имигрант да ги почитува „британските“ или „германските“ вредности? Кое е нивното потекло? Еден историски информиран одговор ќе ги наведе трите основни придонесувачи за западната цивилизација: германско наследство, грчко-римско наследство и јудео-христијанско наследство. Но, да се признае ова значи да се признае дека Европа е заснована на христијанската вера во значителен степен. Но, денес е анатема да се признае оваа едноставна историска реалност. Така, имигрантот останува да прашува: „Ако вашите закони и морали на некој начин не се засноваат на волјата на Создателот на универзумот, и точно е дека ниту една култура не е супериорна од која било друга (срцето на

мултикултурализмот) тогаш зошто да ја почитувам вашата култура и морал, а уште помалку да ги негувам?“

Еден одговор на прашањето на имигрантот е следниов: тоа се вредностите што го направија Обединетото Кралство просперитетно и образовано, за разлика од вашата мајчина земја Пакистан (на пример). Уживате во просперитетот и слободите што ви се даваат во Обединетото Кралство (на пример), и затоа треба да ги цените и да се придржувате кон нашите правни и морални системи. Но, таквиот дискурс веројатно ќе најде на обвиненија за расизам, исламофобија или нетолеранција. Тоа е затоа што логичката импликација на таквиот аргумент е дека британската култура е супериорна во однос на културата и моралот на Пакистан. Понатаму, постои општ консензус меѓу елитата (вклучувајќи ги и академиците) дека какви и да било проблеми може да постојат во земји како Пакистан, вината е на Западот. Во нашиот хипотетички пример, ендемичниот непотизам и корупција на пакистанската политика може целосно да се обвинат на траумата од постколонијалното искуство и нема да има проблем да се најдат бројни академици кои би ја подржале оваа позиција.

Како тогаш би изгледала Европа во 2100 година? Веројатно ќе изгледа како секој друг дел од светот со муслиманска плуралност во центрите на моќта. Вистина е дека многу муслимани се навистина среќни што се аполитични и имаат став „живеј и нека живее“. Ова важи и за повеќето христијани. Но, секаде каде што има значителна популација на муслимани (особено

плуралност) ќе има, според самата динамика на метанаративот на исламот, ревносни и енергични луѓе. Овие луѓе, во нивната посветеност на Бог и на неговата добронамерна волја за човештвото (шеријатот), ќе ги организираат и распоредат своите ресурси, богатство и број за да ги изменат или попречат постојните закони. Како последица на тоа, локалните закони се повеќе и повеќе ќе бидат под влијание на шеријатот или ќе дозволуваат шеријатот да преземе делови од граѓанското право (како банкарското или семејното право). Ова не е дел од некој зlobен заговор. Туку, еден муслиман може да го погледне животот во Обединетото Кралство и да помисли, ова е многу подобро отколку што е во Пакистан, но зарем не би било уште подобро (особено за муслиманите, најдобриот од сите народи) ако ова беше шеријатска држава?

Важно е да запомнат христијаните дека Европа не е вера, ниту верата е Европа. Колку и да изгледа дека историјата на христијанството е испреплетена со онаа на Европа, неговата приказна е всушност многу поголема од историјата на Европа. Христијанството ги изгубило големите центри на верата претходно – места како Картагина, Едеса, Александрија и Константинопол. Но, дали ова значи дека *уммата* го исполнува својот повик од Аллах? Мислам дека, и покрај очигледниот (демографски и миграциски) успех на исламот во Европа, треба да поставиме некои потешки прашања. Дали е тоа сè што има во исламот? Да има политичка контрола? Тоа ми изгледа како прилично плитко читање на целта на Алах за *уммата*.

Шеријатот треба да функционира. Односно, тој треба да доведе до просперитетно, праведно

општество. Но, каде всушност навистина работи во денешниот свет? Може да се најдат исламски земји кои не се страшни неуспеси – многумина ги наведуваат Турција, Малезија и Индонезија (иако сите три земји стануваат помалку толерантни, а не потолерантни). Релативниот успех на Турција не е поврзан со шеријатот – напротив, секуларната влада (која се повеќе се исламизира) основана од Кемал Ататурк беше експлицитно организирана со цел да се избегне шеријатската држава. Навистина, како дел од овој проект на секуларизација, калифатот со седиште во Истанбул беше распуштен во 1924 година!

Во секој случај, имајќи во предвид дека постојат неколку десетици земји со различни форми на шеријат, би се очекувало дека ова функционира барем во неколку од нив. Но, каде се успешните приказни? Каде точно работи исламот? Кога гледаме на шеријатот во практика, тој на многу начини наликува на комунизмот во 50-тите и 60-тите години. Комунистите беа сигурни дека ќе успее и дека ќе доведе до работничкиот рај. Но, кога ќе ги прашаат за различните комунистички земји, тие би рекле: „Па, функционира, едноставно не се применува таму“ - Источна Германија, Кина, Романија итн.

Еден чест одговор што го слушнав од муслиманите за непристојната реалност дека (освен субсахарска Африка) муслиманските земји редовно се меѓу најлошите резултати во светот кога станува збор за човековите права, образованието и економскиот раст, е дека исламските земји навистина не можат да напредуваат поради огромниот, мултинационален заговор на ционисти и крстоносци кои намерно го задржуваат исламот; не е виновен шеријатот или

уммата. Тие би рекле дека ционистите и крстоносците го постигнуваат тоа на различни начини, како на пример поддржување на тиранските влади на одредени диктатори или инвазија и окупација на муслиманските земји. Со други зборови, оваа стратегија ги гледа муслиманите како глобални жртви, понекогаш и на други муслимани како што е Домот на Сауд или режимот на Ал Асад во Сирија. Сепак, муслиманите се жртви на Западот и Израел. Според моето искуство, цврстото убедување дека муслиманите се жртви *пар екселанс* на целиот свет е многу вообичаено.

Можеби еден пример ќе помогне: Еднаш разговарав со таксист во една арапска земја и тој се жалеше за светската политика. Јас, донекаде огорчен, забележав: „Знаеш што е проблемот овде? Немаш мажи – само момчиња“. Ме замоли да се објаснам. „Еден човек“, реков, „ќе погледне наоколу и ќе сфати дека има некои проблеми, некој може да работи и да ги подобри, друг можеби не може ништо да направи. Човекот ќе се справи со проблемите што може, но малото момче само ќе кука што не го фаќа својот пат. Оваа земја нема мажи“. Не се обидував да бидам злобен кога го кажував ова и се изненадив кога го видов како кимнува пред да рече: „Во право си“.

Овде зборувам за тенденција, а не за правила. Навистина, одвреме-навреме ќе најдете на статија во списание или локален весник во која вели дека нашиот лош образовен систем (на пример) е наша грешка – престанете да ги обвинувате Америка и Израел. Но, за секој ваков напис ќе имате уште десет жалби за вечната жртва на муслиманите.

Дозволете ми да забележам овде дека ова чувство на вечна и универзална жртва е поврзана со

темата на дихад, бидејќи ако сте секогаш и секаде жртва, тогаш секој чин на насилство што го спроведувате е според самиот факт, чин на самоодбрана, па дури и надвор од исламот повеќето се согласуваат дека одбранбената војна е праведна – исто како што самоодбраната беше првично оправдување за крстоносната војна.

Логиката на жртвата објаснува сè – не постои можен доказ што може да се смета против тоа. Размислете: во 1990-тите кога САД и Западот го оставија Садам Хусеин на власт, одбивајќи да го окупира Ирак и користеа економски санкции против режимот на Хуси, кои беа обвинети дека им нанесуваат штета на сиромашните, нормални Ирачани. Кога САД го поддржа египетскиот претседател Хосни Мубарак во 1990-тите и раните 2000-ти, тие беа виновни за дослук со тиранин. Кога САД всушност го нападна Ирак во 2003 година за да го собори Хусеин и режимот на Бас, очигледно мотивот беше да се ограби нафтеното богатство на ирачкиот народ. Примери за ова може да се дадат бесконечно. Без разлика што се случува во светот, постои некој начин тоа да се толкува како еден чекор во огромен заговор кој има за цел да го поништи успехот на Уммата. Западот нема начин да победи на Блискиот Исток кога станува збор за надворешната политика, само многу различни начини да изгуби, од кои сите завршуваат со Западот како лош човек, а муслиманите како немоќна жртва.

Ова е спротивно од она што често го среќавате меѓу интелигенцијата на Европа и Америка. Многумина имаат силна тенденција секој проблем во светот да го гледаат како вина на Западот. Барем муслиманите имаат убедување дека нивната умма е

добра и дел од Божјиот план – тоа само го задржува човекот (ционистичко-крстоносец).

Тоа не е многу моќна визија, нели? Затоа често го цитирам Куранскиот ајет: „Аллах, навистина, нема да ја измени ситуацијата на еден народ се додека тој народ не се измени самиот себеси.“¹¹⁴ Ми се допаѓа овој стих затоа што (за разлика од многу други стихови во Куранот) тој нагласува нешто што ние го нарекуваме разузнавање, а тоа е употребата на моќта за постигнување на интересите на едно општество. Муслиманите можат да ги подобрат своите околности и ние треба да охрабриме *некои* групи кои се обидуваат да го направат тоа. Се разбира, другите групи кои се обидуваат да го направат тоа се етикетирани како терористички.

Постои проблем со префрлањето на вината за тоа што шеријатот не работи на мислите дека *уммата* е задржана од ционистичко-крстоносниот заговор. Прво, секој политички систем мора да може да препознае дека секогаш ќе има такви што ќе се спротивстават, и одвнатре и однадвор. Ако шеријатот нема функционален начин за решавање на овој проблем, тогаш тоа не функционира. Со други зборови, дури и да постоел таен заговор за поткопување на исламот, откриениот, божествен политички систем секако би требало да биде способен да се справи и да го поништи таквиот заговор и да излезе како победник. Можеби тоа е она на што погоре укажуваше Гадафи – дека штом исламот ќе победи над Европа (со миграција и плодност, а не со бомби и војни), тогаш заговорот ќе биде поткопан и уммата ќе може да ги рашири своите крилја, и тогаш (конечно) ќе го видиме праведното и

¹¹⁴ 13:11

триумфално исламско општество кое толку широко се рекламира.

Некои муслимани го сфатија тоа и, практикувајќи ја мисијата, ги презедоа работите во свои раце. Ова секако е дел од поттикот зад подемот на Исламската држава: „Чистиот шеријат не се применува и извршува од ниту една од таканаречените „исламски држави“ во светот“. Затоа тие мислеа дека е неопходно да се создаде нова држава. Навистина, тоа не е само нова исламска држава, туку е Исламска држава, со калиф и сè друго.

Значи, како *уммата* работи во својата божествена мисија за ширење на божествениот шеријат низ целиот свет? Јас би му дал D^{115} , што значи дека *уммата* во голема мера пропаѓа. Реалноста дека денес има толку многу шеријатски состојби кои, во сета нивна разновидност, не ги исполнуваат ветувањата на исламот е знак за овој неуспех. Сепак, постојат автентични и вистински обиди да се смени ова – некои милитантни и насилни, други интелектуални и мирољубиви, овие движења се единственото нешто што ја спречува заедницата на исламската метанаративност да добие F^{116} што значи целосно да пропадне. Тоа што Европа најверојатно ќе стане претежно исламска во многу нејзини урбани центри до 2100 година, на муслиманите ќе им даде нова плодна почва за да ги тестираат нивните визии за тоа како треба да изгледа една шеријатска држава. Понатаму, Исламската држава, колку и да е контроверзна, таа е исто така и нов креативен обид да се одговори на очигледниот неуспех на шеријатот ширум светот.

¹¹⁵ оценка 2 или 3 – заб. на прев.

¹¹⁶ оценка 1 – заб. на прев.

Уште еден збор за исламот во Европа. Го посочив погоре она што јас го нарекувам „заблуда на монолитот“ и сакам да го истражам ова накратко овде, бидејќи тоа е вообичаено во академските институции и медиумите: секогаш кога некој ќе каже нешто за муслиманите во Европа, тие велат: „Да, но зарем не го есенцијализирате исламот и не ги третираате муслиманите како монолитна група?“ Сето ова звучи многу интелегентно и просветлено. Што значи тоа? *Essentialize* значи „намалување до основните работи“ според Мериам-Вебстер. Другиот фенси збор овде е „монолитен“. Монолит е многу голем камен кој обично е висок и исправен. Придавката овде значи „составување масивна недиференцирана и често цврста целина“ (Повторно Мериам-Вебстер). Валидното јадро во срцето на оваа опсервација е дека постои голема разновидност меѓу муслиманите. Го знам ова и постојано го кажувам. Навистина, прогресивците и мултикултуралистите кои инсистираат (со Обама и Камерон и Буш) дека милитантниот реформистички ислам (како Ал Каеда и Исламската држава) не е „вистински ислам“, всушност ја игнорираат оваа реалност. Сигурно сите муслимани не се такви, но тоа што некои се (веројатно не е мало малцинство), јасно се гледа.

Но, во рацете на елитата и некои академици, оваа линија на размислување често се користи за да се затвори секоја критичка дискусија за исламот. Еве го трикот: Вистина е дека исламот не е „монолитен“ и дека има голема разновидност меѓу муслиманите. Затоа, не сите муслимани поддржуваат насилство или субверзија на западните вредности. Затоа, молчете и не зборувајте за луѓето кои сакаат да ги срушат западните

вредности. Но, јас одговарам: според метанаративот на исламот, кој е наведен овде, порано или подоцна некои муслимани мора да се обидат да воспостават политичка контрола или влијание, бидејќи им е потребна силата на законот за да го наложат она што е добро и да го забранат она што е неправедно (Куран 3:104) - ова е целата цел на *уммата* и, згора на тоа, тоа е волја на Алах. Тоа беше големиот успех на Мухамед, на крајот на краиштата, кога тој премина од имајќи само религиозна порака (во Мека) до стекнување правна и воена моќ со која можеше да добие монопол на принудата. Тоа го направил на хиџрата во Јатриб, што е всушност, почетокот на исламскиот календар.

Размислете за тоа вака: ако имате христијанска вера која се вкоренила во општество во кое претходно немало христијани, прво ќе видите цркви. Некои ќе бидат домашни цркви, но на крајот барањата на заедницата ќе растат и веројатно ќе имате структури (црковни згради) посветени на богослужбата и животот на таа заедница. Како што расте, заедницата нема да биде монолитна: некои ќе бидат повеќе поповојни, други помалку; некои поконзервативни, други помалку; некои ќе сакаат да го центраираат верскиот идентитет локално, други универзално. Како што расте бројот на христијаните, човек не би бил изненаден да види како се појавуваат одредени содалности. Содалиите се како еснафи или здруженија кои се поврзани со Црквата, но не и конгрегации сами по себе. Тие може да бидат религиозен ред како Францисканците или општество основано за одредена цел, како христијанско училиште, клиника, студентско здружение, министерство за затвори, мисионерско друштво, семинарија итн. Како што расте бројот на

христијани, човек не би бил изненаден кога ќе се појават овие содалности. Ниту, пак, сите христијани се дел од тие содалности, ниту членството во содалност е услов за припадност на сеопфатниот модалитет на Црквата.¹¹⁷

Поентата ми е дека содалностите или групите во рамките на поголемата *умма* кои се обидуваат да добијат законска или вонправна моќ да го наложуваат она што е добро и да забрануваат она што е погрешно, мора да се појават порано или подоцна како што расте муслиманското население на дадено место. Некои такви содалности работат во структурите на државата (универзитетот или затворот), други работат надвор од нив знаејќи дека постојните пагански закони, всушност, воопшто не се вистински закони, бидејќи целиот автентичен закон произлегува од самиот Бог. Секој „закон“ што ја ограничува способноста на *уммата* да ја изврши својата мисија е, според самиот факт, ништовен и неважечки. Не сите муслимани размислуваат по оваа линија, но некои муслимани размислуваат. Колку? Никој не знае затоа бидејќи луѓето кои веруваат на тој начин, од очигледни причини, ретко јавно го обелоденуваат тоа.

Единствената личност која би можела да се изненади од ова е таа личност која не знае за метанаративот на исламот. Дека Западот како целина не успеа да ја сфати оваа реалност е јасно со неговата постојана погрешна класификација на исламот како

¹¹⁷ За повеќе за мисионерската динамика на модалноста/содалноста на Црквата „Двете структури на Божјите откупни мисии“ види Ралф Винтерс (<http://frontiermissionfellowship.org/uploads/documents/two-structures.pdf>)

поедноставна „религија“. Накратко, не сите муслимани во една заедница ќе бидат директно посветени на акумулација на политичка моќ - и насилство против оние кои се разочаруваат – со цел да ѝ помогнат на уммата во својата божествена мисија да наложува добро и да забранува погрешно, но некои тоа ќе го направат. Навистина, исламскиот метанаратив го бара тоа што присуството на уммата ќе го овозможи тоа. Ова е аргументиран одговор на заблудата на монолитот.

Зошто секуларниот (атеистички) хуманизам ќе
пропадне

Сега, ајде да погледнеме накратко кон третата метанаративност – онаа на секуларниот (и често атеистички) хуманизам. Секуларниот хуманизам, религијата на повеќето современи атеисти, има свои статии за вера, антропологија и митови за создавање. Таа го става поединецот човек во центарот на универзумот и дозволува, па дури и инсистира, овој човек да конструира сопствен систем на идентитет, вредност и аксиологија – она што Питер Бергер го нарекува еретички императив.¹¹⁸ По таканареченото просветлување, многумина претпоставуваа дека „објективниот разум“ ќе биде триумфален. Религијата, заснована на верата (која во суштина е ирационална и субјективна), би изумрела. Но, една смешна работа се случи на патот кон 21-от век, а денес, освен џебовите на Северна Америка и Западна Европа, светот како

¹¹⁸ Еретички императив (Doubleday, 1980). Погледнете ја и книгата уредена од него, Десекуларизацијата на светот (Eerdmans, 1999).

целина станува сè повеќе религиозен, а не помалку. Како што неодамна забележал Родни Старк, угледен професор по општествени науки на Универзитетот Бејлор, „Тоа е многу религиозен свет, многу порелигиозен отколку што беше пред 50 години“.¹¹⁹

Падот на Советскиот Сојуз во 1990 година е само едно парче од оваа сложувалка. Падот на пан-арапскиот национализам (кој имаше тенденција да биде националистички и повеќе секуларен) е евидентен во неуспехот на експериментот на Обединетата Арапска Република (1961). Исто така, две од главните секуларни арапски земји – Ирак и Сирија – веќе не се секуларни и, може да се тврди, не се повеќе кохерентни национални држави. Експлозивниот раст на пентекостализмот во Африка и Латинска Америка, подемот на хинду национализмот во Индија, растот на христијанството во Кина, појавата на нови религиозни движења¹²⁰ низ целиот свет – тоа се сите други делови во оваа сложувалка, кои откриваат како религијата станува се повлијателна на глобално ниво, а не помалку. Па дури и Европа, која често се смета за парагон на нерелигија, не мора да се вклопува во атеистичката иднина:

Посетеноста на многу ограничената
разновидност на христијански цркви во
Европа е многу мала. И покрај тоа, повеќето

¹¹⁹ „A Worldwide Religious

Awakening“www.slate.com/bigideas/what-is-the-future-of-religion/essays-and-opinions/rodney-stark-opinion пристапено на 7 јануари 2015 година.

¹²⁰ Ова е терминот во академската средина, но во вообичаениот идимски јазик многу од овие заедници би биле наречени култови.

Европејци сè уште имаат религиозни верувања, а атеистите се малку - во просек 6,6 проценти во Западна Европа и 4,6 проценти на Истокот. И, како што е типично каде конвенционалната религија е слаба, неконвенционалните и неорганизирани „вери“ изобилуваат во вакуумот.

Окултните движења се богати. Така е и верувањето во гатачи, астрологијата, шармите на среќа и видовитите исцелители. Спиритуализмот е популарен, особено во нордиските народи, и многумина се занимаваат со сите видови активности на Њу Ејџ. Толку од тврдењата дека Европејците го „надраснале“ верувањето во натприродното.¹²¹

Сепак, сè уште пронаоѓаме аргументи дека светот како целина се оддалечува од религијата. Аргументот оди вака: секое општество што станува помодерно и попросперитетно станува помалку религиозно (и најважно, помалку плодно). Како што светот станува попросперитетен и развиен, луѓето широм светот ќе станат помалку религиозни и плодни. Слично на тоа, како што муслиманите продолжуваат да мигрираат во Европа, тие исто така ќе станат помалку плодни и помалку религиозни.

Дали ги гледате грешките? Вистина е дека земјите навистина имаат тенденција да ја намалат плодноста и да ја зголемат неприпадноста (неприпадноста на некоја конкретна верска заедница) како што стануваат попросперитетни. Многу од

¹²¹ Родни Старк, „Религиозно будење“, НП.

работите што ги привлекуваат луѓето кон религијата, како молитвите за исцелување или пастирското водство, имаат замена во медицинската нега и психологијата. Многу од традиционалните улоги на црквата и цамијата, како грижата за сираците, старите и болните и обезбедувањето образование, се сега обезбедени од државата, дополнително маргинализирајќи ги тие институции. Понатаму, основата на човековите права е дислоцирана од тоа што е направено според Божјиот лик (јудео-христијанска доктрина) во произволна и неодбранлива теорија која ја доделува етикетата на „човекови права“ на она што во моментот е во мода меѓу либералната интелигенција.

Ако некој гледа десет или дваесет години по патот, тогаш веројатно е дека секуларниот хуманизам ќе продолжи да расте во неколку општества: САД, Канада, Западна Европа, Австралија и Јапонија. Но, ова е ирационален скок, за да се заклучи дека ќе се прошири во остатокот од светот. На крајот на краиштата, која е основата да се претпостави дека остатокот од светот ќе стане како Европа? Запомнете дека домородните популации на сите овие земји се на или под заменската плодност. Најцел Барбер, автор на книгата *Зошто атеизмот ќе ја замени религијата*, го сумира својот аргумент во една статија за Хафингтон пост и заклучува дека „религијата (колку и да се мери) е во остар пад во најразвиените земји кои уживаат највисок животен стандард за повеќето луѓе, имено социјалдемократиите како Јапонија и Шведска.“¹²²

¹²² „Дали атеизмот навистина може да ја замени религијата? во Хафингтон Пост (www.huffingtonpost.com/nigel-barber/can-atheism-really-replace-religion_b_3355172.html, пристапено на 31 декември 2014 година).

Јапонија, на пример, веќе е во состојба на опаѓање на населението. Шведска често се смета за успешна приказна, покажувајќи како една земја може да биде и секуларна и да избегне екстремно ниска плодност. TFR на Шведска е 1,9, што е поблиску до замена од повеќето западноевропски земји. Но, дали Шведска навистина е успешна приказна? Мислам дека не, барем не долгорочно. Прво, TFR на Шведска е под замена. Второ, жените од странство породени во Шведска (не сите се муслимани) имаат повисока плодност (2,21) отколку жените родени во Шведска (1,88).¹²³ Во меѓувреме, Шведска ги пречекува бегалците и мигрантите во значителен број, при што Ирак, Иран, Сомалија и Турција имаат значајни мигрантски заедници, а Сирија, Сомалија, Авганистан, Еритреја и Иран се главни извори на нови мигранти помеѓу 2012 и 2013 година. Летата во 2015 година беа сведоци на речиси 20 емигранти од Сирија. Муслимани - во Шведска и Германија. Згора на тоа, неодамна ова доведе до разгорување на насилството врз муслиманските имигранти.¹²⁴ Накратко, Шведска има брзо растечко муслиманско население; Не-Швеѓанките имаат повеќе деца од Швеѓанките; Швеѓанките се размножуваат под стапката на замена. Сето ова и покрај фактот што Шведска има една од највисоките стапки на фертилитет во Европа.

¹²³ Дејвид Ландес, „Повисоки стапки на наталитет меѓу родените во Шведска“ во The Local (ноември 2008), на www.thelocal.se/20081103/15408, пристапено на 31 декември 2014 година.

¹²⁴ Стивен Касл, „Тензијата околу шведската имиграција се зголемува ...“ во Њујорк Тајмс (декември 2014 година) (nyti.ms/1BbhWZt, пристапено на 31 декември 2015 година)

Наместо да се замислува дека просперитетот, а со тоа и секуларизмот/атеизмот, ќе се шири, поразумно е да се проектира дека просперитетот на Европа ќе опаѓа. Што е тоа што го прави едно општество просперитетно? Како што тврдат Дарен Ацемоглу и Џејмс А. Робинсон тврди во Зошто нациите не успеваат: потеклото на моќта, просперитетот и сиромаштијата¹²⁵, основа за просперитет е постоењето на инклузивни институции. Само затоа што преместувате население (како што се Ирачани, Сиријци или Сомалијци) во земја која ги има овие инклузивни институции што создаваат просперитет, не мора да значи дека овие нови популации ќе се приклучат и/или ќе ги овековечат тие институции. Навистина, не е разумно да се претпостави дека имигрантските популации ќе го сторат тоа, ниту пак гледам значителни докази дека тоа се случува. Зошто мислиме дека непотизмот толку вообичаен во арапското општество ќе биде заменет со поевропска меритократија? Или зошто мислиме дека патронажните системи познати на муслиманите ќе бидат отфрлени со цел да се овековечи социјалистичкиот демократски систем на Шведска - освен ако, се разбира, тие нема да профитираат од тоа?

Еве еден пример од Шведска: земјата е шампион за правата на жените, но сепак, Шведска е помалата африканска земја Лесото, главниот град на сексуални силувањата во светот:

Во 1975 година, шведскиот парламент едногласно одлучи да ја промени поранешната хомогена Шведска во

¹²⁵ Круна, 2012 година.

мултикултурна земја. Четириесет години подоцна се појавуваат драматичните последици од овој експеримент: насилниот криминал е зголемен за 300%.

Меѓутоа, ако се погледне бројот на сексуалните силувања, зголемувањето е уште полошо. Во 1975 година, во полиција биле пријавени 421 силување; во 2014 година изнесуваше 6.620. Пораст од 1.472%. Шведска сега е второ место на глобалната листа на земји за сексуално силување. Според истражувањето од 2010 година, Шведска со 53,2 силувања на секои 100.000 жители ...¹²⁶

Мајкл Хес, шведски политичар, изјави дека „Постои силна врска помеѓу силувањата во Шведска и бројот на имигранти од земјите на МЕНА (Блискиот Исток и Северна Африка). За ова тој беше обвинет за кривично дело оцрнување етничка група.

Како дел од доказите што Мајкл Хес ги презентираше на суд, тој ги искористи сите статистички податоци за криминалот на имигрантите во Шведска пред статистичките органи да престанат да мерат. Мајкл Хес се обиде да најде одговори на две прашања:

Дали има кореспонденција помеѓу инциденцата на силување и бројот на луѓе со странско потекло во Шведска?

¹²⁶ Ингрид Карлквист и Ларс Хедегард, „Шведска: престолнина на сексуалното силување на Запад“, 14 февруари 2015 година.
<http://www.gatestoneinstitute.org/5195/sweden-rape>

Дали постои кореспонденција помеѓу инцидентата на силување и одредена група имигранти во Шведска?

Одговорот на двете прашања беше недвосмислено *да*. Дваесет и еден истражувачки извештаи од 1960-тите до денес се едногласни во нивните заклучоци: без разлика дали се мери според бројот на осудени силувачи или мажи осомничени за силување, мажите од странски извлекувања биле застапени многу повеќе од Швеѓаните. И оваа голема застапеност на лица со странско потекло постојано се зголемува:

1960-1970-ти - 1,2 до 2,6 пати почесто од Швеѓаните

1980-тите - 2,1 до 4,7 пати почесто од Швеѓаните

1990-тите - 2,1 до 8,1 пати почесто од Швеѓаните

2000-ти - 2,1 до 19,5 пати почесто од Швеѓаните

Дури и кога се приспособуваат за промени како што се возраста, полот, класата и местото на живеење, огромната разлика помеѓу имигрантите и Швеѓаните останува.¹²⁷

Шведската културна институција за егалитаризам и женски права не е усвоена од значителен број нејзини имигранти. Она што ме чуди е што некој е изненаден од ова.

Ова е грешка што ја прават многу луѓе: да се претпоставува дека само затоа што населението ќе ги

¹²⁷ *ibid.*

добие придобивките од западните институции, тие всушност ги сакаат, ги поддржуваат или веруваат дека се добри. Мислам дека релативно малку луѓе одат во Европа и Северна Америка затоа што ја разбираат, уште помалку љубовта, визијата, историјата и традицијата на тие земји. Навистина, ниту земјите во тие области не се особено горди на нивните институции и практики кои помогнаа да се создадат просперитетни општества. Луѓето мигрираат во Европа и Северна Америка за да ги добијат придобивките од тие институции и практики - а не за да ги овековечат и негуваат. Имигрирањето на Запад не мора да доведе до тоа луѓето да го прифатат метанаративот на Западот. Еден од главните увиди што можат да се добијат од брилијантната Цивилизација на Нил Фергусон: Западот и остатокот,¹²⁸ е тоа што традициите и институциите (Фергусон ги нарекува убиствени апликации) на Западот кои што доведоа до неговиот голем успех сега се отфрлени од Западот.

Понатаму, добро познато е дека религиозноста (колку често се посетува нивната црква, синагога, џамија или храм) е позитивна корелација со плодноста.¹²⁹ Односно, жените кои ја практикуваат својата религија имаат повеќе деца. За Западот, ова е точно без разлика дали зборуваме за муслимани, христијани или Евреи. Поради ова, мислам дека релативно мала, но енергична заедница на практични, побожни христијани ќе продолжи да биде присутна во

¹²⁸ Пингвин, 2012 година

¹²⁹ На пример, погледнете ја Тања Луис, „Бејби бум: Религиозни жени имаат повеќе деца“ во LiveScience (август 2013 година) на <http://www.livescience.com/38743-religious-women-having-more-babies.html>, пристапено во 31 декември 2014 година.

повеќето европски градови. Христијанството ќе изгледа се повеќе африкански како што ќе напредуваат децениите, како што споменав погоре.

Резултатот од сето ова е дека како што продолжуваме да се приближуваме до 2100 година, ќе видиме мало и намалено секуларно етничко европско население и растечко муслиманско население. Институциите на тие исламски заедници ќе бидат зачувани, па дури и заштитени поради Европската посветеност кон мултикултурализмот, која инсистира на тоа дека европските институции и практики не се супериорни во однос на оние на домородните заедници на имигрантите.

Но, зарем не е можно да се информираат или наредат имигрантите да ги научат институциите и обичаите на секуларните Европејци, под рубриката „британски вредности“ или „дански вредности“? Можеби е возможно да се принудат имигрантите да стекнат основно историско и културно знаење за европската земја, но не е можно да се принудат да припишат некаква вредност на таа историја и култура. Понатаму, да им се каже на луѓето дека можат да живеат во Европа, но мора значително да ги отфрлат нивните сопствени институции и практики и да ги усвојат оние од Европа, најверојатно, ќе бидат оценети како кршење на (произволните) човекови права на тие заедници од страна на Европскиот суд за човекови права. Поради ова, збирот на институции и практики кои создадоа просперитетна Европа нема да се рашират во другите

делови на светот.¹³⁰ Напротив, тие институции во Европа, се сомневам, ќе опаѓаат и ќе се влошат заедно со намаленото, секуларно-атеистичко население чии (христијански) предци ги создале и негувале. Лондон ќе стане повеќе како Лахоре и Белгија како Мароко и Германија како Турција - не обратно.

Накратко кажано, не гледам атеистичка/секуларна иднина во картите за Европа, Канада, или Австралија.¹³¹ Атеистите немаат доволно деца за да го остварат тоа, а просперитетот што води до секуларизам исто така ќе се влоши поради миграцијата, плодноста и фактот дека институциите кои создаваат просперитет ќе опаѓаат вклучувајќи и населението што историски го основале. Тие суштински и постепено ќе бидат заменети или преобликувани од институциите и практиките кои не успеаја да произведат просперитет и/или стабилност во матичните земји на новите граѓани на Европа.

Заклучок

¹³⁰ Намерно се повикувам на збирот институции и практики. Земјите може да усвојат една или две од овие институции, како што Кина ја усвои таканаречената протестантска работна етика и аспекти на капитализмот, додека не прифаќа други институции, како владеењето на правото.

¹³¹ Тешко е да се разбере САД овде. Америчкото население е порелигиозно и поплодно (иако тоа се намалува) од она во Европа. Исто така, релативно мал процент од нејзините имигранти се муслимани. Сепак, мислам дека централната поента е дека како што САД станува полатино, институциите и практиките на САД се повеќе ќе личат на оние на Латинска Америка. Се разбира, доминантните метанаративи на христијанството во Латинска Америка и секуларниот хуманизам - се доминантните метанаративи во САД.

Црквата, како процент од светската популација, не пораснала значително меѓу 1900 и 2000 година. *Уммата*, напротив, значително порасна. Во здрава заедница треба да се очекува раст. Малкумина би ги погледнале Јапонија или Русија со нивното намалено население и би мислеле дека се здрави; никој не би гледал компанија која губи удел на пазарот и не би помислил дека тоа е добро. На ист начин, драматичниот раст на религиозна заедница како Умата е впечатлив и повеќето муслимани ова го оценуваат позитивно. Растот често е знак за здравје. Меѓутоа, ниту Црквата ниту Умата не се основани само заради тоа да бидат големи. Црквата, ако е тело од ученици што прават други ученици, и навистина ги преминуваат географските, социјалните, културните и етничките граници со цел да ги направат тие ученици (тоа е патот во Големата комисија), тогаш разумно би се очекувало Црквата да биде тело кое расте. Слично на тоа, *уммата* има божествена мисија да види дека целото човештво живее според Божјата волја, шеријатот. Да, понекогаш тоа значи борба – и зошто луѓето мислат дека ова не е логично? Самиот Мухамед рекол, во својата последна проповед: „Ми беше наредено да се борам со сите луѓе додека не речат: „Нема друг бог освен Алах.“¹³² Како што луѓето го гледаат привлечното општество на *уммата*, тие логично треба да сакаат да влезат и да живеат според него.

И покрај слабите перформанси на Црквата во правењето ученици на сите народи и помалку од свездената изведба на *уммата* во воспоставувањето и живеењето според шеријатот, тука и таму има џебови

¹³² Цитирано во Исламскиот империјализам на Ефраим Карш (Yale University Press, 2006), стр 1.

на активност. Во однос на пренесувањето на Евангелието до недостижните народи во светот, речиси целиот напредок го постигнаа евангелските-пентекосталните христијани. Во однос на уммата, не наоѓаме звучен пример за успех, но не недостасуваше обид - мислам овде за авангардата на Муслиманското братство, реформските движења како Ал Каеда и Исламската држава.

Муслиманските плуралности, иако се монолитни, ќе продолжат да се консолидираат во главните европски урбани центри во 21-от век. Тие сè повеќе ќе експериментираат со различни пристапи за пресадување на карактеристиките на шеријатот во постоечките граѓански кодекси - примери се зголемената употреба на шеријатски договори за заеми и семејното право – и тоа веќе се случува. Ова ќе му понуди на светот дополнителни можности да ја види уммата во акција.

Прашања за дискусија

Кое е значењето на укинувањето?

Каква е врската помеѓу укинувањето и заедничкото карактеризирање на исламот како „религија на мирот“?

Дали постои друг збор освен „религија“ што може да се користи за да се опише исламот?

Авторот тврди дека постои силно чувство на жртва кај многу муслимани денес. Зошто е ова важно? Дали

ова ви изгледа точно или не? Како би изгледал христијанскиот одговор на оваа реалност?

Што мислите за аргументите и доказите на авторот за неповратен пад на секуларниот хуманизам во форма на западна цивилизација?

Поглавје осум ЕСХАТОЛОГИЈА

Есхатологија значи проучување на последните нешта. Овие последни работи ги вклучуваат последните настани во човечката историја, Божјата конечна и радикална интервенција во овој свет и вечната судбина на човечките души. Есхатологијата одговара на прашањето: како завршува приказната?

Ова е исто така дел од книгата што најмногу не сакав да го напишам. Причината за ова е едноставна: тоа е многу невешт – особено за христијаните. Можете да направите одредени широки генерализации за светата причест или помирувањето и да се чувствувате релативно уверени дека повеќето православни христијани ќе се согласат со вас. Тоа е многу потешко да се направи со есхатологијата бидејќи има повеќе од еден начин на читање и толкување на различни пророчки текстови во Библијата. На пример, многу евангелски христијани го читаат Откровението како прикажува настани кои сè уште лежат во голема мера во иднината. Понатаму, не е јасно кој јазик во Откровението е фигуративен, а кој не е фигуративен.¹³³ Меѓутоа, постојат и други многу профитабилни начини на

¹³³ Вообичаено е да се слушне како луѓето зборуваат за читање на Библијата „буквално“. Намерно избегнувам таков јазик бидејќи начинот на кој луѓето го користат зборот е неточен. Следниот пат кога ќе слушнете дека некој го користи зборот, прашајте го што точно мисли; малку е веројатно дека ќе можат прецизно да го дефинираат поимот. Дури и либералите ја сфаќаат Библијата буквално каде што Библијата вели дека Исус бил распнат под Пилат; дури и фундаменталистите ја сфаќаат Библијата фигуративно кога Библијата вели: „Бог е карпа“.

читање на книгата Откровение (како и други пророчки текстови) кои имаат свој интегритет, но кои не се сфаќаат како да се постават детална карта на иднината.

Ова не е аргумент за либерално или модерничко толкување на Писмото. Како што наведов претходно, јас конкретно се обидувам да се држам настрана од она што муслиманите го нарекуваат бида или иновација (сериозен грев во исламот и увид кон кој сум сочувствителен). Модерните ревизионистички толкувања на Писмото немаат иднина затоа што припаѓаат на цркви кои умираа, кои, како и етничките Европејци, немаат плодност да ја репродуцираат секоја генерација со друга генерација со еднаква или поголема големина. Плодните христијани кои ги прават ученици на своите деца сигурно ќе имаат црковен дом во иднина, само не во оние деноминации кои опаѓаат. Имајќи ги предвид овие ограничувања, да продолжиме.

Заеднички

Всушност, постојат многу заеднички нешта меѓу муслиманите и христијаните во однос на тоа како нивните Писма ги опишуваат последните денови. И двете предвидуваат големо отфрлање од верата пред крајот, вклучуваат телесно враќање на Исус Христос, ги замислуваат божествените небесни предлози, зборуваат за подемот на измамничка антихристова фигура, апокалиптична битка во Голема Сирија и големиот и конечен суд на секоја човечка душа од Адам напред во контекст на воскресението на сите луѓе. Конечно, за блажените и двете метанаративи завршуваат со вечна среќа во рајот, а за проклетите со вечно страдање во оган.

Зошто толку заедничко? Можеби затоа што и двете метанаративи израснаа од почвата на еврејската апокалиптична литература, но специфичните корени не ни се од особено значење. Она што е важно е да се следи и сугерира како есхатолошките визии на двете метанаративи ги обложуваат или завршуваат двата различни централни проблеми во секоја од овие две метанаративи.

Христијанство

И самиот Исус имал многу да каже за крајот, или, како што еврејските пророци конечниот суд го нарекувале, вклучениот Ден на Господ. Неколку од неговите параболи зборуваат за конечниот суд, вклучувајќи ја и параболата за мрежата, параболата за пченицата и каколот и параболата за козите и овците. Тој потврдил универзален и конечен суд и во Евангелието според Јован, потврдил дека тој самиот во неговото тело всушност бил воскресението (Јован 11:25). Матеј, Марко и Лука сите ја преставуваат апокалиптична проповед позната како проповедта на Маслиновата гора за време на Страсната седмица. За време на оваа проповед тој зборува за уништувањето на Ерусалимскиот храм и за тоа како ќе изгледа светот пред Неговото второ доаѓање (*параусија* е технички термин). Деталите вклучуваат војни меѓу народите, знаци на небесата, лажни пророци и прогонство на Исусовите ученици. Важно е да се забележи тоа дека Исус ги поврзува овие апокалиптични настани со завршувањето на црковната мисија: „И кај сите народи најнапред треба да се проповеда Евангелието.“ (Марко 13:10).

Парадоксално, прогонството на христијаните и растот на насилството и војната се поврзани со црковното исполнувањето на нејзиниот *телос* (предмет, крај или цел) – да отиде во светот и да ги направи ученици од сите народи. Откровението, последната книга од Библијата, предвидува како ќе изгледа ова исполнување со зборовите на славната химна на Исус, Божјото Јагне: „Достоен си да ја земеш книгата и да ги скршиш нејзините печати, зашто Ти беше заклан и со Својата крв нè откупи за Бога од секое колено, јазик, народ и племе, и нè направи пред нашиот Бог цареви и свештеници, и ќе царуваме на земјата!“ (Откровение 5:9, 10).

И токму *телосот* и мисијата на Црквата е да го објави Евангелието низ целата земја, така што луѓето ќе имаат можност да ја прифатат оваа покана и да се исчистат со крвта на Јагнето и да се вградат во ова Божјо Царство - самото Царство за кое толку често поучувал Исус. Штом Црквата ќе заврши со својата работа, и Бог за себе ќе собере група поклоници од секое племе, јазик и народ, тогаш ќе дојде крајот.

Христијанската метанаратив го преставува личното и телесно враќање на Исус Христос на земјата. Светото Писмо користи персонификација за да опише како дури и физичкото зодание копнее по овој ден (Римјаните 8:19). Ова е добро во нашиот метанаратив бидејќи видовме дека со влегувањето на смртта во светот дури и самата природа се отуѓи од Бога. Новото создавање што започна во Исусовото воскреснато тело не само што ќе се прошири до воскресението на сите спасени, туку дури и до природниот поредок кој ќе биде „ново небо и нова земја“ (Отк. 21:1). Ова не го читам како целосно уништување на сегашното создание, туку

сегашното создание, како телото на Исус, се прославува, или можеби се обновува, исто како што ќе се обноват нашите тела.

Откровение 21:1-8 (без разлика дали го читате фигуративно или како вистински и физички историски настан што ќе се случи) ни дава неколку добри навестувања за тоа како ќе биде ова Ново создание:

И видов ново небо и нова земја, зашто поранешната земја помина, и морето го немаше веќе. Тогаш јас, Јован, го видов светиот град Ерусалим, нов, како слегува од Бога, од небото, стокмен како невеста променета за својот маж. И чув висок глас од небото како зборува: „Ете го светиот шатор, светилиштето на Бога меѓу луѓето, и Тој ќе живее со нив; тие ќе бидат Негов народ, а Сам Бог ќе биде со нив – нивниот Бог. И ќе ја избрише Бог секоја солза од очите нивни, и смрт нема да има веќе; ни плач, ни пискот, ниту болка нема да има веќе, бидејќи поранешното помина.“ И Седнатиот на престолот рече: „Ете, сè ново создавам.“ И ми рече: „Напиши, зашто овие зборови се вистинити и верни.“ Потоа ми рече: „Се сврши! Јас (сум) Алфа и Омега, почетокот и крајот. На жедниот ќе му дадам Јас од изворот на жива вода дарум. Кој победува, ќе наследи сè, и ќе му бидам Бог, а тој ќе Ми биде син. А на плашливците и неверниците, на поганите и убијците, на блудниците и маѓесниците, на идолопоклониците и на сите што лажат, делот им е во езерото што гори со оган и сулфур, тоа е втората смрт.“

Како што споменавме погоре, созданието не е толку различно колку ново, прославлено, или како што вели Исус: „Ете, јас создавам сè ново“. ¹³⁴ Ова е обновување за кое штотуку зборував.

Гледаме и дека вечната иднина на спасените не лебди со Бога на небото, туку дека Божјиот Небесен град е споен со земјата. Божјото Царство кое Исус го објави сега е тука во целост. Градот Божји што се спушта, а потоа се наоѓа во средината на човештвото и населен со човештво го претставува крајот на Исусовата служба. Тоа се гледа и од тоа како се победува конечниот непријател, смртта (т. 14). Уверувањето дека смртта е крајниот непријател се наоѓа и во 1 Коринтјаните 15:20-26, каде Павле го поврзува воскресението на Исус со есхатолошката победа над смртта:

Но, ете, Христос воскресна од мртвите, и со тоа стана првина за упокоените. Бидејќи смртта дојде преку човекот, така и воскресението од мртвите, стана преку Човек. И како што по Адам сите умираат, така и во Христос сите ќе бидат ожи-ве-ани; но секој по

¹³⁴ Постои прекрасен грчки збор за оваа реконституција или обнова на космосот, апокатастаза. Во Новиот завет се појавува едно време: „Затоа, покајте се и вратете се, за да се избришат вашите гревови, за да дојдат времиња на освежување од присуството на Господ, и тој да го испрати Христос назначен за вас, Исус, кого небото треба да го прими до времето за обновување на сето она за кое Бог зборувал преку устата на своите свети пророци одамна (192-3).117

свој ред: Христос е првиот плод; потоа, при Неговото доаѓање, ќе воскреснат сите што се Христови. А потоа ќе биде крајот, кога ќе Му го предаде на Бога и Отецот царството, односно кога ќе уништи секое началство, секоја власт и сила. Бидејќи Тој треба да царува „додека не ги стави под нозете Свои сите непријатели.“ А како последен непријател ќе биде уништена смртта

Конечно, новото создание и воскресението го означуваат крајот на спасението. Односно, токму во овој момент луѓето ќе можат да кажат „Спасен сум“ наместо „Спасен ќе сум“.

Но, што е со проклетството? Ова не е многу удобно христијанско учење за повеќето луѓе денес. Изгледа дека тоа не одговара на љубезниот Бог во американскиот ум. Верувањето во вечното проклетство, сепак, е автентична карактеристика на историската христијанска доктрина. Јасно е дека Исус поучувал за тоа и низ историјата честопати биле оние луѓе кои се најсвети и најисполнети со Божјата љубов кои се најсвесни за реалноста на пеколот. Откровението 21 ни ја претставува сликата на огнено езеро, иако има и други библиски слики за пеколот, како долината на Хином (Геена) или надворешната темнина (Сликата на Геена се користи во Куранот над 70 пати во однос на проклетството).

Во Откровение 21, Огненото Езеро не е подготвено за луѓето. Напротив, тој е подготвен за ѓаволот и неговите ангели. Но, од почит кон реалноста на човечката слободна волја, Бог мора да дозволи некаков чуден вид на постоење на душите на оние кои

избрале да бидат нивни богови во текот на нивниот живот.

Името за овој грев е идолопоклонство, и колку што претставува валкање на Бога и отфрлање на нашата праведна должност што му ја должиме како наш Творец, тоа е првенствено понижување на Бог и понижување на себе. Имајќи ја оваа вистина на ум, можеме да сфатиме зошто гревот на идолопоклонството е застапен во првите две од Десетте заповеди. На крајот, човечката душа може да се поклонува и да му служи на својот Создател, или може да се поклонува и служи себеси, правејќи се сам себе да биде свој бог. И секоја душа ќе ја помине вечноста со својот бог. Богот на Библијата не е принуден на тој начин – Тој нема да ги принуди душите кои слободно се одлучиле да се поклонуваат себеси и да бидат свои идоли, да поминат цела вечност со Него.

Сликата на крајната осаменост и осаменост на душата сама во вечноста со својот бог (неговото јас) добро се среќава во симболот на надворешната темнина. Самиот Исус е светлината на светот, неговата заедница мора да биде светлина, а псалмите користат светли метафори за Бога („сонце и штит“ Псалм 84:11). На крајот на краиштата, разумот не е светлина, туку Бог, кој сам по себе е вистина, е светлина. Одделена од Бога душата се распаѓа. Разумот поврзан со смиреното води кон таа Светлина; причината која ја преценува нејзината моќ станува идол. Тогаш, темнината е отсуство на оваа светлина, а надворешната темнина подразбира да се биде многу оддалечен или целосно одвоен од која било светлина.

Подучувам студенти доволно долго за да бидам запознаен со некои од нивните повратни зборови.

Многумина се сериозни и бараат, но понекогаш се слуша, само половина во шегата, дека е подобро да се забавувате во пеколот со грешниците отколку да плачете (или да царувате) на рајот со светците. Дозволете ми да наведам неколку точки како одговор на овој аргумент (ако некој може така да го нарече). Во овој сегашен свет сите ние сме скршени Божји слики на кои им треба обнова што сами не можеме да ја постигнеме. Ова е причината што луѓето можат да бидат толку способни за херојско добро и неискажливо зло. Пеколот претставува, се сомневам, асимптотичко¹³⁵ бришење на ликот на отфрлениот Творец во човечката душа.

И така, дури и можноста за среќа, пријателство, веселба (забава) – сите овие работи ќе бидат невозможни бидејќи претпоставуваат вистинска, ако е скршена, добрина која е метафизички (и веројатно психолошки) зависна од божествената слика. Дозволете ми да ја објаснам таа фраза: во овој век сите луѓе, дури и оние кои се идолопоклоници и го обожаваат создаденото наместо Создателот, го носат отпечатокот на ликот и подобие Божји. Токму поради тоа – и само поради тоа – тие можат да дадат и да се

¹³⁵ 3 Математички термин кој означува функција која секогаш се приближува до својата граница, но никогаш не ја достигнува. Идејата е дека душата во пеколот вечно се приближува до непостоењето, но никогаш не го достигнува. Само така можам да ја разберам потврдата на постојаното сведочење на Црквата за реалноста на пеколот, истовремено признавајќи ја реалноста дека апсолутното одвојување од Бог е *ipso facto* апсолутна одвоеност од битието, бидејќи онтолошката реалност на универзумот зависи од нејзината врска, несовршена и скршена, иако е ефикасна и конечна) со нејзината прва причина (и конечна).

послужат со добри работи како пријателство и славење. Душите на проклетите се определиле, слободно, да не бидат со Бога, и како такви, тие се одлучиле да го обезличат тој божествен лик. Навистина, тие самите го обезличиле. Повторно, ова значи дека во пеколот нема ниту забава, ниту пријателство, бидејќи само суштествата што го носат Божјиот лик се способни за тие работи.

Ова ми изгледа како заклучок на христијанската метанаративност: да го запознаеш Бог и да уживаш во Него засекогаш. Овде слободната волја на човекот е спасена и поправена во контекст на новото создание. Тоа е за различно од детската, наивна невиност на човекот во Битие 3, ова е вистинска, цврста и вечна праведност што ја овозможи Самиот Бог за нас, но во универзум каде што смртта (а со тоа и гревот, симптом на смртта) е протеран.

Христијаните се фокусираат на јазикот на познавањето на Бога користејќи ја метафората да го видат. Ова се нарекува блажена визија и се однесува на непосредувана форма на знаење. Се нарекува „блажен“ затоа што води до совршена среќа и исполнување на создаденото битие. Со други зборови, визијата не е ништо друго освен целосно познавање на Бога, и затоа е различна од знаењето за Бога. Дефиницијата, исто така, појаснува дека праведните учествуваат во оваа визија во моментот на нивната смрт, како души на Божјото небо, кои го чекаат воскресението на телото и вечниот живот. Тоа води до совршена среќа затоа што душата конечно и целосно го исполнува својот телос - причината поради која е создадена.

Многу христијани (најчесто католици и православни) веруваат дека душите на праведните на Божјото Небо можат да се застапуваат за нас денес, бидејќи на крајот на краиштата има само една Црква – не две цркви: една за мртвите и една за живите. Околу душите на праведните заминати при Бога, ја наоѓаме Исусовата приказна за Лазар и богатиот човек (Лука 16:19-31), каде што и блажените и проклетите се свесни и активни, или изјавата во Евреите 12:1, дека „ние сме опкружени со толку голем облак од сведоци“. Очигледно, сведоците мора да имаат некаква свест за реалностите на земјата.

Други христијани веруваат дека душите одат во некој вид на хибернација (душевен сон) додека го чекаат воскресението на телото. Сепак, важноста на разликата помеѓу овие две алтернативи не треба да се прецени, бидејќи и двајцата се согласуваат дека вечната реалност на луѓето е како воскреснати телесни суштества. Тоа е како пар кој доаѓа 30 минути порано за резервации за вечера, а едниот сака да чека и да го гледа кошаркарскиот натпревар во барот, а другиот сака да види дали во соседната книжарница го има најновото издание на Foreign Policy или First Things. И двајцата се согласуваат дека главната работа е вечерата.

Никејскиот симболите на верата го резимираат Светото писмо и учат дека Исус ќе се врати од небото, ќе им суди на живите и мртвите (старата верзија вели „брзите и мртвите“), а неговото Царство нема да има крај. Чинот да се биде крал и да се владее со универзумот кој е исчистен од смртта е нераскинливо поврзан со чинот на владеење. Се сомневам дека луѓето тогаш ќе можат да го завршат својот претходен голем

налог (оригиналниот, од Битие 1:28, пред смртта да се попречи):

Си беше еден богат човек кој се облекуваше во порфир и во свила, и секој ден живееше раскошно и се веселеше. А еден сиромав, по име Ла-зар, лежеше пред вратата негова сиот покриен со красти, кој сакаше да се нахрани со трош-ките што паѓаа од трпезата на богатиот; и кучињата доаѓаа и ги лижеа ра-ните негови. Умре сиромавиот и ангелите го од-несоа во пазувите Авраамови; умре и богатиот и го погребаа. И во пеколот, додека беше во маки, ги подигна очите свои и го виде оддалеку Авраам и Лазар во не-говите пазуви. Тогаш тој извика и рече: „Оче Аврааме, смилувај ми се и прати го Лазар да го накваси својот прст во вода и да ми го разлади јазикот, зашто многу страдам во овој пламен!“ Но Авраам рече: „Синко, сети се дека ти си го добил своето добро уште до-дека беше жив, а Лазар злото; сега, пак, тој се утешува, а ти се мачиш. Освен тоа, меѓу вас и нас има голема провалија така што оние кои би сакале да дојдат кај вас, не можат; а исто така и оние оттаму – кај нас.“ А тој пак рече: „Тогаш, те молам, оче, прати го во татковата ми кука, зашто имам петмина браќа, та да им посведочи, за да не дојдат и тие во ова место на маките!“ Авраам му рече: „Тие ги имаат Мојсеј и Пророците; нив нека ги слушаат!“ А тој рече: „Не, оче Аврааме, туку, ако некој од мртвите оди кај

нив, тогаш ќе се покаат.’ Авраам му рече: „Штом Мојсеј и Пророците не ги слушаат, тогаш и да воскресне некој од мртвите, тие нема да му поверуваат.““ (Лука 16:19-31)

Тие веќе биле плодни, а Исус се чини дека го спречува бракот и (некој би помислил) раѓањето по воскресението (Матеј 22:30). Преку правењето ученици, светиите веќе вродиле со плод и го умножиле својот број, а сега треба да ја наполнат земјата и да ја покорат. Не е невозможно човештвото да оди подалеку од земјата и да го насели целиот универзум. Светото Писмо дава малку информации за тоа каква нова мисија ќе имаат граѓаните на Царството Божјо по воскресението. Но, „Божјето живеалиште [ќе биде] со луѓето. Тој ќе живее со нив, и тие ќе бидат негов народ, а самиот Бог ќе биде со нив како нивен Бог“ (Отк. 21:3).

Ислам

Ако некои христијани смислиле неверојатно сложени (и забавни) есхатологии, исламот многу ги надминува. Исламската есхатологија (а јас се приклонувам кон сунитската традиција) е многу јасна во нејзината конкретна историчност. Односно, за разлика од христијанската есхатологија, која може да предложи различни читања на пророчки делови, во исламот постои силен консензус за тоа какви ќе бидат последните денови кои водат до големиот Јавм ал Кијама или Денот на Воскресението (а оттука и судот). Мојот колега и пријател Брент Нили, експерт за исламска апокалиптична литература, ја состави оваа

листа на елементи поврзани со крајот на времето во исламот:

Што се однесува до предлозите, небесните и други, да, „знаците“ : 1. Во Куранот има еден вид „небесни знаци“ (вклучувајќи го, според некои толкувачи, паѓање на Месечината); 2. постојат предлози кои одиграле улога во исламскиот есхатологија во историјата; 3. потоа тука се предлозите собрани во хадиси, канонски и други. Некои од знаците се однесуваат директно на небото, како „фрлање“ или „паѓање“ (кадф) одозгора; затемнувања; чад; искривувања во времето (супер долги денови или ноќи); и големиот „завршен знак“ на сонцето што изгрева на запад.

Има безброј други знаци од секаков вид, некои „поголеми“, некои „помали“, некои дискретни настани, некои општи (морално распаѓање, жени водечки, сексуална попустливост, враќање на ватанија или паганизам, итн.) Други знаци вклучуваат Деџал (со милион свои знаци), Махди, Исус, оган во Сирија, горење на земјата од страна на Хиџас. Кааба од Етиопјанец, освојување на Ерусалим, чуми, изградени високи згради, фигура „суфијани“, свер наречен Даба, освојување на Константинопол итн. Се разбира, многу од нив се поврзани со минати настани - но тие се или реинтерпретирани или ќе треба да се повторат.¹³⁶

Главниот знак во исламската апокалипса вклучува антихристовата личност наречена Ал Масиих ал Даџал. Овој лажен месија не е спомнат во Куранот, но тој е во хадисот. Навистина, знаеме многу повеќе за него отколку што знаеме за потенцијалната

¹³⁶ Лична е-пошта (декември 2014 година).

антихристовата фигура во Библијата. Знаеме дека е слеп во десното око и окото ќе му се испакнат како грозје;¹³⁷ ќе биде румениот;¹³⁸ дури и Ное проповедал за оваа фигура;¹³⁹ тој ќе го има зборот кафир (неверник) напишано на неговото чело, но само вистинските верници ќе можат да го видат ова.¹⁴⁰ Како антихристот од Библијата, тој ќе заведе многумина со своите лажни учења. На крајот, Дадал¹⁴¹ ќе подигне персиска војска од околу 70.000 војници.

Исус, муслиманскиот пророк кој никогаш не бил распнат, туку бил однесен на небото, ќе се спушти во Дамаск. Тој ќе го брка лажниот месија и ќе го убие. За време на ова второ доаѓање Исус ќе го оправда исламското тврдење дека тој бил вистински и вистински муслимански пророк:

Раскажува Абу Хуреира: Алаховиот апостол рече: „Часот нема да биде воспоставен додека синот на Марија не слезе меѓу вас како праведен владетел, тој ќе го скрши крстот, ќе ги убие свињите и ќе го укине данокот Џизија. Парите ќе бидат во изобилство, така што никој нема да ги прифати (како добротворни подароци).¹⁴²

¹³⁷ Сахих ал Бухари том 3, број 105

¹³⁸ Сахих ал Бухари том 9, број 242

¹³⁹ Сахих ал Бухари том 4, број 553

¹⁴⁰ Сахих муслиманска книга 41, број 7007

¹⁴¹ Видете го записот во речник за повеќе детали.

¹⁴² Сахих ал Бухари том 3, број 656

Укинувањето на цизијата имплицира дека Луѓето на Книгата повеќе нема да можат да живеат под муслиманска управа, и затоа мора или да бидат протерани (ако навистина постои некое место во светот што не е под муслиманска власт), да се прифатат во ислам или да бидат убиени. Ако тие бидат протерани или убиени, тоа би го објаснило приливот на пари во ризницата на Ума.

Исус тогаш праведно ќе владее над *уммата*. Според различни извори, тој ќе земе жена, ќе има деца, ќе оди на хаџ и на крајот ќе умре од природна смрт и ќе биде погребан до пророкот Мухамед во Медина.

Слушнав како христијаните нагласуваат колку имаме заедничко со муслиманите затоа што сите веруваме дека Исус ќе се врати. Навистина има заедничкост помеѓу исламот и христијанството, но ова не ме смета за едно од нив, токму затоа што една од централните причини за враќањето на Исус е да го побие христијанството (и јудаизмот) јавно, а можеби и насилно (имплицирано со укинувањето на цизијата).¹⁴³ Исус во оваа есхатологија функционира како Алах во Куранот: оној кој постојано ја оправдува каузата на Мухамед. Има многу други знаци кои ќе се случат непосредно пред Воскресението, како што беше

¹⁴³ Забележете го казнувањето на Исус и во многу христијански толкувања на неговото враќање. Еднаш јас прашал еден муслимански пријател колку луѓе убил Мухамед. Тој одговори: „Јас не знам, веројатно многу!“ И тогаш прашав: „А колкумина уби Исус? Тој одговори, „Сè уште нема, но кога ќе се врати кој знае колку луѓе ќе убие!“ Си помислив ова беше прекрасен одговор.

споменато погоре. Враќањето на Исус не е последниот знак ниту е нужно најважниот од нив. Сепак, го наведов овде, бидејќи е од посебен интерес за христијаните кои се обидуваат да го разберат исламот.

Откако ќе се случат овие знаци, ќе се случи воскресението на целото човештво и на поединците ќе им се суди врз основа на добрите и лошите дела што ги направиле. Сепак, е тешко да се препознае статусот на христијаните и Евреите, бидејќи дали секое добро дело може да го надмине злото од негирањето на последниот пророк на Алах? Повеќето луѓе кои се приближуваат до судот нема да го знаат својот статус кај Бога, иако има некои исклучоци, како оние кои умираат во цихад.¹⁴⁴ Бог е навистина милостив и сочувствителен, но тој е исто така строг, и човек нема начин со сигурност да знае каква ќе биде волјата на Аллах на судот.

Сепак, постои интересен хадис за спасението:

Абу Хуреира го извести Аллаховиот Пратеник (Малах над него) дека рекол: Јас ќе бидам прв меѓу потомците на Адам на Денот на Воскресението и јас ќе бидам првиот посредник и првиот чие застапување ќе биде прифатено (од Аллах).¹⁴⁵

Импликацијата е дека Мухамед ќе посредува пред Бога за својот народ. Ова не е исто што и заменското помирување, каде што Исус умира за гревовите на луѓето, со што се искупува за нив, но постои јасен впечаток дека ако некое лице е на границата помеѓу

¹⁴⁴ Сахих ал Бухари Книга 93, број 555

¹⁴⁵ Сахих Муслиман Книга 30, број 5655

градината (џана) и огнот, тогаш ова посредување е многу важно.

Но, разгледајте го и овој фасцинантен хадис:

Раскажува Ум ал-Ала: Жена Ансари која му дала залог на верност на пророкот дека ансарите влечеле ждрепка во врска со живеалиштето на емигрантите. На Осман бин Мазун беше одлучено да живее со нив (т.е. семејството на Ум ал-Ала), на Осман се разболе и го доев додека не умре, а го покривме со неговата облека.

Тогаш Пратеникот дојде кај нас и јас (обраќајќи му се на мртвото тело) реков: „О Ебу Ес-Саиб, Аллаховата милост нека биде врз тебе! Сведочам дека Аллах те почестил.“ На тоа Пратеникот рече: „Од каде знаеш дека Аллах го почестил?“ Јас одговорив: „Не знам. Нека се жртвуваат татко ми и мајка ми за тебе, о Аллахов Пратеник! Но кој друг е достоин за тоа (ако не Осман)?“

Тој рече: „Што се однесува до него, по Алах, смртта го зафати, и јас се надевам на најдоброто за него. За Аллах, јас никогаш нема да тврдам побожност на никого по него. Тоа ме растажи и кога заспав, во сон видов поток кој тече за Осман бин Мазун. Отидов кај Аллаховиот Пратеник и му кажав за тоа. Тој забележа: „Тоа ги симболизира неговите (добри) дела.“¹⁴⁶

¹⁴⁶ Сахих ал Бухари том 5, број 266

Еве еден човек кој очигледно не е сигурен во сопствената вечна судбина.

Сè на сè, значи, на прашањето за конечниот суд и вредноста на посредувањето на Мухамед (или други пророци или свети луѓе) не може да се одговори одлучно. Мислам дека христијаните не треба да се радуваат поради ова, бидејќи нашето Свето Писмо е многу прецизно и сигурно во однос на она што се бара за спасение на конечниот суд. Изгледа дека Римјаните 10:9 е недвосмислен и јасен исказ, Марко 16:16 се чини дека додава крштевање во вода на условите за спасение, 1 Јован 1:19 изгледа дека бара редовно признавање на гревовите покрај првобитното признавање на верата, а 1 Јован 2:4 изгледа дека ја поставува високата граница на верата. Од друга страна, постојат минималистички, есенцијалистички читања, како крадецот на крстот или многу инклузивниот стих од Јоил, кој често се цитира во Новиот завет: „Кој го повикува името Господово, ќе се спаси“ (2:32). Имаше многу обиди да се одреди кој е минимумот што треба да се направи за да се спаси, но дури и да се постави прашање за „Што е најмалку што може да се направи за да се спаси“ е само по себе прашање на кое Исус или Апостолите никогаш не би одговориле. За нив секогаш беше прашањето, што друго можете да направите за да го живеете вашето спасение?

Слично на тоа, меѓу муслиманите, сум сретнал некои кои се многу загрижени за Судниот ден бидејќи пропуштиле неколку дневни молитви. Но, сретнав други кои отворено ме поканија во исламот,

рекламирајќи дека,, религијата е лесна, бидејќи секое добро дело за време на Рамазан вреди повеќе од лошото дело направено во остатокот од годината; така што ако го држиш постот и си добар еден месец годишно, тогаш можеш да бидеш прилично уверен дека твоите добри дела ќе ги надминат твоите лоши“. Исто така, постои силна традиција дека одржувањето на рамазанскиот пост или правењето хаџ ќе доведе до целосно ослободување од сите гревови направени до тој момент од животот. Сепак, невозможно е со сигурност да се знае сопствената судбина, без разлика колку е побожен.¹⁴⁷

Од Куранот и хадисот дознаваме многу за судбините на праведните и на проколнатите. Знаеме дека праведните и проклетите ќе живеат на намерно создадени места кои веќе постојат. Во поранешните времиња дури се мислело дека некој би можел да го најде влезот во Геена (пеколот) некаде во Јемен.¹⁴⁸

Што се однесува до вечната среќа, таа е претставена како градина или џана, а понекогаш се нарекува и рај, древен персиски збор што значи „заграден ограден простор“ (со градина во него):

Слика на градината која им е ветена на оние кои се должни (кон Аллах): Под неа течат реки;

¹⁴⁷ Ова не е нашата главна тема овде, но интересно е да се забележи дека една од причините поради која некои луѓе преминуваат од ислам во христијанство е токму поради тоа што постои чувство на сигурност, што „со голема доверба пристапуваме кон Божјиот престол на благодатта“ (Евреите 4:16).

¹⁴⁸ Ова е за да се разликува есхатолошката геена од долината [синовите на] Хином, вистинска долина надвор од Стариот град на Ерусалим.

неговата храна е вечна, а неговата сенка; тоа е наградата на оние кои се должни, додека наградата на неверниците е Огнот. (13:35, Пиктал)

Понатаму, таму нема гнев или трудољубивост, побожните ќе бидат пречекани од ангели и никогаш нема да бидат протерани од таму. Има кул пијалок; обилно овошје; мажите имаат со себе скромни, девствени женски придружници (55:56); и ќе се потпираат на „каучи обложени со свилен бродат“ (55:54). Куранот е експлицитен дека градините на побожните се токму оние на Едем (38:50). И ова нè враќа во нашата потрага да го разбереме исламскиот метанаратив: по нивната првична грешка, Бог ги натерал Адам и неговата сопруга да ја напуштат рајската градина. Целата историја е еден полигон за да се види кому ќе му биде дозволено да се врати во тие градини: „А Аллах ги создаде небесата и земјата со вистина, и на секоја душа да и се врати она што го заработи. И нема да им биде нанесена неправда“ (45:22, Сахих Интернационал).

Има и интересен хадис за подготовката на Алах на рајот и геена. Овој хадис, бидејќи го известува Божјиот говор надвор од Куранот, припаѓа на посебна категорија на хадиси наречена кудси:

Пратеникот на Аллах (мир над него) рече: „Кога Аллах ги создаде рајот и огнот од пеколот, го испрати Џеврил во рајот, велејќи: Погледнете го и што подготвив во него за неговите жители. Тој рече: Со твојата слава, никој не го слуша тоа. рече: За слава Твоја, се

плашам дека никој нема да влезе во него. Така Тој нареди да го опфатат страстите. Потоа рече: Врати се кон него. А тој се врати кон него и рече: По слава Твоја, јас се плашам дека никој нема да побегне да влезе во него.“¹⁴⁹

Овој извештај подетално го повторува начелото дека човечката историја е полигон за тестирање. За разлика од христијанскиот метанаратив, Алах и неговите ангели се активно вклучени во подготовката и одржувањето на рајот и Геена. Во христијанскиот метанаратив, пеколот е неприродна состојба на битие-нешто што нема свое позитивно постоење. Ц.С. Луис, во својот маестрален „Големиот развод“, го спореди ова со пукнатина во земјата.

Во исламот, сексот е еден од главните дарови што Бог им ги дава на побожните мажи. Што се однесува до жените, не е јасно каква е нивната улога или награда во рајот. Постои силна традиција во христијанството што го оценува ова како телесна визија за вечна среќа – бескраен секс, реки од вино, удобност и просперитет, пријателство и веселба. Можеби е телесно – но што е толку лошо во тоа? Исламската визија за есхатонот секако се поврзува со машката душа на начин што не го поврзува црковната формулација на сопствената есхатологија. Со други зборови, се сомневам дека во многу случаи сензуалната вечност е предност на исламот, а не обврска – барем кога станува збор за мажите.

Учиме и за Геена или, како што понекогаш едноставно се нарекува, Огнот (ал нар). Огнот е многу

¹⁴⁹ 17 Хадис Кудси 38, по авторитет на Абу Хураира, присутен во збирката на Абу Дауд.

пожежок од земниот оган, храната на неговите жители е дрвото Закум и содржи повеќе жени отколку мажи.¹⁵⁰ Не само што грешниците ќе живеат во огнот, туку и неверниците цини (цинови). Аллах назначил специфични ангели да бидат чувари на душите во Цехна,¹⁵¹ а жителите на Геена биле проколнати од Алах, ангелите и целото човештво.¹⁵²

Она што гори во пеколот се луѓето и камењата.¹⁵³ Слушаме и за некои казни што се користат во Геена: „Оние кои ги отфрлаат знаците Наши, наскоро ќе ги фрлиме во оган. Колку често ќе им се испече кожата, ќе ги менуваме со свежи кожи, за да ја вкусат казната. Зашто Аллах е возвишен и мудар“ (4:55-56). Во сон, еден од придружниците на Мухамед видел дека тоа е како длабок бунар, со луѓе спуштени наопаку и чувани од ангели со железни боздоган.¹⁵⁴ Во друг пасус читаме за врела вода што се истура врз главите на жителите на Геена.¹⁵⁵

Есхатолошката визија на исламот ја открива правдата и великодушното на Бога, кој владее и со градината (ал џана) и со огнот. Неговата благост и задоволство се покажува со среќата и изобилството на живот што го доживуваат малкумина кои влегуваат во градината, но и со лелекот и маките на оние кои не му

¹⁵⁰ Сахиих ал Бухари број 3241, Сахиих муслимански број 2737.

Пред христијанските наслаги, тој треба да се осврне на последните стихови од Проповедник 7 каде што авторот наведува дека нашол само еден маж меѓу илјада кои биле мудри, но ниту една жена меѓу тие илјади..

¹⁵¹ 74:31

¹⁵² 2:161, 162

¹⁵³ 2:24

¹⁵⁴ Сахиих Ал Бухари том 9, број 155

¹⁵⁵ 22:19-22

се поклонувале сам и не го слушале неговиот Пратеник. По конечниот судски баланс ќе биде вратен во универзумот и оние што живеат во градината живеат според неговата вечна волја, шеријатот. Во оваа смисла, конечниот резултат е навистина длабок и универзален мир. Оние кои не би живееле според оваа божествена волја – шеријатот – доживуваат вечна казна што ја изрекуваат неговите ангели на местото на огнот. Драматичното есхатолошко одвојување на послушните од непослушните на Денот на Воскресението е доволно за да се врати првобитната рамнотежа. Секој човек, без разлика дали е благословен или проклет, на тој начин го исполнува својот телос: да ја спознае силата на Аллах и притоа да го обожува: „И јас не ги создадов цините и луѓето освен да Ме обожуваат Мене“ (51:57).

Но, што е со ѓаволот? Оној кој на почетокот се спротивставил на Аллах и не сакал да се поклони пред Адам? Потсети се дека по оваа пресметка ѓаволот му рекол на Бога: „Го гледаш ли ова (суштество) кое си го почестил над мене, ако ми дадеш благодат до Денот на Воскресението, јас навистина ќе го грабнам неговото семе, освен неколку“ (17:62). Еве натпревар! Дека до Денот на Воскресението ѓаволот ќе искушува и ќе грабне колку што може повеќе од овие наводни возвишени суштества – суштество толку возвишено што Аллах му заповедал дури и на ѓаволот да се поклони пред него.

Но, тогаш размислете за одговорот на Алах на овој предизвик:

Оди, и кој од нив те следи - ете!
пеколот ќе биде вашата исплата, обилна
исплата. И возбуди го секој од нив што можеш

со својот глас, и поттикни го својот коњ и нога против нив, и биди им соучесник во богатството и деца ветувај им. Сатаната им ветува само дека ќе измами. Еве! Моите (верни) робови - ти немаш моќ над нив, а твојот Господар е доволен како чувар. (17:63-65, Пиктал)

Аллах го прифаќа предизвикот, иако по Денот на Воскресението, ѓаволот и сите што го следат, ќе најдат место во Геена. На англиски не се среќава, но на арапскиот е јасно дека „твојата исплата“ е во множина - ти (ѓаволот) и сите што те следат. Како и да е на ѓаволот му се дава слобода да ги искушува и намами луѓето. Меѓутоа, над робовите на Алах - арапскиот е 'abiid што обично најдобро се преведува како робови – ѓаволот нема моќ.

Во есхатонот предизвикот е заклучен. Ѓаволот навистина доведе поголем дел од човештвото во Огнот, но дури и во овој Аллах се прославува.

Понатаму, самиот ѓавол, веројатно, сега е во огнот, неспособен да ги искушува робовите на Алах кои се поклонуваат и уживаат во неговата милост во градината. Ова е можеби тајната причина што Аллах ја имал при создавањето на човекот – тие би можеле да уживаат во Аллаховата великодушност на телесен и материјален начин недостапен за ангелите:

И кога Господарот твој им рече на мелеките: Ете! Ќе поставам намесник на земјата, тие рекоа: Ќе поставиш ли во неа некој што ќе направи зло и ќе пролее крв, а ние Твоето славољубие и те посветуваме? Тој рече:

Јас сигурно го знам она што вие не го знаете.
(2:30, Пиктал)

Алах веќе имал ангели да му се поклонуваат, па зошто да ги создаваме и луѓето?

Што можеле луѓето да направат, а ангелите не можеле? Или, како може Аллах да биде прославен од луѓето на начин на кој ангелите не би можеле да го слават? Луѓето, во нивната телесна и сензуална физичка способност, имаат авенија на обожавање на божественото суштество што ангелите и џините, бидејќи се суштински бестелесни, немаат. Во христијанската метанаративност, луѓето биле создадени според лик и подобие на Бога и им била дадена слободна волја, и така тие би можеле да го *сакаат ако одлучат*.

Двете визии на есхатонот, значи, се нераскинливо врзани за телеолошките антропологии во нивните многу различни наративи на создавањето. Двете визии на есхатонот предлагаат телесно воскресение и целосно познавање на Бога, при што христијанството се фокусира на Божјата љубов, а исламот се фокусира на неговата моќ. За да се случи ова, христијанството бара воплотување, Крст, Воскресение и конечно ново Создавање. Во исламот проблемот беше многу полесен – имаше предизвик на ѓаволот, кој Алах го прифати; ѓаволот ги искушувал и ги напамил луѓето, правејќи ги неуки за Божјата волја. Бог одговори со гласници и пророци, кулминирајќи со Мухамед, неговиот Куран и неговата *ума*-заедница која е неповратно и политичка и „религиозна“, истовремено империјална религија и религиозна империја.

Мисијата на Црквата што ја основал Исус е да им ја понуди Исусовата порака за божествено помирување – Евангелието – на сите народи на земјата во подготовка за есхатонот. Мисијата на уммата е да се надмине во шемите на ѓаволот со тоа што ќе го заповеда правото и ќе го забрани зло, стекнување на граѓанска моќ да го стори тоа кога е можно - преку миграција, плодност, дава или цихад. Правејќи го ова, *уммата* ќе го подготви светот за есхатонот. Црквата за разлика од *уммата* бидејќи иако има кодекс на етичко однесување, таа нема шеријат. Црквата нема никаков, детален библиски рецепт за тоа како треба да се поврзе со граѓанската власт, надвор од тоа Црквата никогаш не смее да биде идентична со граѓанската власт, за да не биде компрометирана нејзината мисија.¹⁵⁶ Спротивно на тоа, мисијата на уммата на крајот се остварува преку апсорпција на сета граѓанска моќ во божествено откриеното и непроменливо општество на целокупното човечко општество. Црквата тогаш може да покани, но не и да присилува; *Уммата* по божествена и праведна потреба може и, понекогаш, мора да присилува.

Прашања за дискусија

Каква е муслиманската визија за улогата на Исус во есхатонот?

¹⁵⁶ Ова не значи дека некои христијани не замислиле блиска и хармонична соработка меѓу црквата и државата, што е политичка идеологија која има и славно минато, особено во Византиската империја. Но, дури и тогаш, па дури и на врвот на папската моќ на Запад, немаше напор целосно и беспрекорно да се спојат двете во едно.

Авторот неколку пати спомнува дека исламот се поврзува со маишката душа како позитивен аспект на исламот кој донекаде му недостига на христијанството. Ако исламот се поврзува со маишката душа, зарем не треба да се поврзе и со женската душа? И ако не, зошто да не? И ако не, дали е навистина предност, како што тврди авторот?

Поглавје девет ЗАКЛУЧОК

Започнав со аргументирање за напуштање на категоријата религија како основа за споредување на исламот и христијанството и наместо тоа се определив за компаративно проучување на нивните метанаративи. Откако забележав дека нивните протологии изгледаат слични, тврдев дека тие предлагаат различни антропологии, при што луѓето се создадени од различни причини. Во исламот е да се знае моќта на Бога, а во христијанството да се знае неговата љубов. И двете се согласуваат дека обожавањето на Создателот е од суштинско значење за човечкиот телос. Сепак, основната бифуркација во двете метанаративи се појавува на точката на хамартиологијата: христијанството тврди дека влегувањето на смртта преку гревот во универзумот е фундаменталниот проблем во метанаративот, при што исламот го претставува божествениот натпревар помеѓу Бога и ѓаволот, кој самиот ќе ја користи стратегијата на незнаење или цахилија од познавањето и заповедувањето на Бога на луѓето. Во христијанскиот метанаратив бунтот на човекот е со таква длабочина што отуѓувањето на човештвото од Бога станува заедничко и комуникативно: првороден грев. Во исламот, бунтот резултира со протерување од градината, иако првобитната невиност на луѓето е задржана. Оние кои ги слушаат Божјите заповеди, на крајот, ќе се вратат во градината.

Во христијанскиот метанаратив Израел е повикан од Бога да живее верно според Тора. Оваа верност кон Тора ќе го привлече вниманието на

народите и племињата околу Израел кои ќе ја научат Божјата волја преку Израел. Меѓутоа, Израел не бил верен на овој завет. Додека Куранот има многу помалку информации за Израел отколку Библијата, исламскиот метанаратив исто така го осудува Израел за недостиг на верност на нивниот завет со Бога, и тоа и покрај фактот што Синовите на Израел примија толку многу повеќе гласници и пророци отколку другите луѓе на земјата.

Меѓутоа, христијанскиот метанаратив не е подготвен да се откаже од Израел, а Исус од Назарет е верен на заветот и така го реконституира Израел. Тој го објавува Царството Божјо, повикувајќи ги луѓето да се покаат и преку својата крв пролеана на крстот потврдува нов завет кој обезбедува простување на гревовите за неговите ученици. Пред собирањето на човечката историја (есхатонот), неопходно е на секое племе, јазик и народ да му се даде можност да влезе во Неговото Царство преку покајание. Имајќи ја оваа цел на ум тој иницира движење и основа заедница која го добива генеричкото име *ekklesia*, што значи собрание или собирање. На оваа заедница и е даден кодекс на однесување, обред на иницијација, обред на спомен, изјава за мисијата, лидерство, стратегија за раст (учество) и самиот Божји Дух да ја анимира и да ја зајакне.

Метанаративата на исламот признава дека Исус бил пророк, но инсистира дека христијаните погрешно ја разбрале и ја искривиле неговата порака и служба. Во метанаративот на исламот проблемот не е смртта и нема првороден грев, така што икупителната смрт на крст е излишна и бизарна. Понатаму, божествените текстови откриени на Мојсеј, Давид и Исус биле расипани и на нив не можело да се потпре за да се

поучуваат луѓето да живеат според Божјата вечна и мудра волја за човечкото општество - шеријатот.

Она што беше потребно, според исламскиот метанаратив, беше печат на пророците – некој што ќе го донесе јасниот и нераспадлив божествен закон на човештвото, а Мухамед ја изврши оваа улога. Во секој збор и дело на овој човек Бог ја откривал својата волја за човештвото, а Бог му испратил божествена книга без грешки и расипувања (како претходните книги). Божјата волја за човештвото беше, како Тората, сеопфатна, вклучувајќи инструкции за широки теми како што се банкарството, јадењето, бракот, војната и мирот, дипломатијата, медицината, крајот на човечката историја, облекувањето, кривичното право, тестаментот и тестаментите и многу повеќе. Заедницата анимирана од Мухамед беше наречена ума и ѝ беше дадена мисија да наредува за добро и да забрани од лошо, и тоа да го прави до крајот на светот. Методите за извршување на нејзината мисија беа пошироки од оние на кои им беа дадени на Црквата, зашто, покрај проповедањето, *уммата* може, а можеби и мора, да ја користи силата на мечот доколку е потребно за да наложи за добро и да забрани од погрешно.

Црквата на Исус може да работи со граѓанската власт, или, понекогаш, може да треба да работи и покрај тоа. Меѓутоа, Царството што го најави Исус никогаш не може да биде идентично со ниту едно од царствата на овој свет - толку длабоко заразено од смртта преку гревот е космосот. Исламската метанаративност е многу пооптимистичка, бидејќи нејзиниот проблем е многу полесен, а во него луѓето во основа остануваат добри. И така, исламскиот метанаратив и предвидува и

пропишува дека уммата може и треба да ги воведе Царството и Божјиот закон овде и сега.

Заедниците денес ги извршуваат своите мисии со различен степен на успех. И двете вери нумерички растат, но само нумеричкиот раст не треба да се меша со успехот во однос на нивните соодветни мисии. Јас, исто така, долго тврдев дека иднината на Западна Европа ќе биде под силно влијание, а можеби и доминирана, од исламската метанаративност во многу од нејзините урбани центри. Дадов докази засновани на демографски и миграциски обрасци за да ја поддржам оваа хипотеза. Сепак, пропаста на Западот не треба да се толкува како крај на христијанството.

И двете метанаративи предлагаат конечна пресуда. Во исламот, благословеното враќање на првобитната среќа на Градината, со проклети да бидат измачувани од Божјите ангели во пеколот. Во христијанството пеколот е парадоксална реалност - но онаа што е неопходна од Божјото почитување на слободната волја. Целото човештво ќе ја помине вечноста со својот бог: а тоа може да биде Создателот на душата или јас на душата. Меѓу муслиманите и христијаните постои консензус дека ѓаволот ќе биде фрлен во вечниот оган на пеколот. Црквата, откако ја исполни својата мисија кон народите во светот, тогаш ќе се собере заедно во слава на Бога, со луѓе од секое племе, јазик и народ. Состојбата на блажениот се сумира како гледање на Бога и спознание, повторувајќи го релацискиот аспект на христијанската антропологија. Во есхатонот, новоста на Исусовото воскреснато тело ќе се прошири низ целиот универзум што ќе резултира со негова апокатастаза - негово повторно раѓање или обновување или „обновување на сè“ (Дела 3:21).

Сакам да бидам транспарентен за мојот сопствен став за сето ова. Јас сум, очигледно, христијанин. Не се плашам ниту од исламот ниту од муслиманите. Верувам дека Црквата на Исус ќе продолжи до крајот на векот затоа што тој тоа го вети.

Се надевам дека сум исто толку критичен кон христијанството како што сум кон исламот, и гледам дека *уммата* прави неколку работи правилно, а јас не гледам дека Црквата, во голема мера, прави правилно. Исто така, верувам дека исламот има иднина, додека западната цивилизација е во неповратна состојба на опаѓање. Не сум премногу тажен поради ова бидејќи Западот, верувам, престана да ги исполнува телосите на една цивилизација.¹⁵⁷

Второ: има неколку теми кои намерно избрав да не ги обработувам, првенствено слободната волја и суверенитетот на Бога. Многу христијани и муслимани не би се согласиле со мене, но јас се чувствувам прилично уверен велејќи дека и Библијата и Куранот инсистираат на тоа дека луѓето имаат вистинска слободна волја додека Бог е исто така суверен над целата историја. Тоа е очигледен парадокс со кој се чувствувам удобно, но многу муслимани и христијани не се и се чувствуваат принудени да ја свртат вагата на едната или на другата страна: човечка или божествена.

¹⁵⁷ Вистина е дека тоа во значителен степен значи и пропаст на либералната демократија, со владеење на правото, приватна сопственост, заштита на правата и верска слобода. Бидејќи тие водат кон човечкото процут, како што докажа историјата, не треба да бидам тажен поради тоа? Мојата надеж е дека на крајот, меѓу кршењето, еден ден ќе се појави нешто ново и свежо и поавтентично и поблиску до вистинското јадро на човечкото искуство - но тоа е далеку од гарантирано.

Јас не. Едноставно ќе се согласам со Лутер за ова: „Ако одиш во рајот, фала му на Бога; ако одиш во пеколот, заблагодари се себеси“.

Трето: секој треба да донесе одлука. Христијанството и исламот се иднината, и ако луѓето сакаат да припаѓаат на заедница која неприродно не се деселектира од постоењето (секуларен хуманизам, атеизам), тоа се силните коњи. Слушнав една студентка која се жали дека се моли и верува во Бога, но не оди во црква затоа што е „полна со лицемери“. Еве како му одговарам на тој студент (и тоа го правам порано или подоцна секој семестар, на секој час): Лицемерно е човек да профитира од христијаните - со тоа што ќе се школува во христијанско училиште, ќе се храни во град основан од христијански мисионери, како што е Сан Антонио, ќе биде роден или згрижен во болница основана од христијани, или да се храни и да не ве облечат христијаните- му се поклонуваш на твојот Создател? А тоа е затоа што некои од нив се лицемери? Се разбира, христијаните не успеваат да ги исполнуваат своите морални аспирации. Но, лицето кое ја поднесува жалбата е вистинскиот лицемер. Ова го кажувам затоа што го предизвикав читателот сериозно да ги смета или христијанството или исламот како посветен начин на живот. Бидејќи на обвинението за лицемерие против Црквата е толку вообичаено, што почувствував дека е неопходно да се побие.

Четврто: Цихадот и крстоносните војни. Ова е уште една вообичаена заблуда: сите религии имаат насилство, исламот ги има цихадите денес како што христијаните ги имаа крстоносните војни. Еве ја историската вистина за крстоносните војни. Тие беа христијански обиди да го имитираат она што

муслиманите беа толку успешни во светата војна или сакрализираното насилство. Беа потребни неколку века, но Црквата сфати дека едноставно не може да го интегрира светото, борбено насилство во својот заеднички живот.

Еве што вели Бернард Луис од Принстон за крстоносните војни и цихад:

Цихадот беше света мисија наложена со Светото писмо и вградена во светиот закон, да продолжи додека целиот свет не се отвори за светлината на исламот. Крстоносната војна беше човечки потфат, не наложена – некои би можеле да речат забранета од христијанските списи, и преземена со ограничена цел, да се одбранат, или, каде што се изгубени, да се вратат христијанските територии.¹⁵⁸

Петто: аргументот дека *цихадот* и исламскиот „тероризам“ може да се проследат до крстоносните војни е погрешен. Еве како Томас Маден, еден од најистакнатите светски научници за крстоносните војни, кој го коментира овој аргумент:

Вистината е дека средновековните муслимани сфатиле дека крстоносните војни биле религиозни, но немале мал интерес за нив. Кога, во 1291 година, муслиманските војски ги отстранија последните остатоци од Кралството на крстоносците од Палестина,

¹⁵⁸ Европа и исламот во „Од Бабел до Драгомани“, 2004 година.

крстоносните војни во голема мера испаднаа од муслиманската меморија.¹⁵⁹

Шесто: како треба да реагирате на исламската иднина на Европа и Канада. Не се плашам од исламот. Со години живеам во градови со мнозинско муслиманско население и генерално се чувствувам задоволен и безбеден. Христијанскиот одговор на исламот не може да се заснова на страв, „зашто Бог ни даде дух не на страв, туку на моќ и љубов и самоконтрола“ (2. Тимотеј 1:7). Христијанскиот одговор на растот на исламот во Европа (во сета негова немонолитна и разновидност) мора биди еден од љубовта. Зашто љубовта е тајното оружје на христијанската вера. И не, не ми пречи да зборувам дека христијаните имаат оружје. Тоа е оружје на слабите, а со тоа и моќно. Ова е поентата на Толкин (побожен католик) кој регрутира слаб хобит за да го уништи Прстенот на моќта. Богот на христијанската метанаративност е таков – користи слаби работи за да се прослави Себеси и да ја пренесе својата љубов, ставајќи го богатството на својот Дух во скромни глинени тегли.

Седмо: моето лично чувство за тоа зошто исламот е неосстварлив е дека погрешно го разбира човекот. Основниот принцип дека луѓето се раѓаат добри и дека проблемот е непознавањето на Божјата волја (или само недостатокот на образование воопшто)¹⁶⁰ е неодржлив.

¹⁵⁹ „Измислување на крстоносните војни“ во првите нешта (лето 2009), стр. 43.

¹⁶⁰ Како што предлага метанаративот на атеистичкиот секуларен хуманизам. Тој метанаратив и оној на исламот се многу блиску еден до друг штом ќе се навлезе површината, мислам. 5

Секој човек имал искуство да избрира што не е во ред, иако безрезервно и целосно знаел дека тоа што го прави ќе го повреди него и луѓето што ги сака. Не го гледам исламот (или секуларниот хуманизам, модерноста или атеизмот) како да има каков било начин да го објасни ова што на крајот нема да биде само-референцијално некохерентно.¹⁶¹ Размислете: шеријатот е детално дефиниран сега веќе многу векови, а денес има десетици земји кои се управувани од некој облик на шеријат. Сепак, ниту еден од нив не може да се посочи како пример за праведно и просперитетно општество што го ветува исламот.

Големиот увид на христијанската метанаративност се сумира во мрзливиот збор „сопственост“, што значи дека човечката волја е некако скршена и свртена внатре кон себе. Тоа значи дека човечката волја има склоност кон погрешното што не може едноставно да се објасни со незнаење – бидејќи оваа желба често се спротивставува на разумот и победува над разумот.

Оваа реалност е сумирана од Исус, кој рекол: „Духот навистина е подготвен, а телото е слабо“ (Мк 14:38) и од Павле, кој напишал: „Зашто не ги разбираам моите постапки, зашто не го правам она што сакам, туку го правам она што го мразам“. (Римјаните 7:15). Според тоа, христијанскиот метанаратив има капацитет да ја објасни реалноста дека луѓето се способни и за големо добро и за големо зло.

Односно, поставува мерило за вистина што не може да го исполни.

¹⁶¹ Односно, поставува стандард на вистина што не може да го исполни

Осмо: Премногу лесно го отфрлам либералното христијанство. Како можам едноставно да кажам дека либералната или прогресивната теологија „не е важно“? Можам да кажам затоа што во моментов припаѓам на една од најлибералните, најпрогресивни деноминации во светот, Епископската црква (САД), и јас го видов од внатре. Многу од нашите луѓе и свештенството се добри христијани и има надеж за нив, но структурата во целина, ако не се промени, нема иднина. Има многу докази за поддршка на она што го тврдев - дека либералното христијанство е во состојба на неповратно нумеричко опаѓање.

Т.С. Елиот напиша: „На крајот е мојот почеток“. Се надевам дека доаѓањето на крајот на оваа книга претставува почеток на понатамошно размислување и акција. Се надевам дека оваа книга му помогна на христијанскиот читател да разбере колку моќен и привлечен може да биде метанаративот на исламот. За нерелигиозниот читател, се надевам дека ќе ги земете предвид двете опции и ќе го прифатите Бог промислено преку која и да е поубедлива. Очигледно е дека сметам дека христијанскиот метанаратив е посполнет, доследен и поубав, не само затоа што ја кажува вистината за Бога, туку затоа што ни овозможува да се разбереме себеси – нашата голема способност за добро да живееме рамо до рамо со нашата голема способност за зло. Во случај некој муслиман да ја прочитал оваа книга, ви упатувам покана да се помириете со вашиот Создател, но според патот што ни го претстави Исус, синот на Марија, и да ја признаете таа посветеност со јавно крштевање во локалното собрание на неговите ученици.

Прашања за дискусија

Авторот смета дека исламот и христијанството се слични во признавањето на реалноста на слободната волја и суверенитетот на Бога. Некои читатели не се согласуваат, велејќи дека исламот отстапува од вистинската слободна волја и дека христијанството се стреми кон зачувување и почитување на слободната волја на секој човек. Што мислите вие?

Како може христијанскиот одговор на исламот да не се заснова на страв со оглед на верувањето и практиката на „муслиманите од Медина“?

Со оглед на материјалот во ова поглавје, каков е вашиот одговор на исламот на Исламската држава (ака, ИСИС)?

Авторот има намера да не предложи политички одговори на исламот. Но, со оглед на она што го научивте, што би предложиле?

РЕЧНИК

Аврамски вери: јудаизам, христијанство и ислам. Обид да се воспостави основна заедништво меѓу трите вери со тврдење дека сите три ги наоѓаат своите корени во личноста на Авраам; западна психолошка и реторичка стратегија.

Укинување: принцип на исламската херменевтика при што историски подоцнежните стихови од Куранот ги поништуваат/укинуваат претходните стихови.

Алах: арапски збор за Бог. Етимолошки поврзани со хебрејските зборови Ел и Елохим од Стариот Завет.

Атеизам: убедувањето дека доказите против постоењето на Бог се поубедливи од доказите што ги поддржувам за постоењето на Бог.

Библија: во христијанството, збирка создадени, човечки списи уникатно инспирирани од Божиот Дух; пишаното Божјо Слово кое сведочи за воплоеното Божјо Слово. За верзијата на исламот, видете ја корупцијата.

Бифуркација: глагол, разгранување на една работа на две или повеќе нешта од иста природа, како на патека што се двои.

Калиф: наследник на пророкот и поглавар на Уммата.

Калифат: канцеларија на калифот. Последниот широко прифатен калифат беше укинат во 1924 година. Големи делови од шеријатот не може да се спроведуваат кога тој е празен.

Деџал: Ислам: лажен месија кој ќе измами многу верници. Имаме опширни детали за неговиот изглед и на челото ќе го испише зборот кафир (неверник). Тој ќе биде поразен во апокалиптична битка.

Смрт: христијанството: основниот проблем на метанаративот; дистелиолошки или ентропски принцип кој го преполнува Создавањето, компромитирајќи ги, но не уништувајќи ги неговите онтолошки траги од неговата прва и ефикасна причина.

Дими: Ислам: заедница на теисти под исламска власт. Тие имаат договор за заштита со муслиманскиот владетел кој може да биде отповикан без известување од муслиманскиот владетел. Од таквите народи се бара да платат џизија.

Хтонски: од грчко потекло, земен подземен, поврзан со подземјето.

Црква: заедница на Новиот завет; надворешниот и видлив собир на луѓе што го открива скриеното и невидливо Царство Божјо. Може да се однесува на заедницата што се протега низ историјата и светот, или може да се користи за да се однесува на одреден собир на Исусовите ученици идентификувани со нивните практики и учење за неговата етика, тајни и доктрина. Основана од Исус за да им го објави Евангелието на сите луѓе на земјата.

Обиколка: да се шета околу нешто, како што прават муслиманите со Каба во Мека за време на нивниот аџилак на хаџ.

Конкуписценција: Христијанство: именка, вродена и ирационална склоност кон злоупотреба на слободната волја; резултат на бунтот на нашите први предци.

Спој: глагол, спојување ставки во еден ентитет.

Корупција: арапски, тахриф. Доктрината заедничка за повеќето муслимани дека тестовите на Тора, псалмите и евангелието се неповратно расипани од Евреите и христијаните.

Дава: Ислам: повикување или повикување, како во повикување или поканување на лице да прими ислам, или да го практикува исламот попобожно. Слично на христијанскиот поим евангелизам.

Евангелие: Христијанство: добрата вест дека некој може да се подготви за доаѓањето на Божјото царство со покајание и крштевање. Правејќи го ова, не само што е поштеден од судот на ова царство, туку станува негов граѓанин и застапник. Покајанието обезбедува прошка поради ефикасноста на Новиот завет. За да увери дека оваа порака ќе им биде објавена на сите народи на земјата, Исус иницирал движење наречено Црква. Видете исто Царство Божје и Инцил.

Учество: настава преку моделирање; Исусовиот пропишан метод за да се осигура дека Евангелието ќе стигне до сите народи на земјата во подготовка за неговата параузија и есхатон.

Избор: христијанство: особина на тројната врска меѓу Отецот и Синот; Синот е избраниот на Отецот и оние што се придружуваат на Синот учествуваат во овие избори. Прекршувањето на овој онтолошки избор во Светото Писмо е сведок во случаите на Божјиот избор на личност или заедница да исполни одредена улога заради другите.

Ешатон: грчки збор што значи крај. Во исламот и христијанството тоа е збир на човечката историја и се карактеризира со судот на целото човештво - живите и мртвите.

Етимологија: хронолошки приказ на раѓањето и развојот на одреден збор или елемент на зборот.

Плодник: придавка, квалитет, особено на женките, да раѓаат потомци во значителен број.

Конечна причина: Видете Телос

Хадис: множина во англискиот можеби или хадис или хадис: Арапски збор што се однесува на изрека или настан од животот на Мухамед или на еден од неговите придружници. Додека постојат различни збирки на хадиси, збирките на одредени научници (Ал Бухари, Абу Дауд, Муслиман, итн.) се сметаат за автентични (арапски: сахиих) и ја формираат основата на шеријатот. Референци за конкретни хадиси се прават со повикување на името на собирачот со референтен број (за разлика од бројот на страницата).

Халал: арапски, придавка, што значи дозволено или законско. Тоа е категорија на шеријатот што го означува она што Алах им дозволува на муслиманите да го прават. На пример: јадењето месо од сè од морето е халал, земањето жена Еврејка или христијанка е халал, сексот со робинки е халал. Видете исто така харам.

Хамартиологија: проучување на гревот

Харам: арапски, придавка, што значи забрането или незаконско. Тоа е категорија на шеријатот што го означува она што Аллах го забранува. На пример: јадењето свинско месо е харам, бракот на муслиманка со христијанин или Евреин е харам, отпадништвото од исламот е харам. Постои уште една категорија на дела кои се обесхрабени, но не и забранети. Видете исто Халал.

Хедонизам: уредување на животот или етика каде задоволството (не вистината, не доблеста, не расата, не нацијата, не Бог) се смета за најголемо добро, а болката/непријатноста е лошо што треба да се избегнува. Доцните модерни луѓе имаат тенденција, без навистина да размислуваат за тоа, да се залагаат за некаква хедонистичка конструкција на вредности и значење.

Хуманизам: секој метанаратив кој е погрешно и наивно оптимист за моралната добрина на човекот и неговата способност да воспостави праведно уредено општество преку разумот.

Иблис: вистинското име на ѓаволот во Куранот (наспроти сатаната во христијанската традиција). Можеби потекнува од грчкиот збор *diabolos*. Во исламската мисла не постои консензус дали Иблис е ѓин или бунтовен ангел.

Незнаење: Види Џахилија

Зголеми: придавка, никогаш не била создадена.

Инџил: арапски, на крајот изведен од грчкиот збор евангелион, што значи „добра вест“. Во исламот, името на книгата дадена од Алах на пророкот Исус, во која тој го претскажува доаѓањето на Мухамед. Инџилот што Алах му го дал на Исус е изгубен за нас денес. Видете исто така корупција и евангелие.

Иренски: придавка, антоним на полемиката, се карактеризира со добра волја и автентична комуникација. Се претпочита пред зборот мирно во оваа книга бидејќи мирно често се погрешно сфатено како значење кое се карактеризира со недостаток на насилство.

Ислам: арапски за поднесување.

Израел: оној кој се бори со човекот и Бога, за човекот и Бога.

Џахилија: арапски збор што значи незнаење. Ислам: Тоа е фундаменталниот проблем во метанаративот на исламот, според кој луѓето, кои се родени добри и во правилен однос со Создателот, залутаат. Тоа е орудие на ѓаволот/иблис кој се заколнал дека ќе ги води луѓето во заблуда до Судниот ден. проблемот е поправен со

Божјото откровение за неговиот шеријат во Куранот и животот на пророкот. Види шеријат

Јана: Арапски за градина. Во исламот, поставувањето на првобитната среќа и наградата за верниците по воскресението. Се нарекува и рај.

Исус: Христијанство: Пророк од галилејското село Назарет чија мисија беше обнова на Израел и објавата дека се приближува Божјото Царство. Личноста во која божествената природа на Синот ипостасно се соединила со човечката природа изведена од неговата мајка. Во исламот: Муслиманскиот пророк кој бил испратен исклучиво кај еврејскиот народ, роден од девица, правел чуда, не умрел, туку бил однесен во рајот и ќе се врати пред есхатонот за да ги оправда Мухамед и исламот.

Џихад: Ислам, борба за Бога. Во Куранот се однесува на борба против непријателите на Бога, и бидејќи Бог и Мухамед во исламот се функционално истородни, секој непријател на Мухамед од неговата умма мора да биде предмет на џихад. Има широк спектар на мислења меѓу муслиманите денес за тоа кој точно претставува „непријател“ и со тоа легитимна цел на џихадот/борбата на уммата. Крајната цел на Џихадот е целиот свет да му се потчини на Бога и на неговиот шеријат.

Џин: за исламот, суштества направени од оган, способни и за добро и за зло, кои ја примиле проповедта на пророците и се способни да се покајат. Според исламската традиција, пророкот Соломон бил способен да зборува со овие суштества. Поврзано со англискиот збор џин.

Џизија: во некои моменти важен извор на приход за уммата. Данок што го плаќаат луѓето од книгата за да

го обезбедат несигурниот статус на дхими. Понекогаш им е дозволено да преживеат под исламска власт, но со инфериорни права кон муслиманите, дури и ако тие се мнозинство од населението.

Царство Божјо: Христијанство: невидливата реконститутивна енергија на Бога активна во космосот, целосно присутна сега, но невидена како бог на овој свет го заслепи човештвото за неговата реалност. Мажите можат да се подготват за нејзиното целосно откривање на параузијата со тоа што ќе се покаат и ќе се крстат. За некои неговото откривање ќе биде осудување и проклетство, за други ќе биде живот и радост. Покајанието обезбедува простување на гревовите поради ефикасноста на Новиот завет. Црквата е надворешниот и видлив знак на невидливото Царство Божјо.

Доцна модерност: парадоксален метанаратив кој тврди дека не постојат такви работи како метанаратив.

Метанаратив: Приказна која ги подведува и објаснува и интерпретира сите други приказни.

Мисиологија: Христијанство: ова е мешан збор, кој комбинира неприроден во латински корен со грчки, а со тоа веројатно и од американско потекло. Што значи проучувањето на методите, практиката, теологијата и историјата на црквата каква што е, учествувала во мисијата Божја.

Мухамед: Ислам: печат на пророците и идеалниот човек, чиешто дејство било откровение на Божјиот шеријат и кој Бог го користел за да ја открие својата последна и нераспадлива порака на Куранот. Христијанството во најдобар случај, пророчки визионер кој ги повика Арапите од политеистичкиот паганизам во монотеизам; во најлош случај, човек

гладен за моќ, кој примил стихови од Ѓаволот (во маската на Гаврил) и кој одведе безброј луѓе од Божјата љубов откриена во Исус Христос.

Нов завет: еволуција и сумирање на заветите на боговите со Авраам, Израел и Давид. Потврдено со пролевањето на крв при распнувањето на Христос, Христос е посредник на овој завет.

Заветот што Бог го склучил со апостолите и со „мнозина“, обезбедувајќи им простување на гревовите и впишување на Божјиот закон во нивните срца преку вселувањето на Светиот Дух, што е Божји одговор на проблемот со желбата. Заедницата на Новиот завет е Црквата; во светата тајна на Причеста, Црквата се сеќава на Христовото страдање и ја објавува неговата идна параузија.

РВУН: „Мир на него“; на традиционалното повикување што го користат муслиманите откако се споменува името на пророкот. Повикот што се користи по споменувањето на името на Мухамед е различен и грубо може да се преведе „молитвата и мирот Божји нека бидат врз него“.

Парусија: Грчки за присуство, пристигнување или официјална посета. Христијанство: телесно враќање на Исус Христос на земјата за да им суди на живите и мртвите и целосно да ја открие реалноста на неговото неуништво и вечно царство. Видете исто Царство Божје и есхатон.

Политика: изведен од грчкиот збор за град, полис, се однесува на инстанцираност на констелација на симболи и практики со кои се управува заедница или група заедници.

Постмодерност: види Доцна модерност.

Протологија: наука за почетоците.

Куран: Арапски збор со несигурна изведба, иако многумина претпоставуваат дека значи рецитирање. Во исламот: создавањето и вечното Божјо слово соопштено на Мухамед преку посредство на ангел. Заедно со животот на Мухамед, тоа е основа за шеријатот.

Религија: форма на правда во која човекот се вклучува во невозможната задача да му го даде на Бога своето право.

Таинство: надворешен и видлив знак на внатрешна и невидлива благодат; или, знак што го постигнува и ефектуира она на што укажува.

Сахиих (сахих): арапска карактеристика на одредени хадиси кои се сметаат за автентични. Видете исто така хадис.

Секуларен хуманизам: принуден метанаратив кој се карактеризира со погрешна конструкција на природата на слободата каде што секој поединечен човек конструира, деконструира или одбива да конструира свој индивидуален и на крајот субјективен збир на значења и вредности и полност.

Наука: кохерентно и уредено тело на знаење за одредена тема (Бог човештво, живи суштества)

Шаријат: Божјата вечна и непроменлива волја владее со сите човечки работи (политички, етички, доверителски, диететски, сартории, итн.) опфатени во Куранот и секојдневниот живот на Мухамед и кодифицирана од практичарите на усул ал фикх (изведуваче на исламската јуриспрудација).

Ширк: арапски за асоцијација; Исалм: тежок грев со кој создаденото нешто се поврзува со зголемената исхрана.

Сура или сура: поглавје од Куранот. Цитатите на Куранот може да ја именуваат сурата 9 Ал Бакара, или

на англиски, Говедата) и стихот, или може да го наведат бројот на сурата (2 да се однесува на втората сура на Куранот), а потоа и стихот.

Тавхид: исламски монотеизам, каде што Божјето само-искуство е осамено, на крајот едноставно, монадично и незаедничко. За разлика од тројниот монотеизам каде што Божјето само-искуство е во мноштво на искуствени и активни начини. Најважната разлика помеѓу двете теории на монотеизмот е дека монадското божество на тавхид не може да биде суштински љубовно, бидејќи љубовта е доблест со која доброто на другиот се става над доброто на нечие јас.

Телос: филозофија: причина за која постои нешто, нејзината конечна причина, одговорот на прашањето, за што служи или зошто постои.

Тероризам: предизвикување страв кај населението со стратешко распоредување на принудна моќ на заканата од нив за да се ефектуираат политички и/или духовни промени.

TFR (вкупна стапка на плодност): просечниот број на деца што би се родиле на жена од дадена популација е таа да преживее од раѓање до крајот на нејзиниот репродуктивен живот.

Троица: Христијанство: откривање на Божјото вечно искуство на неговото сопствено битие во врска со ова Создавање. Ислам: во најдобар случај збунувачка и бесмислена доктрина; уште полошо гревот на ширкот. Споредете со тавхид погоре.

Ума: Ислам: единство на сите муслимани ширум светот, без разлика на државјанството или етничката припадност. Муслиманите мора да бидат лојални на уммата над која било друга заедница, во теорија.

Јатриб: историското име за селото оаза во Арабија во кое мигрирал Мухамед во 622 н.е., денес муслиманите познат како Град на пророкот или едноставно градот. (Мадина или Медина